[...]latione alta [...]

merita omniu scorum implorem' suffragia. ne nos ds simul

et n nos pdat cu iniqtate opantib'. s; nos cu hereditate

Uet usq; in celm extollat. Dnica decima.

ie syon lugent eo qd n sit q ueniat ad sollennita

specula e eccla que rege glie in decore suo e speculatura.

trine accipiunt. pqs fideles ad menia celestis urbis pducu

paucas uenire ad sollepnitate. qr iusti grauit deflent ra

dnici sacramti celebritate. Na quise hic alienat ab ec

utiq; in futuro excludunt. ab anglorum sollepnitate. Unde

qd dns uidens ciuitate ierlm fleuit. eaq; ab hostib' ca

fodenda cu omib' suis filiis destruenda pdix. Ciuitas

flet. e quelibet anima que n plangit sua crimina. Cir

dabunt. du imminente morte catterue demonu ea u

circuitu ualle fodiunt. du transacta mala ante ocl

in fouea desperationis ducunt. Undiq; coangustabunt

tu, et gestu ea ad pena exire compellunt. Ad tra ea pst

corp' infimunt. filios ei' trucidant. du ea ad tartara p

opib' in supplicio cruciant. Lapide sup lapide n relin

ri cordis cogitatione inpunita dimittunt. Et hoc totu

sue uisitationis n agnoscit. Anima uisitat. qndo cu ho

lat. S; ipsa uisitatione non agnoscit. qr disciplina rec

aut de teplo suo uendentes et [...] eicit. qr culpas

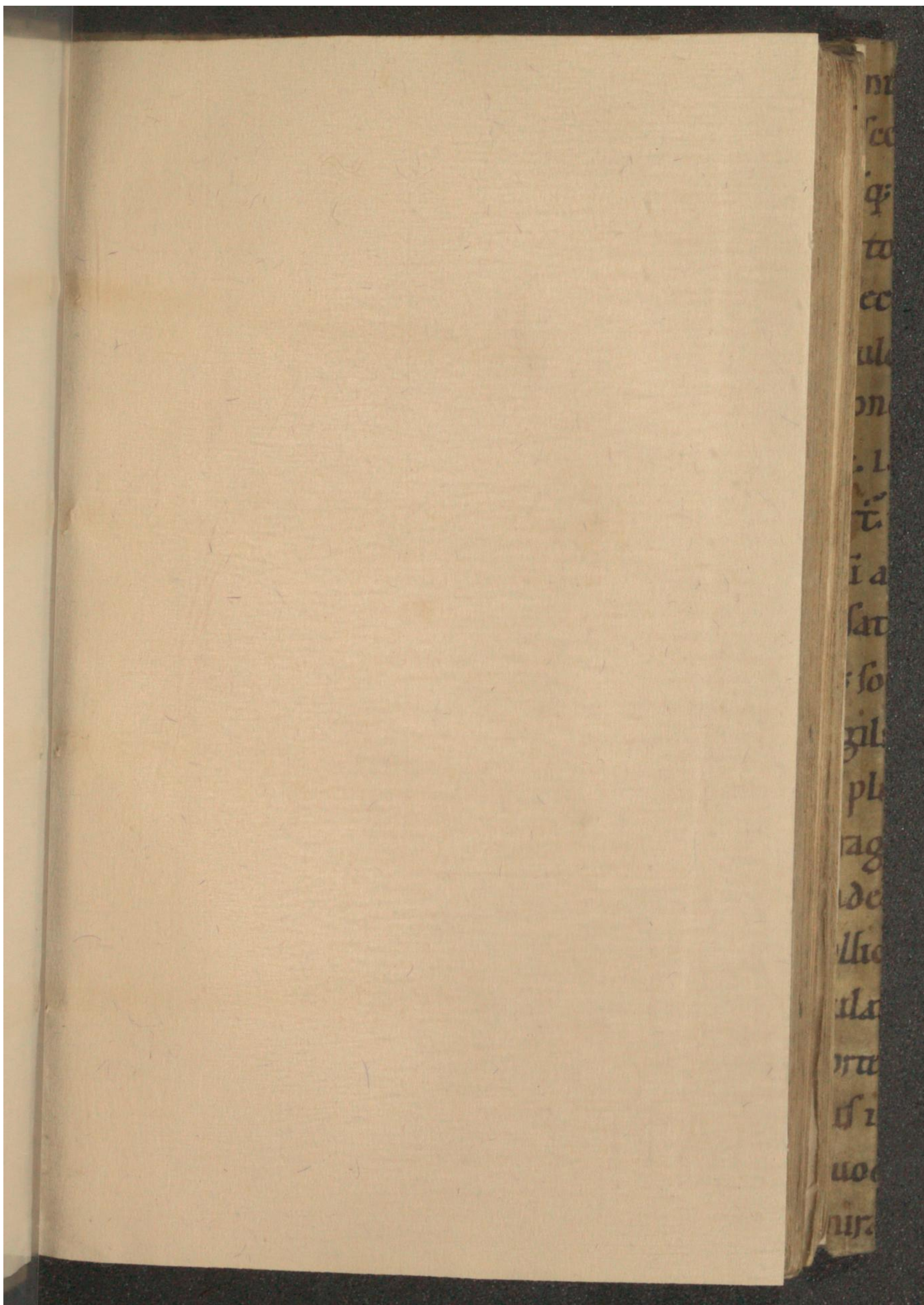

PARACELSUS
LIBRI
V
1563

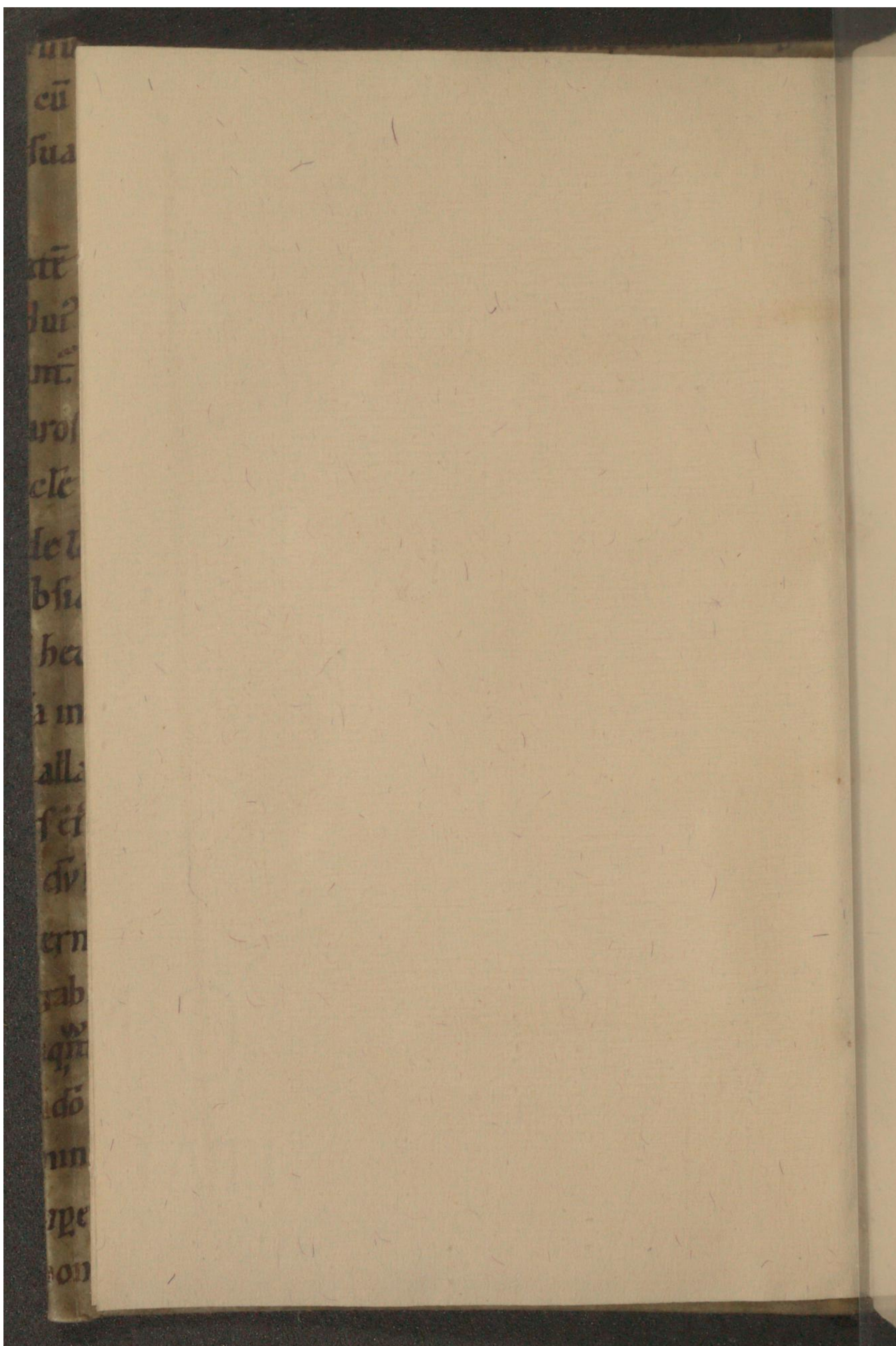
chu nomine. Smaragdu. posceret se fieri monachu. Que
pta plurimos annos uixit in omi scimonia. Pat v. domu
n inueniens cu amicis suis p omia monasteria loca. toci
cla; egypti ea que sivit. & n inuenta. absq; consolatioe
adide monasteriu ueniens. multa pecunica largi r
ent si aliqd de filia sua reuelari paciat. Qui uigilus ie
s continuant. septimana orantes nichil impetrant. Et
oratio eufrosine omiu supauit oramina. Que die noc
ne in hac uita manifestaret. Abbas aut consolat Pafnu
dduci ad smaragdu. Hc a ipse in cella solitaria deguit.
io ei in celestib fuit. Videns aut patre timens agnosci
luit. s; minime ab eo agnosceret. Impialis qppe uult ei
is emarcuit. ac ingens de cor ei p fletib ac ieiuniis elan
rimu consolat discessit. multas elemosinas ei hortatu
d itaq; in sca conuersatione. x. x. x. & octo annos implens
e senciens. patre qui tc aderat uocauit. ne ulteri de
t sit rogauit. se filia sua ee indicat & ut hoc uult
t monasterio suo conferat. p se p cces fundat. H ctus
clausit. & [illegible] inaccessibile p angelos ducta adiit. Pat
itra corruit. Qui ad se reuersus cu magno eiulatu sup co
ib & fletib dolori satis fecit. Quo audito omis fres ac
cernentes. in laudes di p rumpunt. Qui de sem corp

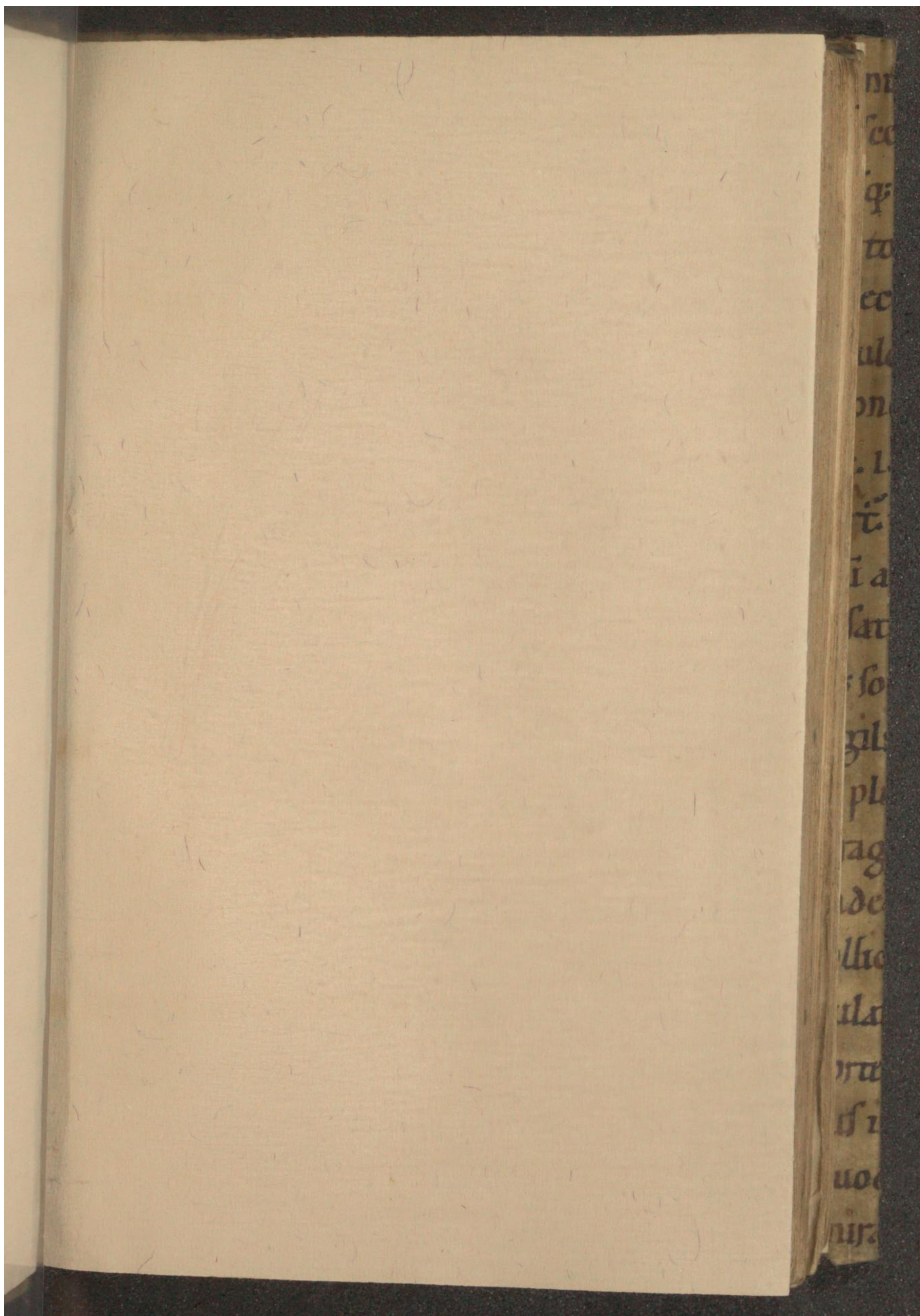

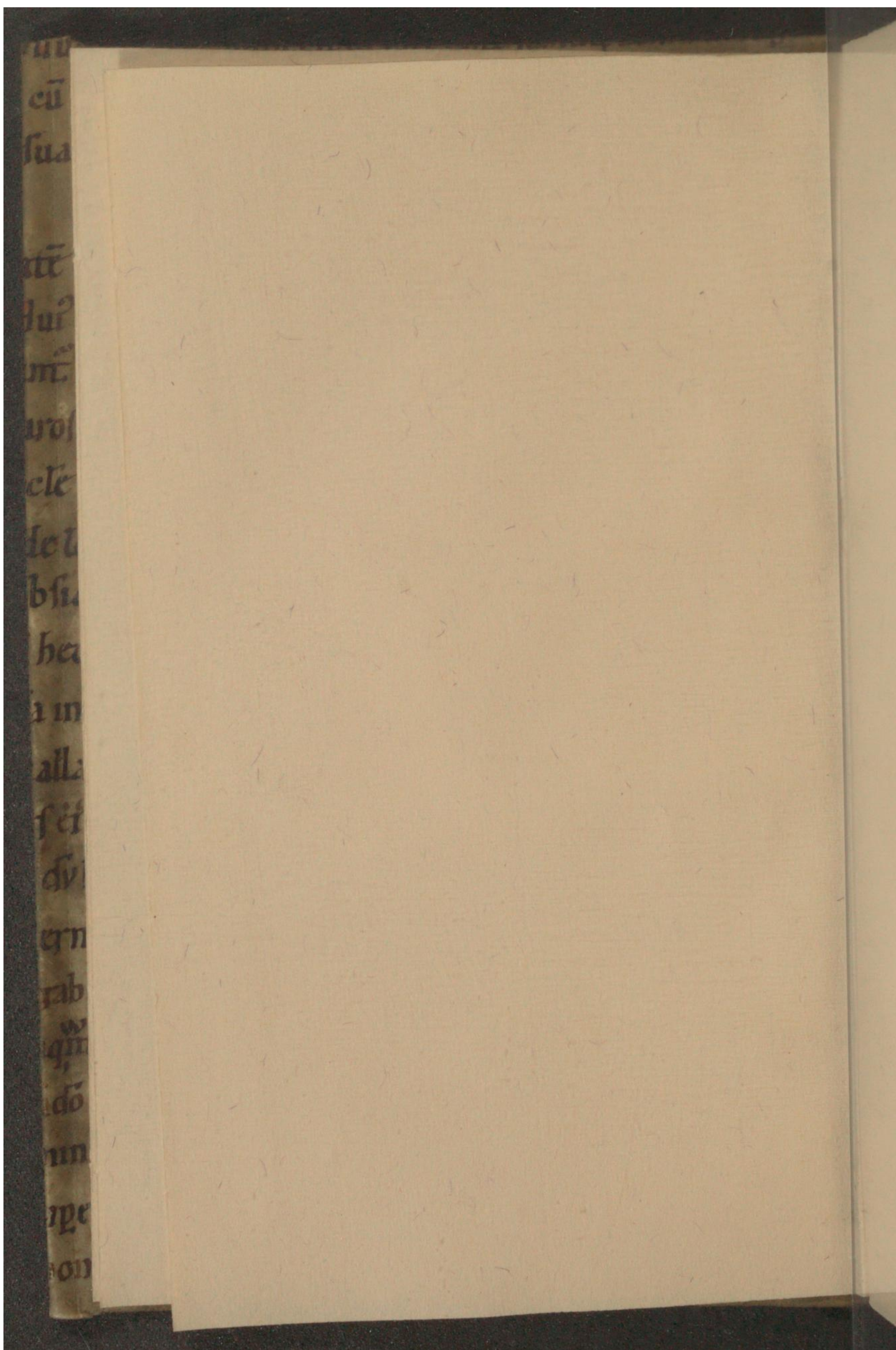

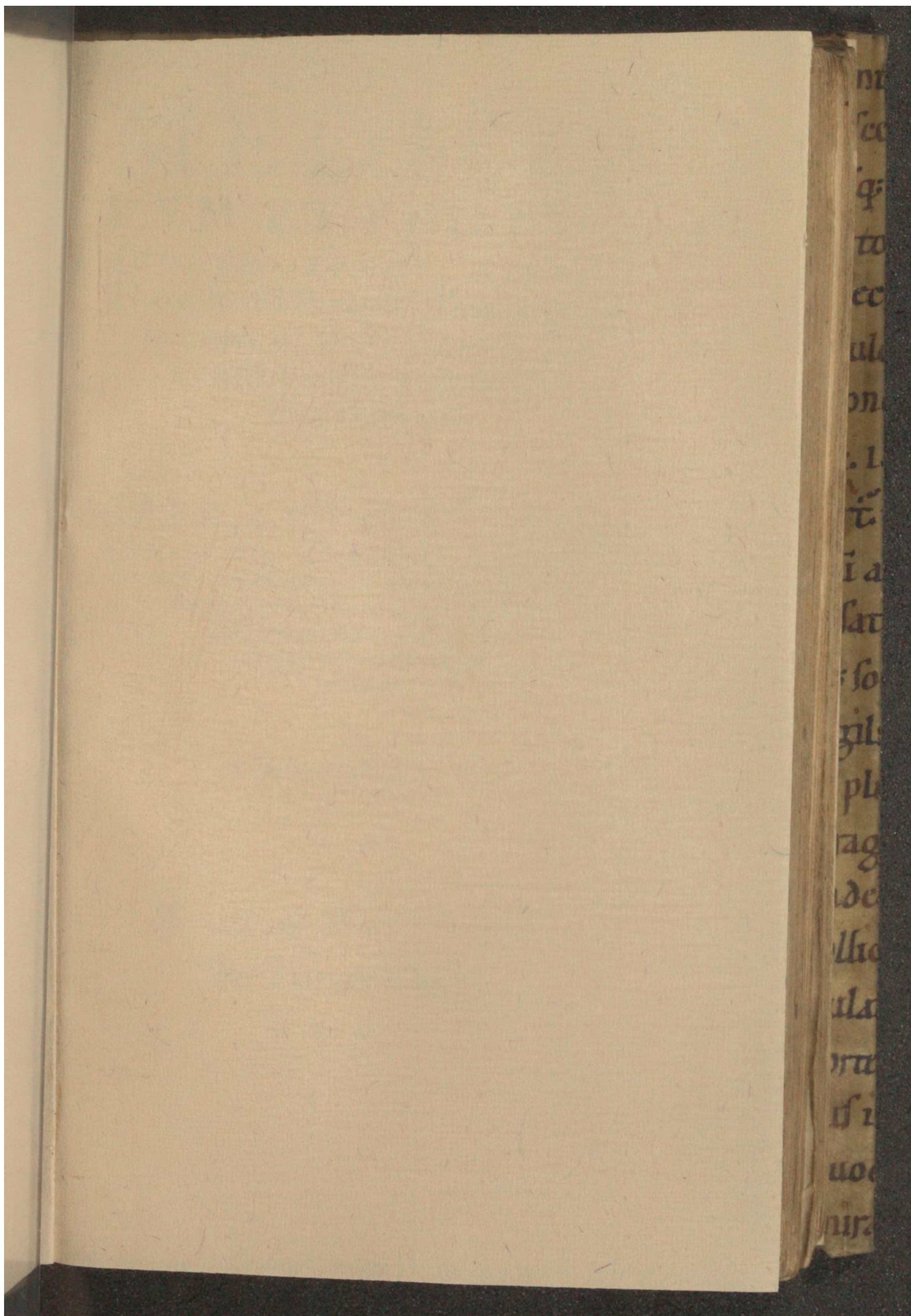

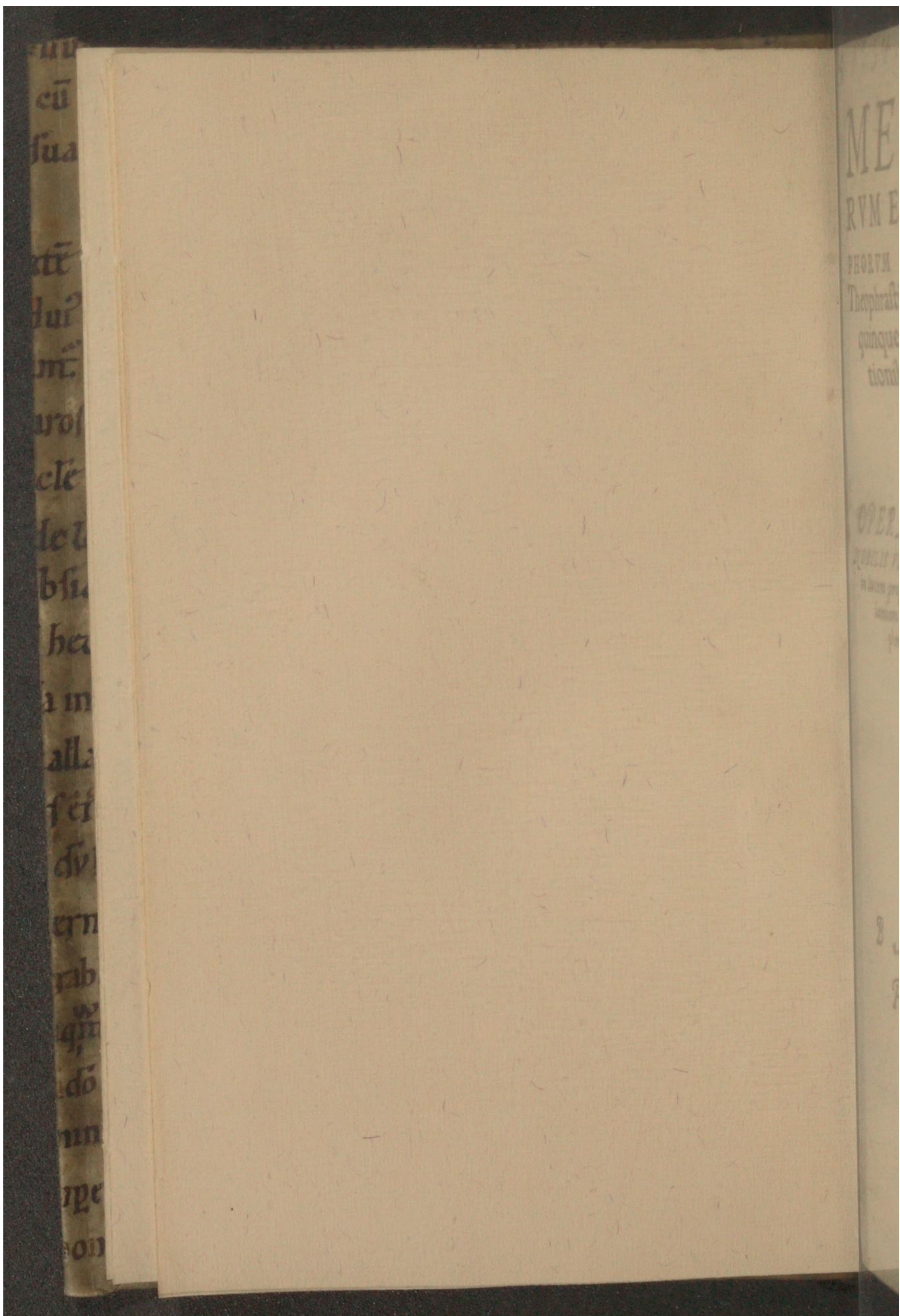

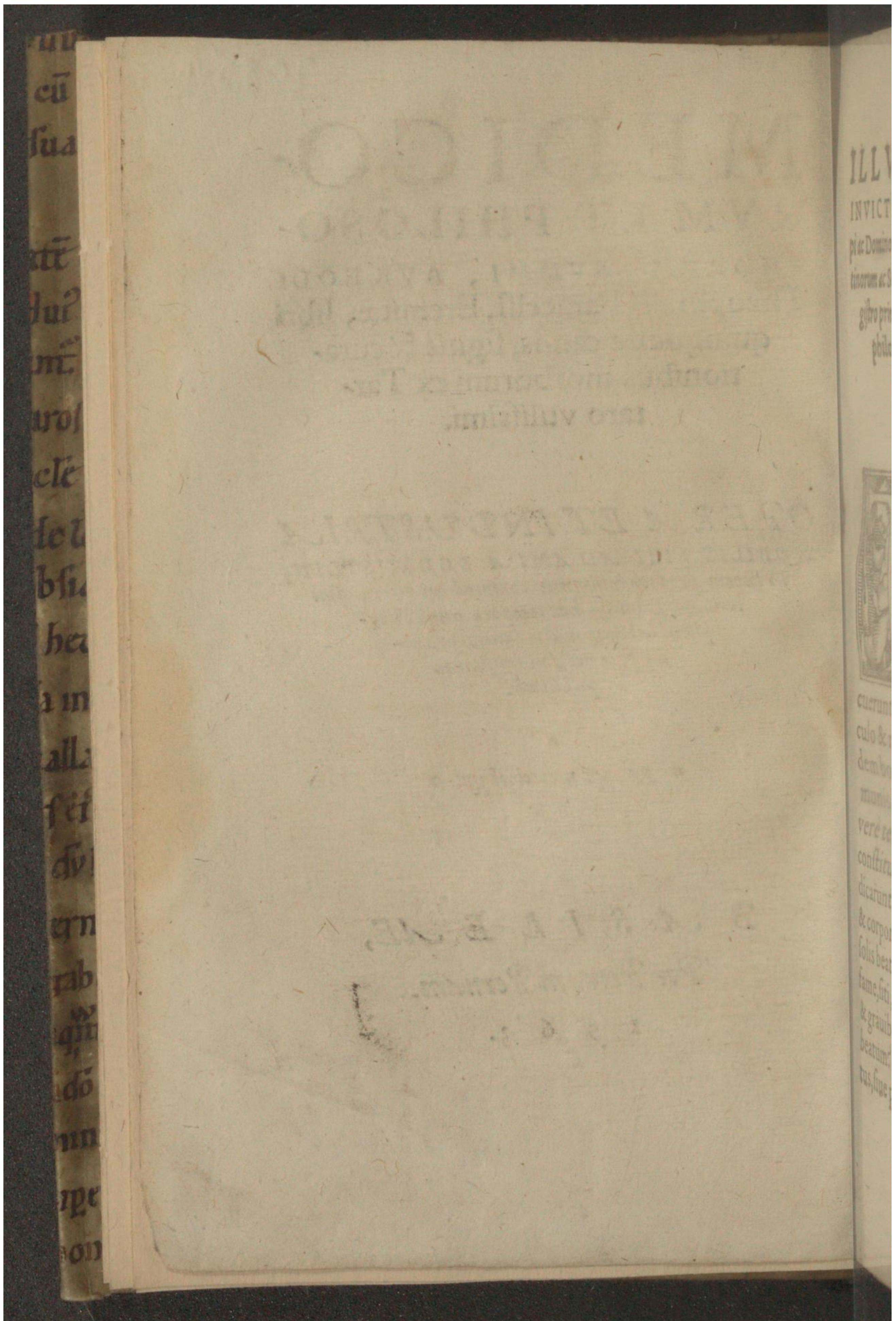
MEDICORVM ET PHILOSOPHORVM SVMMI, AVREOLI Theophrasti Paracelsi, Eremitæ, libri quinque de causis, signis & curationibus morborum ex Tartaro vtilissimi.

OPERA ET INDVSTRIA NOBILIS VIRI ADAMI A BODENSTEIN, in lucem propter commune commodum microcosmi iamiam primum hoc tempore quod Theophrastus ante multos annos præuidit fore veritati consonum publicati.

*

* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *

BASILEAE,
Per Petrum Pernam.
1563.

ILLVSTRISSIMO
INVICTISSIMOQVE PRINCIPI
pi ac Domino, Domino Cosmo Medici, duci Florentinorum ac Senensium, ordinis sancti Stephani magistro primario maximoq́;, Adam à Bodenstein philosophiæ & medicinæ Doctor, diuturnam & prosperam precatur uitam.

RIA ESSE in hac vniuersitate bonorum genera, animi, corporis, & fortunæ, illustrissime Princeps, omnes prudẽtes magna cõcordia semper post hominum memoriam docuerunt, & experientia optimo veritatis speculo & magistro comprobarunt. Animi quidem bona omnium esse præstantissima communis hominum ratione vtentium cõsensus verè testatur: Cæterùm ea sola ad beatam vitã constituendam sufficere Stoici perperam iudicarunt: quia homo duabus partibus, anima & corpore cum constet, nullo modò alterius solis beatus esse potest. Quis enim paupertate fame, siti, vel morbis diris confectum, magnis & grauibus periculis oppressum, diceret esse beatum? &c. Omnis enim homo, siue priuatus, siue publicus, magistratus vel subditus, o-

mnisque respublica & domus, his tribus felix existit si adsint: sin verò absint, contrarijsq; locum dent, miseria aliqua premitur. Animi bona quomodo sint comparanda, philosophi mediocriter, Theologi autem accuratissimè docent.

Sed fortunas quæ animo & valetudini inseruiunt, vbique locorum tanta diligentia & industria mortales inquirunt, vt prorsus videantur esse persuasi, omni conatu esse corradēdas cunctisque rebus longè præponendas, sotalasque diuitias efficere felicissimos, cum tamen omnium reuera infimum occupent locū ac referri debeant ad animum & corpus, nec nostræ adeò sint atque inconstantis fortunæ.

Corporum bonis, quæ medio loco iure ponuntur, medicus tanquam magnus & sacer in hoc mundo sacerdos præest, qui aptis medijs morbos, peccatorum effectus, à sanis corporibus, quo mens sit sana in corpore sano, arcet, & ab infectis eosdem abigit ac depellit, quo in verum felicitatis redeant statum. Hisce sacris postquam & ego iam ante complures annos initiatus essem, ac publicè in Italia doctissimorum virorum testimonijs cōprobatus me per rectam viam ambulare, didici exercitatione in arte Chymica, medicorum in libris multa vtilissima & necessaria artis medicæ adhuc desse: Nam ad interiores & obstrusas partes sępiusculè grauissimè laborantes, nullam hacte

nus

nus vſitatam medicinam peruenire, ipſo effe-
ctu didici, quòd medici tales morbos non tol
lerent, ſed vocarent incurabiles. Hæc quam-
uis cernerem, nũquam tamen voti factus ſum
compos, priuſquam excellentis doctoris Au-
reoli Theophraſti libros legerem, lectosque
exercitatione in vſum deducerem. Hoc vt fa-
cerem, non parum Germaniæ quiſpiam ma-
gnus princeps me incitauit, qui non paucos
Theophraſti Libros tanquam theſauros cu-
ſtodiebat. Fuit hic Aureolus Theophraſtus
Paracelſus, natione Heluetius & Eremita, ex
familia antiquiſsima Paracelſorum, (conue-
niunt vatis nomina ſæpe ſuis) patris auxilio
primo, deinde propria induſtria doctiſsimos
viros in Germania, Italia, Gallia, Hiſpania, a-
lijsque omnibus regionibus, totius Europæ
nactus eſt præceptores, quorum liberali do-
ctrina, & potiſsimum propria inquiſitione cũ
eſſet ingenio acutiſsimo ac diuino, tãtum pro
fecit, vt multi eruditiſsimi libris editis teſtati
ſint, neminem mortalium in vniuerſa philoſo
phia tam ardua, arcana & abdita ſciuiſſe ac do
cuiſſe. Libros in omnibus ſimul philoſophię
partibus quamplurimos conſcripſit Latina,
Germanica, alijsque linguis: Oſtendit enim
ipſam veritatem poſſe quauis lingua tradi re-
ctè ſi intelligamus. Peregrinando vt præſtan-
tiſsima quæque didicit, ita etiam multos hinc
inde homines grauiſsimis deſperatisq; mor-

bis omnium admiratione naturaliter per suã medicinam liberauit. floruit antè triginta annos. Capita nunc aliquot doctrinæ in quibus cum medicis alijs non conuenit, paucissimis ordine referam, ac rogo tuam Celsitudinẽ in primis, omnesque deinde lectores, vt velitis hæc in iudicando examinare per summos philosophos, hoc est, qui naturæ immitatione callent corpora componere & resoluere Spagyrica arte in prima sua principia, quorũ tria inuenit verissima, videlicet, sulphur, salem & mercurium siue liquorem, quę non stulta imaginatione aut fallaci oratione narrantur ac animis infirmis obtruduntur cõtra naturæ ordinem, verùm vsu & experientia oculis subijciuntur, verisq; mentibus demonstrãtur compositione & resolutione corporũ, per ignem: Siquidem omnia corpora ex hisce tribus cõponuntur, in eademq; resoluuntur, nec quicquam præter hæc tria in vllo corpore inueniuntur. Non tamen velim sibi quemquam persuadere nostrum sulphur totum, aut nostrum commune sal, vel totum mercurium siue argentum viuum principium appellati, cum singula ex tribus constent primis, sed in vnoquoque sui generis principium pręualere ac ostẽdere principij copiam adesse. Sic nostrum sulphur plus habet de principio sulphuris quàm salis vel mercurij, quòd si eius fiat resolutio, tria euidenter inueniuntur, ac quantò magis

ac dili-

ac diligentius ſeparantur, tantò manifeſtius principia apparent vſque ad ſyncerißima vereq́ue prima: propterea ſępius purgando per ignem, ſulphur fit purißimum ac igni minimè deinceps conſumitur, quod eſt Balſamus humani corporis præſtantißimus, qui ſua ſubtilitate ac immortali eſſentia corpora hominũ penetrat, condit, ſulphur malum in ijs atq; infectum purgat & corrigit, correctumq́; conſeruat: (veluti alibi in libris de vita longa manifeſtatur) quia ſulphur ſui principij natura putrefactiones arcet, & ſimilia per ſimilia iuuantur. Sulphur eſt omne pingue quod incendi poteſt ac in tenuißimam conuerti ſubſtantiam ſulphuream, Mercurius omnis liquor eſt qui aſcendit ac in fumum tranſit, Sal omne eſt durum ac ſolidum, quod reliquis duobus etiam ſoliditatem præſtat: Naturam quoque ipſorum, mixtiones & mutationes in compoſitis, quomodo colores, odores, figuras, morbos & ſanitatem efficiant, manifeſtißimè oculis ſubijcit, pariq́ue diligentia & perſpicuitate oſtendit corporum malè affectorum curas ſiue reſtitutiones. Sed medicus diligentißimè cogitur laborare in materijs pręparãdis, quòd ipſe ſit naturæ peritus & vſum ſingulorum nouerit, nec alij reperiantur, qui iſtiuſmodi adaptent in optimos fines. Elementa omnium rerum matrices & receptacula, ex his tribus ſunt compoſita & in eadem reſoluũtur, ſuntq́;

prima corpora composita ac suis gradibus distincta, quorum vnumquodq; suæ naturæ fructus producit: Sic terra gignit terrena ac omnia in primo gradu nō solùm frigida quæ sunt simul & humida, verùm etiam calida quæ simul existunt sicca: Aeris cuncta sunt secundi gradus, nec magis humida quàm frigida, calida aut sicca. Licet sua natura sit siccus: Tertij gradus sunt aquea in omnibus qualitatibus: Quarti gradus ignea, etiam in quatuor qualitatibus, vt nix & grando frigidæ, fulmen autem calidum in quarto gradu ex natura ignis. Medicinam probat argumētis necessarijs quatuor suffultam esse columnis, quarum prima est philosophia siue physica, quæ est scientia terræ & aquæ ac omnium quæ ex ipsis gignūtur. Secunda Astronomia quæ existit certissima cognitio reliquorum duorum elementorum & omnium cælestium. Tertia Alchymia, quæ demonstrat omnium corporum compositiones & dissolutiones laborando sedulo naturæ immitationem. Vltima est Virtus, quæ ipsum medicum requirit pium in Deum & homines, iustum, constantem, fidū omnisq; boni amantissimū. Priores duę columnę sunt Theoricæ. Et posteriores sunt examinantes & iudicantes priores, in operatione consistunt: Artem nihilominus totam esse merum Dei donum, exercendo confirmari ac in lucem produci, non stabiliri humanā, sed Dei ac naturæ institu-

institutione confirmat. Hominem esse minorem mũdum, nec ex ipso veram naturam eius cognosci, sed maiori mũdo vnde compositus est: quia omnis scientia omnisq; cognitio per media habetur: ergo oportet medicum, qui nascitur ex deo & natura, rectè callere physicam & astronomiam, quæ docent totius mundi cõstitutionem. Vt enim totus homo respondet toti mundo, ita quoq; singulæ partes singulis partibus: Maioris verò mundi mẽbra nostris præparantur chymica arte, ac virtus ea simul in vnum cum Deo coniungit, hinc anatomia materialis longè maior nobiliorq; existit, atq; localis: hæc enim ostendit solum locos, partium situs & numerum: illa verò naturas, curationes, proportiones & cognationes hominis eiusque partium cum amplissimo, & ferè immortali mundo qui ipsum genuit & nutrit. Ita nostrum hepar, stomachus & cætera membra nutriuntur ex hepate, stomacho alijsq; mundi membris, quod intelligendum est de externo nostro corpore: Nam duplex statuit copus, alterum cæleste & spiritale, quod non ex tribus primis principijs quatuórue elemẽtis ortum est, quapropter nec sub sensumcadit: Alterum est crassum & physicum huius mundi, quod dicit esse corpus misericordię: quia nutrimento diuinitus ex mundo dato sustentatur. Qua de causa iubemur omnes cælestem Patrem rogare vt nobis largiatur panẽ quotidianum: Nam

ſi hunc non habemus, naturaliter diſſoluũtur, id eſt, corpora ſeparantur, & vnumquodq; redit ad ſua: Vnde vita longa homini ſi opera externa fuerit comparanda, fiet per ea, quæ conſentiunt cum corpore cœleſti, quo illud melius alteri coniungatur ac imbecillius ſuſtentet. Debent verò omnia illa rectè ſeparari ab omni immundicie, ne quid adſit quòd corpori noceat, vel digeſtioni reſiſtat. Reliqui verò mediusfidius præter Alchymiſtas parum parum intelligunt. Nec Deus admodum multos ob fœda peccata iudicat tantis rebus dignos, quæ hominẽ ab omnibus aduerſis defendunt malè affectum in integrum reſtituunt, ac reſtituũtur: mirabiliter in vigore plurimos annos conſeruant: Syncera enim ac fixa, corpus humanum tingunt ac figunt non aliter atq; philoſophi ſcribere ſolẽt lapidem philoſophorũ abſolutum tingere ac figere metalla. Huius generis multa conficiuntur ex plantis varijs, ex animalibus, mineralib. & metallis, imò ex homine (in quo vniuerſus mundus exiſtit) omnium præſtantiſsima paratur medicina: Siquidem ex ſani beneq; conſtituti hominis carne, & ſubitò morientis dum nullus mœror diſſolutionem iuuat vel præcurrit (non equidẽ ex damnati cadauere vt perperam quiſpiam Germanus ſcribit) præparatur mummia viui corpori omnibus partibus ſaluberrima, ita etiam ex gemmis & metallis adeò precioſa ſpagirus

conficit,

conficit, vt homo ea ſumens videatur immortalitate donari. quòd iſtarum rerũ ſint formæ immortales ac tranſeant in humanam naturã: Hac ratione parantur ex venenoſiſsimis optima & præſtantiſsima medicamina, nutrimentaq́; dum ſeparantur noxia venena à ſaluberrimis cibis, qui latitant in omnibus rebus, multis tecti ſordibus. Amplius nanque quàm decuplo in cõmunibus cibis excrementa excedunt verum nutrimentum. Complures laudarunt aquam vitæ, quæ per Herculem dum eſt puriſsimum ac tenuiſsimũ oleum ſiue ſulphur, humanæ naturæ aptiſsimum exiſtit, ſed longè excellentior ſpiritus eius. Cæterùm lõgè meliora ſunt ex mineralibus & metallis, vt oleum, ſpiritusq́; vitrioli, mercurij, antimonij, auri, ac reliquorum eiuſdem generis, quę ſunt veluti aliquoties diximus ipſæ verè formæ, ac informant hominem, nec ſinunt morbos corpus inuadere dum ſint efficaciſsimæ. Ego certè vnico præcipitato ex auro, & auro diaphoretico edoctus ab hoc Aureolo tãta hactenus præſtiti vt nemo verbis exequi poſsit. Exigua enim eius portione laborantes morbo Gallico breuiſsimo temporisſpacio liberaui, etiam hos, qui prius ab ſtultis medicis per argẽtum viuum ſiue præcipitatum, ſiue alioquin ſoſphiſticè paratum, & per fomentationẽ, fumigium, aut alia ratione adhibitũ ad ſummos dolores, ſummamq́; contracturam miſerrimè de

ducti erant. Hæc dum parãtur (non quidem absq; sumptibus & laboribus) semper occurrunt tria principia ac distinctè cernũtur. Qua de causa maximoperè ego miror, hanc artem neminẽ hactenus docuisse, aut professum esse se eam scire. Multi quidem aliqua somniarunt quorũ nonnulli re ipsa conati sunt aliquid prę stare, sed voti raro sunt cõpotes facti. Ita nunc aliquot spurij in medicina & Alchymia conantur argento viuo præcipitato homines grauibus & difficilibus morbis laborantes curare: non animaduertẽtes medicum esse à deo, qui vult morbos verè tolli à medico vt ipse nostra peccata, nõ discuti ac supprimi ad tempus, aliosq; longè peiores morbos gigni: Nam mercurius præcipitatus sua naturali frigiditate & mordacissimo spiritu qui adhæret adhuc in ipso ex aqua forti, neruos rodit ac dissoluit, & contracturas efficit: Sed si essent veri philosophi, nõ inficior ipsos etiam mercurio & singulis metallis, etiam ferro, præclarissima pręstare posse, separando videlicet venena à saluberrimis, &c.

Nunc autem Theophrastus inuenit, & nos pro nostris viribus publicamus medicinã omnibus partibus absolutissimam, quæ propter veritatem diuinamq; gratiam nunquã interibit. Quamuis plurimi dabunt operam vt obscuretur, ne cogantur labores magnos suscipere, aut quicquã discere: quia plurimis in locis

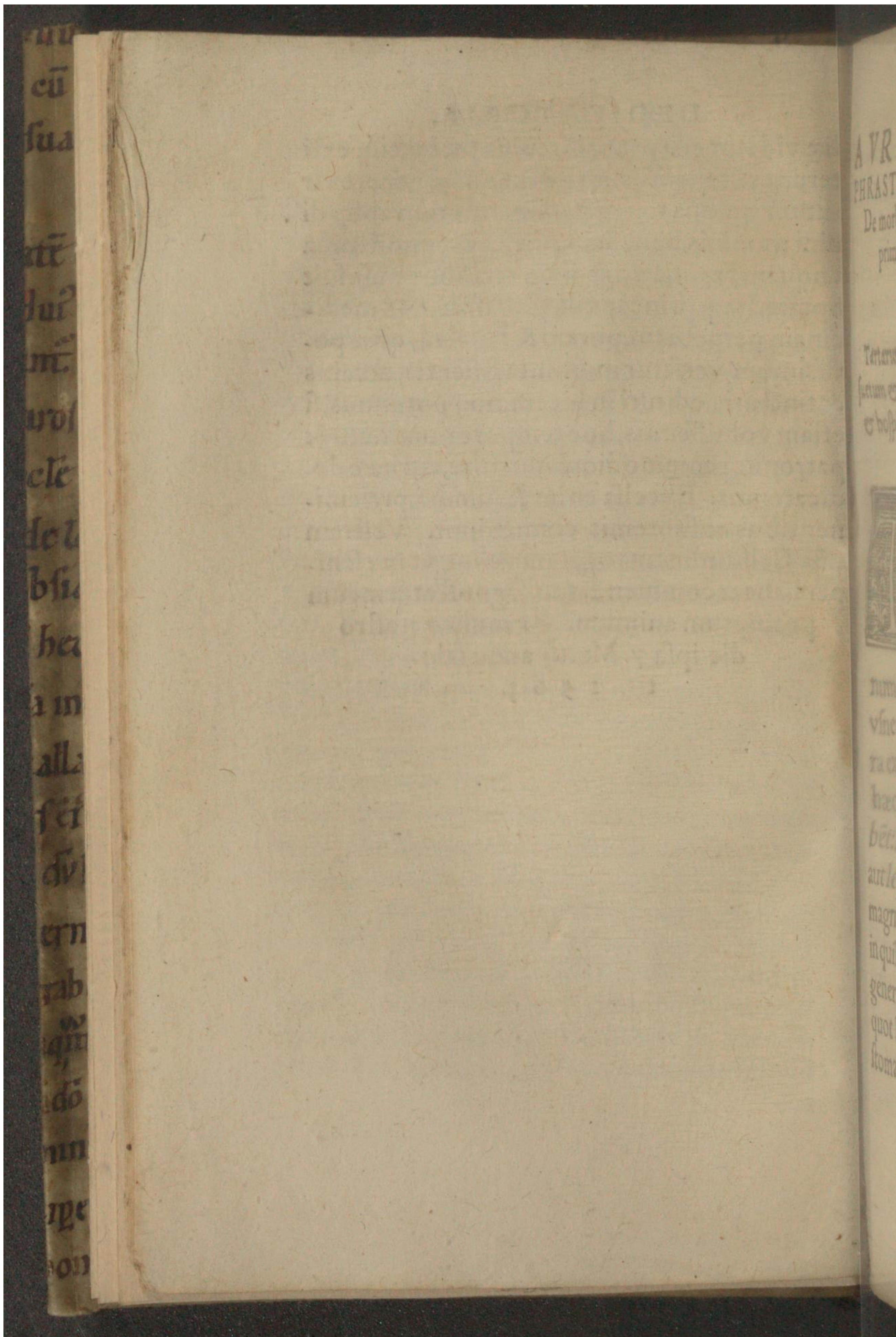
doctissimi

doctissimi veritatisq; studiosissimi viri, incipiunt maxima diligentia, nec exiguis impẽsis arcana naturæ inquirere, videntque vsu adeò esse certa, vt nullis argumentis nec imposturis queant à proposito diuelli: Quoniam bona & mala in summum gradum rectà tendũt, prospiciat quisq; sibi meliora vt eligat: misericordia enim supremi medici & gubernatoris à crescentibus malis non sinit bona sibi cõuenientia prorsus supprimi, verum in ęquali gradu vult ea consistere, quo extremi morbi habeant extrema remedia: nam morbi sunt viuę imagines fructusq; peccatorũ, &c. In hoc verò opere quod nũc tuę Celsitudini offerimus, breuissimè ac euidentissimè morborũ internorum origines, causas, signa & curationes docet, inscripsitque illud, DE TARTARO, quòd omnium ægritudinum quæ in corpore existunt tartarus sit causa, qui est omne genitum ex dissoluto frigido, & induratum per calidum, species eius multas ordine refert: Nam totum opus diuidit in quinq; libros, quorum in primo generatim declarat omnẽ morbum internum oriri ex tartaro, quid & quotuplex tartarus sit, quibus causis fiat, corporis quas regiones occupet, quomodo morbum efficiat tantosq; dolores moueat, & qua ratione suo ex statu adeò degeneret. Deinde, qui fiat separatio & digestio, & quod existat istarum discrimen: Separationem præcedere digestionem,

cuius plurimæ quamuis ſint formæ. Quòd ſin gula membra ſuas peculiares habeant digeſtiones, tres tamen generales quæ ſpectant ad vniuerſi corporis conſeruationẽ demonſtrat, vtpote primã in ſtomacho, vbi ſulphurea ſeparantur à ſalſis & mercurialibus & expellũtur, in inteſtina, reliqua duo tranſmittũtur iecori: Secundam in hepate, vnde mercurialia tranſmittuntur in totum corpus ad illud nutriendum: Salſa verò mittuntur renibus in quibus tertia digeſtio abſoluitur. In ſecundo libro morborũ in ſtomacho eiusq; regionibus naſcentium cauſas, ſigna & curas doctiſsimè deſcribit. Tertius & quartus eadem methodo ægritudines iecoris & renũ, ipſorumq; regionum declarãt, quorum ille hepatis, hic renum apertiſsimè nõ ſolùm morbos eorumq; curas, ſed etiam omnia accidentia ob oculos ponit. Vltimus docet morbos ſimplices & compoſitos qui ſparguntur totum per corpus. Hæc omnia quantos fructus naturalis philoſophiæ veræ medicinæ ſtudioſis, tartareo cruciatu afflictis, totiq; reipublicæ Chriſtianæ hoc tempore ſint allatura, ſingularis tua Celſitudo, eximiaq; prudentia optimè iudicabit, qui non ſolùm terra mariq; iã diu declaraſti maximis rebus geſtis tuas admirãdas ac diuinas animi excelſi dotes, verùm etiã ſynceriſsimo & acerrimo iudicio de artibus humaniorib. iudiciũ ferre ſoles, quod & veſtræ præclariſsimè fami

liæ

liæ videtur esse propriũ, cuius tot tantiq; extiterunt excellentiſsimi viri in omni genere virtutum, quibus tua præeminentia non abſq; diuini numinis beneficio, præluces, quòd nulla vnquam familia à dijs immortalibus auſa fuit optare. Itaq; princeps illuſtriſsimè, nos medicinam perpetuam, puram & ſyncerá, quæ potiſsimum verſatur in quinta Eſſentia, arcanis & tincturis, edituri in lucem, non potuimus, ſi etiam voluiſſemus, hoc tempore dominum & patronum commodiorē inuenire, cui hæc dedicaremus. Excelſa enim & ſumma, præeminentibus ac ſupremis conueniunt. Veſtram nũc Celſitudinem rogatam velim, vt me ſemper habeat commendatum, agnoſcatq; meum promptum animum. Ex muſæo noſtro die ipſa 7. Martij anno ſalutis. 1563.

AVREOLI THEOPHRASTI PARACELSI LIBER De morbis ex Tartaro prodeuntibus, primus, & primi tractatus caput primum.

Tartarus quid, quotq́; eius species, ubi loca, consuetum & inconsuetum. Item pruina, grando, gemma & hospitialis.

ARTARus est morbus lephantheus & lapillosus, prohibens naturæ effectũ & virtutem. Tartari genera duo sunt, scilicet pruinum & gemma: Pruinum est duplex, vsneum & grando: Gemmæ tria genera existunt, collectũ, simplex, diuisum, hæcq́ omnia similes dispositiones habẽt: Aut sunt alabastrina, aut marmorea aut lephantea, aut ademita, duelech & magnetina, habentq́ loca sua & varia in quibus excitantur: quod sint diuersa genera. plura igitur in corporibus loca, quot loca, tot enim species. Locus est stomachus, hepar, renes, splen, pulmo,

vesica, caput, iuncturæ, ligamentorum regiones, concauitates omnes, pori, venæ & panes medullarum: Vnde dicitur vsnea hepatis, vsnea stomachi, vsnea renum &c. Etiam ita se habet pruina, & orificij pruina, splenis pruina, pruina renum &c. Sic etiam sequit̃ gemma intestinorum, pulmonis, vel vesicæ, & similiter de grandine. Huiusmodi morborũ generatio est duplex, videlicet natura ex consueto in consueto loco, & hospitialis de inconsueto ad consuetum locum.

THEOPRASTI ANNOTAta in primum caput raptim ex ore profitentis excerpta, Basileæ ann. 1527.

HIpocrates & alij dicũt quòd lapillus originem habeat ex phlegmate coagulato, sed falsò: quia si ex phlegmate, quoq; in naso orietur lapillus, nõ est vis phlegmatis generare lapidem, sed phlegma in nobis est humor naturalis nullam lapidositatem in se conti-

nens: nam si phlegma esset lapideum etiam omnes podagrici in pedibus & articulis lapides haberent. Ego autem lapillum siue arenam, voco tartarum, quia omnes generationes, quæ ad vsnem transeũt, tartarus vocãtur: sic omnes fęces, quæ ex aqua melle, &c. tartarus sunt: Nam omnia quæ terra producit, sunt lapillosa: nam omne vinum fert tartarum in vase, tum in stomacho: rursus debet transire ad secundam separationem, si stomachus debilis iam attrahit lapidem &c. sic & aquæ habent tartarũ, & omne quod terra producit. Sic ergo quod comedimus & bibimus natura non accipit, nisi quod purum est.

Tartarus vel tartarum est omne generatum ex eo, quod comedimus & bibimus, habens in se mucilaginosũ quiddam ex dissoluto frigido & coagulatũ per calidum. Stomachus autem statim vbi ad se recipit cõmesta & ingesta, separat impurum à puro, quòd nutrimẽtum est: Si fortis stomachus, purum trãsit ad membra nuttrimenti causa, impurũ per secessum exit: si stomachus debilis

mittit impurũ etiã ad hepar, vbi quoq; separatio fit: si hepar forte, rectè separat & simul mittit mucilaginosum cum vrina ad renes: Si hi bene separant, rectè est, sin minus, remanet in istis mucilaginosum & lapideũ, & coagulatur in arenam quam voco tartarũ. Ideò phlegma non est causa, quia phlegma nõ transit ad naturam lapideam: Tartarus ergo ab ingestis bibitis & commestis prouenit, scilicet ex debilitate separationis membrorum.

Lephanteus siue Lephante prima species, est bolus mediũ inter lutũ & lapidẽ quod scindi potest: Ideo ex isto quod ingerimus si cum potu tale quid transit, quod est Lephanteum, ex eonõ generatur lapis, quia materia nõ est lapidea, sed ista materia Lephantea, id est, hic bolus vbi sedet in fundo stomachi, cõstipat secessum, vt fiat obstructio alui.

Lapillus est lapis confectus ex materia resoluta. Lapillus tartarus est, qui est lapis non lutum: si ergo debet generari lapis, debet adesse materia lapidea, alioquin generari non potest, ideoq; cũ

bibimus

bibimus aquam, vis lapidea in aqua eſt ſed reſoluta, ideò virtus expulſiua niſi ſit tam fortis vt debet, tartarum ex aqua admittit fieri.

Pruinum primum genus latiſsimum eſt in tartaris. pruina eſt tenuis tartarus in plicis ſtomachi, & fit in veſica, in vijs vrinæ & hepate.

Gemma eſt lapis generatus ex diaphano.

Vſnea eſt tartarus tenuiſsimus & ſpõgioſus, ſicuti muſcus naſcẽs in arbore.

Grando eſt granum generatum aliquãdo per ſalem, grandines tartari ſunt quum per vrinam quis paruos calculos eijcit.

Collectum eſt compoſitũ ex omnibus ſpeciebus tartari.

Simplex eſt coagulatura ab vna ſpecie. Diuiſum ex vna in plures. hæc tria ad lapillum pertinent, non ad bolum.

Collectum eſt, quando bolus venit ad lapidem, & fit coagulatio, ſed tamen non dura, id eſt tota lapidea. Simplex quando totus lapis eſt. Diuiſum, quãdo bolus adeſt, ſed & bolus habet lapides

paruos. Alabaſtrinum eſt illud, quod eſt de bolo: lapides, qui ex bolo ſunt, & ſi coagulantur in lapidem, tamen non ſunt tam duri (nã purgant valde) ſicut qui ſunt de pura materia lapidis, ſed Alabaſtrina qui ſcindi poſſunt.

Marmoreum ſunt duriſsimi inter rubeos: ſunt enim nõnulli rubei duriores quàm alabaſtrini. ſinunt etiam ſe ſcindere flaui lapilli.

Adamitæ ſunt albi lapides duriſsimi. Adamitus propriè eſt lapis in veſica.

Duelech lapis eſt ſpõgioſus tophus & illi lapides cum ſummo periculo ſunt & maximè dolent.

Magnetinũ eſt lapis ſpongioſus duriſs. & quia variæ ſpecies calculi, ideò & diuerſam curam, & varia loca habent: nã in ſtomacho eſt locus & hepate. Ideo vbi prima ſeparatio in ſtomacho nõ eſt bona, & hepar ſeparare debet, ſi hepar debile eſt, aut vis attractiua, tunc ita tartarus venit ad locum, in quem nutrimẽtum deſcedere deberet ex conſueta natura in conſuetum locũ, vt ſi cui albugo contingit in oculis, venit in conſuetum

locum

locũ, sic surditas si est in aure, est in loco consueto: si ad tempora, iam est in loco inconsueto.

CAPVT. II.

De origine tartari & eius natura, resolutum cũ liquido quid: Vltimarũ principiũ est separatio: Locus plus quã materia: Quid Mucilago, Viscus, Saphirus, Calcedonius, Bolus & Lapillus.

NVnc quid sentiendum est de origine tartari, vel vnde sit. Prima est elementina, altera corporea. De elementina nondũ: natura elementata Archei. resolutum à resoluto liquido non dissoluit mucilaginosum aut lutosum, igitur produxit matrix absq; semine duo, liquidum & viscosum: Liquidum est purum: Viscosum est peccans. Liquidũ est cibus & potus: Viscus est resolutus bolus sub vna specie & cõmistione. Hoc productum duas materias vltimas habet, vtpote, externam & internam: Principio vltimarũ est separatio. Si est exsterna, absq; detrimento, & est phisica: Sin interna, tunc cum periculo & est media augmẽtatio. Nam si natura

in ſequeſtrationem ducit liquidum & viſcum duas habet fomas, aquæ matricis & terræ, deinde & corporis: Aquæ & terræ ſicut de ſilicibus: corporis ſicut de tartaris; quod ſi corporis fuerit, reſpice: nam per cibaria cibi & potus traditũ eſt peccãs: ſi natura ſtomachi, aut digeſtionis cõſumit, bene: ſin minus, aduerte, membrũ eſt læſum, doletq́ꝫ ab indigeſtione, ſcilicet ab inſeparatione puri ſaphiri ab impuro & inſulſo calcedonio: quia vna natura eſt, quæ ſeparat lapillum & bolum, quare de loco tractandum eſt.

Sic natura corporis produxit ſuum malum, hoc eſt, tartarum naturæ: Nam Iliaſter peperit tria in natura dolentis, viſcum ſecundæ generationis, cruorẽ internum, & peruerſum bitumen male reductum, hoc eſt, coagulatum liquorẽ & conglutinatiuum ſui ipſius ex re putrefacta. De iſto tartaro plurimum eſt aduertendum, qui in pueris eſt, & caſtis hominibus, & ſiccis corporibus, & aliquando translatitius ad prolem atqꝫ hæredes. Ex hoc notandum de duabus tartari generationibus: nam externa

recipit

recipit curam: interna curam ad sortem habet. Ex his sequitur tertia generatio quæ est ex permissione duarũ prædicta rũ, ea capit curã sed difficilem, secundũ pondo alterius. Tartari autem generatio ex natura aliquando sanguinis est, interdum carnis, nonnũquam aliorũ mẽbrorum. Quare prædictum est de incõsueto loco & inconsueta generatione, & inconsueta cura: sed quæ ad hæc necessaria sunt, habẽtur de signis: & quæ de cõsueta generatione scilicet in vijs vrinæ indigemus, habemus de consuetis.

EXPLICATIONES CAPITIS II.

Elementinum est, quod descendit ex matricibus elementorum.

Corporeum, quod à corporalibus humoribus descendit.

Mucilaginosum resolutũ, est resolutus bolus, vel lapillus.

Liquidum resolutum illud est, quod est liquidum ex primo ente.

Generatio tartari duplex est, elemẽtina & externa, ex cibo & potu.

Corporea, est ab humoribus.

Omnia creata &c, creata, sunt liquida, vel

non liquida, ſi creata liquida illa pura, ſunt & non mixta, ſed multa, ſunt vitiata, ſicut & aqua tandem per lapiem: nam in aqua mataria lapidea eſt ſicuti ſi diu bulliat, vel deſtilletur, adhæret, vt tar ta-rum in vaſe. Sic fontes quæ ex luto originem ducunt, ſunt lutoſi, & vbi fluunt, adhæret lutum: ſic & quando bibuntur faciunt lutum in ſtomacho, aut alijs membris: ita omnia, quæ producta ſunt à terra, quæ eduntur & bibũtur, habent in ſe mucilaginoſum quiddam, & viſcoſum, ſicut panis, qui ſic compoſitus eſt vt nulla viſcoſitas adpareat, ſed vbi concoquitur, in ſuperficie lubricitas, & viſcoſitas extat, quæ cadit: poſtquam diu correxerit, induratur in fundo, vt & in ſtomacho fit, qui ſeparati: ſi debils eſt, tranſmittit quoq; impura ad hepar & reliqua membra (quamuis panis inter omnia edulia minus viſcoſus eſt.)

Sic & agri, qui ſtercorãtur plus lapidũ habent: quia tartarus, qui in ſtercoribus eſt, reſoluitur, & creat lapides. In Bohemia non ſtercorantur, & quæ naſcuntur in agris ſtercoratis, inſalubriora ſunt

quàm

quàm quæ in agris non stercoratis.

Vltima materia rei, est finis rei, sicut fons in prato ex origine lutosa facit alueum suum luteum: Si ex lapidibus & saxis, faciet aluum saxeum, sicut apparet. Viscosum lutum adhæret lapidibus & facit lapidem, sicut sæpe videri licet, quę franguntur lapides, in quibus plicę & venę cernunt̄, quod vna viscositas alteri insedit: sic ergo & in nobis nascitur lapis, vel lutum, hoc est vltima materia. Si ergo in nobis vt in fōte, aqua se separat in prata, bene nobiscum agitur: quia impurum separatum est: si nō separatur in nobis, malè, ideò ij fontes boni, qui multum lapidum habent, & arenæ, & qui viscosos ac lutosos lapides habent quia arenæ & lapides attrahunt viscositatem & impurum separant à puro. Cæsar Fridericus solum bibit aquam, & sic probauit, lintheum purum intinxit aquæ & ponderauit in lance, postea in sole eplicauit & rursus ponderauit, & sic potuit indicare quantum tartari in se nasceretur, & ideo non bibit vinum. quia timuit tartarum, cuius peculiarem

in se spiritum habuit. Sed accessit quidã Italus, qui asseruit aquam esse destil landam, sic namq; fore præciosiorem Sed asinus ille non considerauit, quòd aqua non vult destillari : quod statim putrescat, & fœtida fiat. Nam Cæsari eũ sequenti creuit fætor oris malus &c. Itẽ Cæsar onmi mense nouos silices ad fon tes portari curauit, vt attraherẽt viscositatẽ. Sic ergo, vt in pratis, & riuulis alijs adheret viscositas vel lapidea materia, sic & incorpore debet separari.

Vrina est sal resolutum generatum in hepate, descendens ad suum emunc torium tanquam superfluum. Omne quod edimus aut est sulphureum, quod vadit ad stercus: aut mercuriale, quod vadit ad nutrimentum: aut sal: sal resolutũ, vadit ad vrinam. Sic igitur in vijs vrinæ tartarus insidet, & vbi vis expulsiua est fortis expellit: si nõ fortis, generat morbos: nam in summa summarum oportet fieri separationẽ impuri à puro Si stomachus debilis putrescit materia, ind febres & alij morbi & hoc ex stomacho

macho debile in virtute ſeparatiua: ſed tartarus & materia lapidis nõ putreſcit, verùm alimentũ quod ad mẽbra ire deberet, illud putreſcit: inde ueniunt mali vapores & febres: nã ſeparatio puri ab impuro, fieri debet. Si aũt vis ſeparatiua deficit, putreſcit alimentũ, ideo febres curanť purgatione: quia vbi materia putrida curať, ſanitas eſt, ſic cẽtaurea iuuat febres. Quod ad hepar pertinet, hoc cõfortat & purgat virtutẽ ſeparatiuam hepatis, ſuccurrit hepati corrupto & debili: quia eſt eius herba, non ſtomachi: hinc fit quod non curet ſtomachum. Sic ergo ueniunt febres ex debilitate virtutis ſeparatiuæ ſtomachi, vel hepatis, quòd materię in eis putreſcant.

Nutrimentum eſt, de re tranſmutata & eius tranſmutatio in putrefactione.

Materia ſaphyrica eſt liquidum illud in quo non eſt materia peccans.

Calcedonium eſt iſta materia peccãs generata à ſeparationibus per virtutem ſeparatiuã de calcedoniis, peſsimus eſt calculus.

Tartarus naturæ eſt lapideum mi-

nerale

nerale creatum elemẽtaliter ſub humore reſoluto, receptum à bolo vel lapillo: quia microcoſmi natura. idem eſt & de matricibus.

Vitiũ ſecundæ generationis eſt cruor, qui deſcẽdit à ſalibus: eſt enim cruor ſal egeſtum, id eſt reiectum & ſeparatũ, à primo ſale.

Peruerſum bitumen eſt liquor perverſe digeſtus, id eſt liquor incoctus, qui ſub viſco deſcendit ex nutrimentis proprijs.

Nutrimenta propria ſunt vitalia.

Congluten vel conglutinatum eſt, quod ex putrefactione in gluten coloratum deſcẽdit, & ſubſtantia propria vtriuſq; corporis, ſubſtantialis ſcilicet & vitalis. Duo ſunt genera tartari, internũ & externum. Ab externo generatur tartarus, & ex cibo, potu: Internum, quod in corpore generatũ, & in pueris naſcuntur ſæpe lapides, & hoc eſt morbus hæreditarius: Ideo medico obſeruandum eſt, an ſit in natura tartarum, vel accidẽtale, an internum, vel externum. internũ & innatum curari debet per ſalia: exter-

num

num per cineres & alkali. Homo in se habet omnes generationes omnia mineralia vt sal est in corpore, sicut in sudore apparet: liquor etiam, qui carnem sustentat est sal, sed dulce. Sal sanguinis est amarum. Sal carnis est dulce, & quanto dulcior caro, tanto melior natura, & quanto amarior sanguis, tanto plus homo fortis in sanguine: illa ergo salia quando separantur à ligamentis, à membris à lacertis, ibi transeunt ad virtutem lapideam, sicut & vlcera creãtur ex sale: corrodit enim: & quando coagulatur ita resolutum, si in venis coagulatur, lapis ibi oppilat membrum: illud atenuatur, & brachium tolli nõ potest: ita ergo sæpe fit, vt brachium aut aliud membrum imminuatur: hoc fit propter tartarũ, qui oppilat venas & vias nutrimnnti, sic veniunt punctiones, iectigationes quòd ventus nequeat habere transitum, & fit attenuatio. Sic ergo iectigatio venarũ est ex oppilatione tartari in venis, & sic sæpe fit quod vena incisa non fluit: tũc dicunt nostri, quòd melancholicus sanguis sit, quod non est verum, sed est tar-

tarus, qui oppilat, ideo bis aut ter vena est secãda magis versus pricipium obstructionis, donec fluat, vel imponẽdũ, quod tartarum internum resoluat: nam si sanguis ille lauetur, inuenies lapillos, ideo non solùm arena est hæc quæ per vrinam transit, sed ea vbiq; est: Sic & in oculis sæpe nascuntur lapides: nam liquor salis, qui est in capite sedere potest ad oculum. Ita etiam in vulneribus capitis sæpe vidi lapillos albos emplastris adhærentes.

Sal innatum purgat se per sudorem maxime, interdũ ex oculis.

Liquor salis balsamus naturæ est, qui sustentat corpus ne putrescat: vbi enim liquor salis deficit, iam fit lepra & putrescit corpus: lepra enim non est nisi læthalis putrefactio.

Bitumen &c. Duo corpora in nobis habemus: substantiale, quod nutrimentis sustentatur è victu: vitale, quod viuit ex sale, ideo generatio tartari venit ex hac substantia. ergo per sal curari debet tartarum internum

Congluten &c. quando materia non

habemus ſubſtantiale, quod nutrimētis ſuſtentatur è victu: vitale, quod viuit ex ſale, ideo generatio tartari venit ex hac ſubſtantia: ergo per ſal curari debet tartarum internum.

Congluten &c. quādo materia non tranſit ad deſtructionē & deficit in natura balſami fit tenax viſcus: Nam glutē apud phyſicos eſt gluten albū, apud chirurgos, Sinonia.

Liquor ſalis deſcendit à bolo reſoluto & lapillo reſoluto, ideo cum ad finē tranſit rurſum venit ad ſuam naturam.

Cruor eſt triplex, cruor membrorū principaliū ligamentorū, uel nuchæ & cruor exterior: Quando natura ſeipſam purgare vult, purgat ſe per cruorem, id eſt, ſudorem: & cerebrū quando ſe vult purgare, tranſit ſudor per piam & durā matrem, vt in vulneribus capitis videmus & anatomia, quòd ſuper piam matrem iacet vſnea tenuis tartarus, & in anatomia oculorum in venis à quibus oculi dependent, reperiūtur calculi: ideo ſæpe apertis oculis aliqui nihil vident, quòd tartarus vim viſiuā opilat, & quā-

do vſurpantur medicamenta quæ tarta
rum reſoluunt, rurſus vident, quia tarta
rus rurſum in aquam per fortem naturā
ſe reſoluit: quo fit, vt ex ſeipſis etiam ſę-
pe poſt aliquot ſeptimanas viſum reci-
piāt: ergo duplex eſt tartarus, ſiccus qui
nō reſoluit, liquidus, qui aliquādo reſol
uit: & ſi induratur eſt ſic vt cruor in liga
mētis cū ſe coagulat, fit tartarus: iectiga
tiones membrorum tūc fiunt. Cruor ex
terior qui in carne eſt, tranſit in ſudorē,
externum, quem ſi guſtaueris, ſalſus eſt,
& ſi in vitro lente permiſeris ſiccari, vi-
debis lapides. Hæreditarius eſt morb.
quia parentum, qui multum habent de
ſale, ſperma quoque inficitur, & homo
inde natus. in ſubſtātia ſpermatis eſt ma
teria, & vis ſeminis, ſic ſæpe aliquis po-
dagroſus eſt, qui non ex ſuo victu, ſed à
parētibus habet. Subſtantia nō generat
ſiliquas, & cortices nihil procreant, ſed
materia generatiua à vitali ſubſtātia de-
pendit quæ eſt exigua res & puriſsima,
ſed cū illa materia generatiua ſimul ſub-
ſtantia currit, vt eſt teſta ſeminis, ſimul
currit ſubſtantia cū ſemine, & ſi illa ſub-
ſtan-

ſtantia fuerit infecta, facit tartarũ internum: Nam poſtquam concepit ſemen, quod eſt vis generatiua, debet ſeparari â ſubſtantia, ſubſtantia ergo putreſcere debet & putreſcet, inde fit, quod ſæpe molæ, ſuffocationes, matricis lubricitas hinc fiat: Ideo mulieres poſt conceptionem cũ artemiſiia purgari debent. Sicci etiã habent tartarum, quod illa ſiccitas ſalem attrahit & coagulat, ſic eſt caſtis hominib. quod ſuperfluitates, id eſt, tartarus reſolutus non exit cum ſpermate, non purgat renes. Iſtæ varietates cauſarum tartari, medico ſunt obſeruandæ vt ſciat, quid ſit adhibendum. Loca internorum tartarorum ſunt venæ & caro, ſic externus tartarus concauitates quærit. Internus ſedet in venis & carne.

AVREOLI THOPHRASTI DE TARTARO TRACTATUS SECŨDUS.

CAPVT I.

Infectiones boli & mucilaginis quæ. Indiciũ uſneæ & grandinis quid. Facilis tartari prima generatio, locus & quæ ægritudines. Deliberatio quid, & quid priſci dixerunt.

EXternum quod si sumptum fuerit in liquido per potũ, aut cibos siue mucilaginosum à lapillulis resolutum, vel viscosum, â bolo suo, duas intelligito operationes, scilicet pruinæ vel gemmę si pruinæ genus, nota quid sit grando, quid vsnea loci istius: Si gẽmæ collectũ simplex atq; diuisum, & dispositiones illorum, alabastrinam vel marmoream cognosce, sicq; ad rem. Primum est tartari deglutinationis sũpti vsq; ad fundũ stomachi. de hoc nota: quod si adeo viscosum aut mucilaginosum fuerit, & facilis separationis vel fuerit maior pars resoluti, sequitur etiam ex hoc per totũ orificium, sicut vsnea super silices tãquã & super arbores: Ex ista vsnea sequitur ardor, orexis, cõpresſio thoracis, vapor calidus recedit q; appetitus commedẽdi: Hæc omnia sunt signa vsneæ orificij vel stomachi: & secundum quod dolores ex uinis, ex piperibus, vel aquis fuerint, minus aut magis in dolores cõuertitur. Si autem non vsnea, aut grando (quæ vna est generaio & capitulũ) generata fuerit, attamen in stomacho fieret separatio

reparatio ſaphiri à calcedonio, tunc tartarus eſt in ſtomacho, gignit torturam pectinis, tollit appetitum, nauſeã facit ſentitur aduſtio in fundo ſtomachi, aſperitas linguæ efficit raucedinem, & plures dolores, quotidianæ pluresq; febres de quibus morbis priſci medici propria càpitula ſcripſerunt ſub alia ratione rerum, & copiosè errauerunt, vt praxis docet & indicat.

ITERPRETATIO authoris capitis i.

GEneratio grandinis fit per ſiccum in ſale ab humido ſegregato.

Vſneæ genus fit per fumum ſalis aſſumpti tanquam de cruore.

Collectum fit per caſum lapilli & ſimplex & diuiſum, ſcilicet à lapillis reſolutis. Num ad loca quæ tartarus accipiat progrediendum. Primo de ſtomacho: Omnia, quæ comedimus habent in ſe aliquid, vel de lapide reſoluto, vel de bolo reſoluto. Primo de potu, quæ bibimus tranſeunt per gulam ad ſtomachum, ſi quod bibimus multum habet de mucilagine, & orificium ſtomachi

angustum est & feruens, vel calidum, tunc mucilago adhæret, & vis salis confirmat aquositatem, & sic materia adhęret & coagulatur & induratur. Si est ex bolo resoluto, tũc viscose adhæret quasi tutum.

Si ex lapide, fit grando: sic ergo colle git se vsnea, & hęc ægritudo maximè in mulieribus est, minus in uiris nisi sint potatores, hocque adparet in anatomia, quando sectio fit tũc enim reperitur in orificio stomachi lutosum quiddam, q̃d si ad ignem adhibeatur, induratur & fit lutum, vel lapis. Ergo quando illa vis salis sic naturam confirmat & indurat viscosum, tunc fit orexis: cum bibimus transit potus per istum tartarũ. Et quia vbi bonus stomachus est, claudit se & concoquit clauso alembico, sed quia tartarus orficio insedit, quod non potest rectè claudi orificium, sed fumus ascendit, & id ad tartarum. Si tartarus dulcis est, non ardet & ille tartarus est ex aquositate, sed si ex vino est, tartarus est acutus & quasi primũ perfunditur aqua, vel vino, id est, potu sicut calx quæ accẽditur &

tur & vrit. Ideo ad orexim curandum opus eſt, vt ad tartari curam tranſeas, vt tartarus cadat ad fundum ſtomachi, & per ſeceſſum abeat. Illi ergo qui aquam bibunt, nõ habent orexim, ſed ex vino: interdum etiam qui aquam bibunt habent orexim ſed hoc non ex aqua, verũ ex cibo. Sic igitur fit orexis, quod primum vſnea ex vino adhęret orificio, quando bibimus & comedimus. ſtomachus debet eſſe occluſus dum coquit: nam illi, qui dicunt ſe olfacere ſemetipſos, quando comederunt vel biberunt illorum orificium eſt corruptum per tartarum: ſic tartarus, vbi humefit, ardet ſicut calx. hæcq́ʒ eſt prima generatio.

Altera eſt grandinis, quod in ſummitate ſtomachi & orificij lapilli parui adhærent: & illi, qui habent dicunt dum comedũt & deglutiunt, ſe dolere: quoniam ita commouent ibi grãdines quæ in orifiicio ſic generantur: non faciunt orexim, ſed in deglutiendo ſentiuntur Et illorum qui ſic habent egeſtiones, ſi videas vel laues lapillos, cernes habere.

Tertia, ſi orificium eſt ſanum, non ha

bet caliditatem non ſalis ſpiritũ, & permittit ſic materiam ire ad ſtomachum, ibi iacet: ſi ergo vis ſeparatiua & digeſtiua, non eſt fortis, & viſcoſitas, ſi eſt materia, adhæret multis modis: Nam plures plicas habet ſtomachus, propterea ipſius adhæret parietib. nam ſtomachus primum ad hepar mittit impurum ad monoculum ſeceſſum. ſi ergo materia nimis viſcoſa eſt, quod expellere nõ poteſt, adhæret: Si eſt à bolo reſoluto, fit materia nimis lutoſa: Si ex lapide fit lapis, ſicut in anatomia apud veteres in cuiuſdam ventriculo tres lapides inuenti ſunt, ergo ardor eſt ex tartaro, vel ex effuſione fellis: fel enim vrit ſicuti tartàrus: igitur ſi quis conqueritur ardere ſibi orificium ſtomachi, ibi non purgãdum, ſed dolor ſedandus ſiue ardor, & non purgandus *Mitigatiuũ polris.*

R. radicum &. ſeminum hyoſciaim
papaueris añ. ʒ. mandragorę g. iiij.
theriacę quantũ ſufficit Doſis ſcru. 4.

SI per hanc medicinam diſcedit dolor ſiue ardor, tunc eſt effuſio fellis: Sin minus, eſt ex generatione tarta

ri: verum vbi tartarus in ſtomacho ſic eſt & digeri non poteſt, & materia tranſit ad putrefactionem, indeq́ febres fiunt, ſtomachus concutit corpus, tunc paroxiſmi febriles in ſtomacho ſunt, & non in aliјs membris, non in pulmone, ligamentis, ſanguine &c. Et ſic paroxiſmus, durat, donec tartarus ſedatur, ideô cura febrium eſt reſolutio tartari: quoniam vis digeſtiua deficit, fiunt paroxiſmi, fiunt febres: vnde cura erit ex tartaro: Nam quod ex tartaro fit, id inde eſt: diu enim vbi corpus conquaſſarit, comprimit, quod vis digeſtiua cum tempore longo humiditatem putrefactonis conſumit, & ſic poſtea indurat tartarum, & incipit grauedo & compreſsio thoracis. Ergo in cura tartari comprehenduntur omnia genera febrium. quod noſtri autores ſcibũt in curã febrium plane fuit contra reſolutinem tartari. ſi interdum ipſis ſuccedit cura, certè non eſt ex medicina, ſed forti naura ægrotantis, quæ per ſe tartarum expellit, ſicque ſæpius fit, quod per ſedes

& vomitum febres curentur.

Omnis medicina, quę tartarum resol uit, vel expellit, febrem curat. Sic sæpe medici febres curare statuunt, & recep ta scribunt ex multis simplicibus, in qui bus si quæ sunt, quæ tartarum pellunt, curant. Quædam etiam per sanguinis misionem abeunt, sed rarò, cum sto- machus tam fortis est, vt materiam pec- cantem, id est, tartarum expellit ad he- par, & sic phlebotomia iuuat. Vbi verò lapillus durissimus, vel tartarus, genera tur, inde febres immortales, quia tarta- rus resolui non potest.

Piperibus &c. Illi, qui multũ piperis vel aromatis commedunt sicut in Bo- hemia, non laborant orexi: & Albertus consuluit, vt piper commedant illi Mis nenses, Boemi & alij, quia ceruisiam bi- bant, quæ frigefacit, piper commedant, quod calefaciat. & quia ceruisia est vis- cosa, & viscositas adhæret stomacho, i- deò calida ceruisia cum butyro vtunt̃ sic enim viscositas resoluitur. Ideo etiã butyrum comedunt, vt scilicet lubri- citas fiat & viscosum non adhæreat, cũ

prius

prius semper ex stomacho laborassent. Ergo dolores stomachi omnes veniunt aut ex tartaro putrefacto, aut tartaro generato: putrefactum febrium est: generatum, aliorum membrorum. Illa materia tartari purgationibus non tollitur nisi prius sit tartarus resolutus in liquorem, Sicuti enim aqua, vel liquor, si vult pelli, debet resolui In liquorē, postea expellitur & abit. Si aūt est tartarus putrefactus, facit febres & nōnunquā, tamen rarius, per purgationes abit.

CAPVT II.

De transmisso ad intestina, consequens futuri & præsentis morbi, Anatomia doctrix huius theoricæ Medicorum error in causa morbi, & uerri tartari, causa.

QVod si in stomacho digestum fuerit, tanquam cibus, bene est Si autem non, sed transmissum ad intestina per stercora, si vis coagulatiua abscondita fuerit in ista parte, & laborat in effectum, sequitur aut vsnea, aut grando aut gemma vtriusq; speciei, alabastrini, & marmorei: inde sequitur constipatio ventris in secessu, tumor, tympanites vento-

ventoſitas vmbilici, torſiones, colicę ſpecies inſanabiles, vomitus & ſimilia ſinga. Hœc per anatomiam habentur horum ægrotorum, in quibus inteſtinũ abundè cum vſnea repletum eſt, aut monocaulon, aut longaon & ilia, ex quibus tartaris iſtis, priores canones traditi ſunt, vt pro cholica ventoſa & cauſa morbi, cholera ſignata & malè: ſunt igit̃ deſcriptiones authorum malè poſitæ: Nam cauſa choleræ, non eſt, nec fellis, nec conſtipatitio vti dixerunt, ſed tartarus offendit locum, quare tartari cauſã recipe, non alienam.

ANNOTA AVTHORIS.

SI victus ſumptus, ſiue à bolo ſit ſiue à lapillo, à ſtomacho digeritur, prima ſeparatio eſt, poſtea digeſtio, nou è contra, vt Auicennã putat. Primũ enim eſt ſaparatio puri ab impuro, poſt ſeparationem nutrimentum digeritur & membris impartitnr, per inteſtiua autem mittit impurum ſulphur: Si vis expulſiua debilis eſt, vis ſalis coagulatiua facit tartarum: nam illa viſcoſitas adhæ-

ret inteſtinis, & facit tartarum, ſicut in ſtomacho & orificio tartarus fit, & hoc inde, quod vis ſulphuris liquefacit: ſtercus enim aliud non eſt, niſi ſulphur ventris, quod accenditur & ardet, ſicut ſulphur. Ergo in ſtercore ſulphur eſt, neque aliud eſt, quàm ſulphur ardens. Cũ ergo in inteſtinis eſt, adhæret illis, ſi vſnea eſt, tanto leuior, ſi grando etiam leuior. Si gemmæ, hic opus, hic labor eſt. inde ſequuntur morbi, conſtipatio primò, quãdo materia ſulphuris & ſalis cõiungitur & exiccant materiam facũtq; conſtipationem, ex ea aliæ ægritudines quæ curantur per curam tartari: quia vbi tartarus reſoluit̃ ægritudines abeũt: ſed hoc non facit oleum chamomillæ, aut alia, de quibus Meſue torſiones ventris pellere vult, ſic etiam clyſteria, quæ dantur, niſi ſint ex ſeminibus lini, fœnugræci, pſilij & mucilaginoſa: quia in inteſtinis plus eſt de bolo, quàm de lapillis, ideo quia illa ſemina ſunt mucilaginoſa, & ſic ſimilia ſimilibus curata fuere.

R. ſeminis lini, pſilij.
fœnigręci añ. fiat mucilago addat̃ ſal

qui.

QVi autem ipsos sequuti sunt addiderunt laxatiua & purgatiua, hieram picrã, trociscos, de agarico, Allhandal &c. & fecere ex clystere purgationes, cum non sint aliud, nisi vt resoluant bolũ coagulatũ alioquin cum sic purgare volunt, laxãt, & matiriam nõ resoluunt, fitq; postea morbus peior, sed istis seminibus mucilaginosis si quis vtatur, resoluit tartarum, deinde omnia simul exeunt. Oleum etiam reijcere non possum: quia dolores sedat.

Clyster debet solummodo resoluere, aliás, si materia tartari non resoluitur & constipatio manet, hinc sequitur Tympanites.

Tympanites verò non est species hydropisis, sed cõstipatio ventris, vt vẽtus natura nõ habeat ibi egressum, tum clysteres addunt, sed nihil efficiunt. Sic igitur procedendum est: Duplex tympanites est, vnus in matrice, de quo alibi, alius in intestinis, qui curandus est per resolutionem tartari, sed in quo intestino, hoc non videmus. Quando ergo volumus tympanitem menstruorum

curare

curare, per clysterium fieri potest: Si supra diaphragma est dolor, summa medicina est, vt sumamus mucilaginem de cidonijs, vel è psillio, vel de alio, & cum melle despumato añ. demus in modum syrupi, & hoc resoluit tartarum. Ergo ex constipatione ventris, vt dictum est, fit tympanites: nam calor ventum efficit, qui propter constipationem exire non potest, ideo tympaniten causat.

Quod autem ventus in corpore sit, clarum est: quia in sanguine ventus est: quia calidus est: sic etiam in reliquo corpore: vbi enim calor, ibi est ventus, vbi is per constipationem exire non potest tympanites fit, nec curatur, nisi per resolutionem tartari, hoc est, constipatio, sed hoc non facit calida & excocta potio, vel herba aliqua in oleo cocta.

Torsiones fiunt ex accuitate liquoris in intestinis: Tympanites ex constipatione: torsiones ex resolutione. Colicam aliqui putant esse ex felle, quod redundans vadit ad intestina, & sic pungit: Alij dicunt ex constipatioue, quod mordere non potest. Sed cholica absolutè nō

lutè non est, nisi tartarus resolutus in intestinis: quia tartarus acutus est, ideo pungit. sicut dixi, duplex est tartarus: Dulcis, qui facit lienteriam: Acutus qui colicam. cum sic resolutus est, iacet in loco fixo: quia per se non habet virtutē expulsiuam, ideo sic iacet & pungit. Cura ergo eius est, vt hic liquor consumatur, vel iterum coaguletur in calculum, vel vt vis expulsiua expellat: inde fit, q̃d oleum bibunt in colica: quia cum oleū adest, tartarum resoluitur. sic acuitatem tartari mitigat & ducit ad expulsum, sic etiam dulcia vina faciunt. Quod autem vrinam effecit croceam, fel in causa est, vomitum etiam faciunt: quia cum intestina laborant, laborat etiā stomachus.

CAPVT III.

Hepatis magium quid sit. qui morbi. quæ signa. Vrinæ iudicium. Porrò de meseraico tartaro. De infirmitatibus, & ueterum erroribus.

SI autem digestum fuerit in stomacho prima digestione & expulsum in secundam hepatis. Si separatio fuerit in ea, in vsneam, vel gemmā, secūdum quod sumptum ex bolo, aut lapillo reso-

lo resolutum fuerit, sequitur cōstipatiō in hepate, durities & apostema chronicum, sitis, dolor lateris dextri, compūctiones & oppilatiōes facit, color abit, labra spissa cum pruritu & lingua exiccata adparebit, tumores in partibus inferiorum pedum exoriuntur, expulsus est appetitus & reiecta digestio, vrina quasi hydropica, veluti indigesta, glauca & multa. Ista generatio non tantùm fit in hepate, sed etiam in regionibus iecoris & confinijs suis. Quòd si autem in digestione hepatis separatio nō apparuerit, estq; materia egressa ad meseraicas lacertosas; si in his lacertosis meseraicis salis communicatio fuerit, tunc sequitur generatio vsneæ, aut gemmæ: Ex ista generatione sequitur dolor meseraicarum, cōstipatio nutrimenti. hectica species phtisis principium est, dolor spinæ dorsi, costarum, matricis, effœminatum semē efficit, tollit appetitū spermatis, estq; exiccatio omniū membrorum, & magni dolores in mineralibus, de quibus prisci penitus errauerūt, atq; falsa posuere capitula.

 Siigi-

Explicatio tertij capitis.

Si igitur in ſtomacho, aut inteſtinis nõ adhæret, vadit ad hepar, & in illo eſt ſeparatio: Vbi ergo hepar debile eſt, in venulis hepatis fit oppilatio ſiue obſtipatio & tartarus generatur, lapilli obſtruunt vias, & nutrimenta tranſire non poſſunt, inde compunctiones: & quia materia tranſire non poteſt, colligitur ea, & putreſcit, & fit apoſtema hepatis. Cura eſt omnium oppilationum, cura tartari. Et quãdo eſt opilatio in hepate, tunc homo diſcoloratur, ſæpe color variatur in die, & ſitis generatur: quia hepar non habet humiditatẽ propter oppilationem, & nutrimenta quæ tranſire non poſſunt per hepar, redeũt in ſtomachum, eumq́; corrũpunt inde ſingultus oriuntur. Quicumq́; etiam ſciſſa habẽt labia, ac multas pelliculas in ipſis, hoc eſt ex oppilatiõe hepatis, & linguę ſiccitas, & tumores in pedibus ex oppilatione procedit: quia quando tertarus, ſic diu iacet, venit ad maturationem, & natura operatur & expellit. Inde tumores ad alium locum, in pedibus ſuper palpebris

bris tumor, & vrina multa: quia liquor hepatis dissoluitur, & morbus maturescit, suumq; liquorē seipsum dat hepar: Nam vis expulsiua vrinæ trahit, ideo accipit, quod inuenit, vt de corde sumeret si alioquin nihil adesset. Sic etiam si meseraicæ opilantur, iidem morbi sequuntur, & si quando tartarus opilatur in meseraicis, hectica febris adest, ita etiā phtisis & attenuatio per totum corpus, & qui sic constipati sunt, non sunt fœcundi. Mineralia dicuntur membra principalia, vt renes, cor, cerebrum, hepar, pulmo, splen.

AVREOLI THEOPHRASTI PARACELSI TRActatus tertius de Tartaro, Caput I.

Tartarus urinosus quid. De meseraica securitate, uirtutes, proprietates & dolores tartari. signa morbi ab externo.

T si separatū fuerit in hepate & positum in materia vrinæ, secure sunt meseraicæ & regiones iocinoris. Nunc de

vijs vrinæ dicendum, id est, de renibus. Quòd si tartarũ vrinæ, (quod aliud est, quàm de quo dictum) acutius, acrius, celerius, inquietius: Nam quæ tartara ex vrina descendunt, penitus sunt adustiua, vim calcis habent; spiritumq́; vitriolatum, ac proprietatem salis. hæc ante coagulationem: sed cum coagulatio facta fuerit, recedunt dolores, vnde sequitur dolor paroxismalis iuxta tẽpus suæ coagulationis, quousq; in coagulationem peruenit, insequitur dolor dorsi, coxarũ, vrinæ defectus, vrina rubea, sanguinea, citrina, crocea, cum ardore, vlcerationes renum, pus & sanies in vrina, torsiones sub vmbilico, dolores in schia, vomitus & nausea, pectinis cõpressio. Tartarus iste tanquam tartarus in vase adhęret, ita in regionibus cõcauitatum renum, & si cum tempore resolutionem accipit, fiũt dolores grauissimi. Quòd si generatum cupit absque resolutione exire in fragmentorum portionibus, propter angustas vias dolores & signa reddit. Quòd si in loco permanserit in statu, bene: si ad augmentum, male. Ad

le, Ad declinationem, male, nisi cum cautela.

Authoris expositio in primum caput tertij tractatus.

HEri dixi generationē tartari in stomacho: nunc ergo cum in stomacho bene digestum & separatũ est, transit per venas meseraicas ad hepar, & tũc fit secunda separatio: Nam aliud ex ista separatione & digestione transit ad nutrimentũ totius corporis omniũ membrorum, alia pars est vrina: istud quod ex stomacho venit ad hepar, existit in mercurio & sale: mercurius in nutrimẽtum abit, sal verò in vrinam vadit. Separatio autem ista secundæ digestionis est, & est prima materia vrinæ: Nam alibi, vbi sulphur, ibi stercus, sic hîc, vbi sal, ibi vrina: Vrina autem sal est expressum â mercurialibus per violentiam separationis in resolutionem coactum. Considerandum est vobis de sale expresso accidentali, fumoso quid sit, si in coagulationem abit, quid inde nisi tartarus acutus? Vrina est spiritus, qui descẽdit â for

ma in volatilem, a substantia propria in contrariam: quia ista separatio propter salem est absque sulphure. Omne id, quod transit per venas meseraicas ad hepar, vel mercurius est, vel sal, omne enim, quod edimus ex primis tribus est, ex sale, mercurio & sulphure: in stomacho igitur separatur à reliquis in stercus, sal & mercurius vadunt ad hepar: Non enim est natura stomachi hæc duo separare, sed hepatis propriũ. Hæc duo ergo priora separat hepar, purum ab impuro, postea digerit: Separat igitur hepar rubinum à christallo: Rubinum est nutrimentum omnium membrorum, cordis cerebri, & reliquorũ christallus. Quod non est nutrimentum, expellit hepar ad renes, & est vrina. Vrina ergo non est aliud, quàm sal, quod resoluitur per hepar in aquam, & expellitur, & sic rursus coagulatur, id est, transit in suam primam materiam & sic facit tartarum. Si à bolo, vel si à lapillo talem tartarum facit. Et quod sal coaguletur, videmus quando iuncta iusta materia potest coagulari. Quomodo autem coagulatur? ita,

ita, quando sal carnis & sal vrinæ vniun-
tur, coagulatur in lapillos. Prima gene-
ratio inter hepar & renes: & ibi colora-
tur calculus in renibus, vt lapilli rubei
sint, Secunda generatio in renibus. Ter
tia in vesica scilicet quando transit per
renes, & non coagulatur, sed in vesica
coagulatur. Et quando est calculus acu
tus, corrosiuus, corrodit & in vijs vrinę,
& vesica exulcerat, & sic transit pus &
sanies, hinc veniunt dolores quando vl
ceratio est, ita tamen fit, & interdum nō
sentiuntur dolores, sed quando vrina a-
cuitur per regimen salsi alimenti, vt car
nis, piscis, tum ille spiritus salis peruenit
in exigua foramina, & efficit exulcera-
tiones, sicq; etiam facit pus & sanguinē
mingere, ideo illis regimentum ordinā-
dum, vt caueāt à salsis cibis. Quod si ob
seruato regimine sanguinem nihilomi-
nus mingant, scias vlcerationem abun-
dare: fit enim tanquam calx imponatur
cuti & sinitur iacere, tunc continue cor
rodit: sic etiam illa exulceratio est, quod
tartarus per se sine intermisione corro
dit: ibi dolor est dorsi magnus & sangui

 nem

nem mingunt, ibi vna cura est, vt tartarus resoluatur. Nam si dolor dorsi per oleum camomelinum, aut de scorpionibus non curatur, tum scias certo, quòd exulceratio est ex tartaro, interdum cõsumit venulam aliquam, aliquando renem, vel aliud: tunc vna cura est, vt vrina fiat tota incarnatiua, & hoc fiet per ea, quæ habent vim salis in se per incarnationem: Nam sal solummodo per sal curari vult, vt sunt terpentinum lotum, trocisci thuris, alkakengę, masticis, myrrhæ, mummiæ, sticades & potissimum thus, mastix, mummia: Nam illa, sal sunt planè, & nihil habent sulphuris, ideo cum veniunt ad stomachum, quia nihil hîc de sulphure est, stomachus transmittit ad hepar, ita quòd tum vrina illa tota sit & sal, & incarnatiua, & curat sic exulcerationem, & tum nihil comedendum, quod humidum est, quod duntaxat vrinam faciat: nulla offa nec salsa vlla, sed assata & quæ sicca sunt, capienda sunt. Errant ergo illi qui absynthiũ, radicem raphani, mentastrum, puleg[illegible]ũ &c. prębent, & omnia illa, quæ vrinam

cient

cient & prouocant. Nam illi cogitant sic: si calculus curandus est prouocantibus vrinam, & purgantibus vias vrinę, herbis, id est faciendum: putant enim, quæ menstrua prouocant, ea & vrinas prouocare, & ita calculos tolli, addúntque consolidatiua: Et isti asini non vident, quòd istis calculus non soluitur, nec etiam vrina incarnatur. Hoc agendum est, quando exulcerationes tartari sunt curandæ, vt incarnetur vrina: Alia enim, quæ prouocant vrinam solū transeunt & nil agunt. Spiritus vitriolatus est, quando vrina vrit & pungit, & cum sic est, ille homo omnium maximè laborat in calculo, & sic generatur calculus, vt sępe duobus vel tribus annis colligatur & non dolet, & natura tam fortis est, quod semel totum expellit. Et primo de bolo generatur qui adhæret, vt vsnea, sic adiacet renibus tanquā paruę pelliculę, sed in vesica, ibi nō potest adhærere vsnea: quia plena aquæ, verùm lapillus hic coagulatur ex acuitate salis, durus scilicet & gemmeus multis angulis, propter salis acuitatem. Quando vri

na alba est & lactea, & dolores dorsi ad sunt, in Ischia, & tamen vrina, vel calculus non dolet, scias in vesica esse materiam lutosam, quæ curari potest, sed si non curatur, indurescit in lapidem, qui postea propriam curam habet, sed cum adhuc lutosa est materia, potest syringa humidum inijci, & lutum expellere, vel vt veteres, dederũt coagulum ad bibendum, aut per syringam hoc latus purgare: ideo recepta, quæ de calculis scribuntur multa sunt, quæ pertinent ad calculum lutosum antequam confirmatur, & ipsi vtuntur ad confirmatum, ideo falluntur, materiã induratum fundere & lapideam oportet medicinam esse tenuẽ ac mitem quę ipsum inuadit, ac minuit ea debet esse vrina (Hermes postquam comederat, sumebat semper granum vnum thuris, item masticis vt scilicet vinum bibitum coagularet se in tartarũ) id est, ex sale incarnatiua, quód que fit ex mummia, thure, mastice non nisi sal, sed incarnatiuum, quod etiam exulcerationes curat, & in lapillo duro, non est medicina præstantior Chrystal

lo, Fœ-

do, Fœlix qui eum nouit præparare.

CAPVT SECVNDVM.

Tartari generationem esse in loco, in quo dominatur sal, salis urinæ potentia.

SI in renibus non fuerit separatum, & per vires naturę expulsum ad orificiū & collum vesicæ. Si in isto loco sal dominatum obtineat, coagulationis generatio ex eo sequitur: Nempe lapillus. quē alij lithtos, aut lithiasen, aut calculū vocant, ego verò tartarum propter primam materiam, & bene. Istius lapidis generatio non est alibi in toto corpore, nisi in loco, vbi vrina in potētia sua fuerit: Nam sal, quod est in vrina talem habet vim, vt procreet lapillos, & quanto longius ab origine vrinæ, tanto fortius est opus salis: vnde sequitur de pruinis, quod tartara vrinæ sint in renibus, alabastrina, & parua, & vsneæ & gemmæ alabastrinæ, sed in fine renum, duriores maiores & fortiores. In vesica enim fortissima vis est, & potentia congelandi durissimam adamitam vltra marmoreā renum. Hæc vis est salis vrinæ, ex qua, vbiq;

vbiq; per totum *corpus bolus* (vel mu-*cilago*, extraneus sumptus coagulatio-nem accipit: Nec mirũ: quia vrina prin-cipium salis nitri & principium salis pe-træ: Habet enim in se impropriatam na-turam vitrioli & salis plumosi. Quam-obrem medici, nolite esse negligentes inexpertiq; spirituum vrinæ viriumque eius, sed scrutamini studiosè experien-tiam, notate signa, obseruate dolores, quos mouet, quorumq; efficiens causa existit vrina: Nam in lapillo vesicæ tarta rus vrinæ omnia præfata signa habet, imo & in duplo & in triplo grauiores passiones cõmouet, quâm cæteræ prę-dictæ ægritudines.

Annotationes capitis secundi.

CAlx & anodus sunt in nutrimentis Anodus per venas suas, calx verò vrinam expulsionem habet: Nam calx ex sale est per spiritum vitriolatum, inde sequitur genus corrosiui, acuti & pera-cuti, cum talibus signis, sicuti de tartaro dictum est, & dolores & passiones chro nicas facit, & lapidis & grandinis loca-lis,

is. Auicenna, Valescus & alij principiũ tartari arenam dicũt: Ego tartarũ, quia vt tartarus adhæret, & vt dixi, post primam digestionem in stomacho, transijt ad secundam separationem & digestionem in hepate: postea transit ad tertiam separationem & digestionem, quę fit in renibus, postea nulla est separatio aut digestio, sed illud sal, quod descēdit ad renes, sal scilicet resolutum iacet in renib. & separatur, superfluum expellitur in vesicam & mingitur. Si ergo spiritus salis acutus est vitriolatus, vel si habet vim mineralem, totum expellit hepar ad renes, id est, mineræ, vel mineralis separatio fit in renibus, & vrina fit in renibus primùm, Et quia assant mineræ hoc est, spiritus cachimia vitrioli, colchotar, alumen entali, rochę: nam illa omnia habet in se vrina: Hæc verò expellunt renes: nam in istis dictis spiritibus non est nutrimentum, sed superfluum est, & exit per vrinam. Anodus est illud nutrimentum, quod separatur in renibus. Calx verò est superfluum &c. vrina calx est, quia sputum calcis habet. Si ergo separatio

recta est, tunc illi spiritus calcis & minerales cum vrina transeunt: Si verò separatiua & digestiua virtus in renibus nō est perfecta, iacet in renibus, ac eos dissoluit: inde vrina crassa, pinguis &c. tūc liquefiunt renes. interdum sanguis cum pinguedine exit, & hoc inde est, quod renum substantia corruptio inuaserit, & fiunt inde lumborum & dorsi dolores & coxarum, quasi forent dissolutæ. hîc non consulendę termæ: quia plus renes putrefiunt. Si verò cum his doloribus dorsi vt sunt tormina ventris, hinc scias, & lapidem esse generatum in renibus: Errant ergo medici, qui dicunt calculum nasci ex phlegmate sicco. Quomodo potest nasci ex phlegmate, cum materia non sit lapidis, sed ex mineralibus nasci dicitur? Igitur cum in renibus separatio non fit recte, hinc est generatio nitri, id est, vrina incipit ac generat in semetipsa sine anodo. Si est materia vitrioli, facit genus vitriolatum, hoc est, lapideū, si species aluminis, transit ad speciem lapidis aluminosum, ideo varij colores lapidū, aliqui rubei, aliqui cinericij,

ricij, ſubpallidi, ſed non ſit cœruleus vergens ad viridem &c. ſed non eſt de mineralibus illis color ille, ſi ex ſulphure eſſet, fieri poſſet, vt cœruleus fieret: eſt ergo generatio nitri hîc, nitrum dicitur vbi pecundes ſtabulãtur & mingũt. Nam illa terra, vbi mingunt, poſtea coquitur, & ſal nitri inde fit. Quia vrina nõ eſt, niſi ſal, ſic ex petra naſcitur ſal petrę, ſic ad propoſitum, ex vrina coquitur lapis & ſal nitrum. Sic quoque in corpore vrinæ generatur tartarum ſeu nitrum & cum tempore exulcerat veſicam, & cum vrina venit ad iſtam exulcerationẽ tunc dolores incipiũt. Noſtri authores in iſtius exulcerationis cura prouocandam vrinam cenſent, & volunt per vrinam cauſam morbi & exulcerationem curare ipſum morbũ, vt ſcorpio ſeipſum nimis cito. Tunc bene fiet, quando vrina incarnatiua fit, vt eſt ante dictum, ſic etiam, ſi in hepate non ſeparatur materia, vt ſeparari debet, trãſit ad renes, ſed illi non ſuſcipiunt: quia tantûm ſeparãt, quod ſeparare debent, ideò transtulit in veſicam, & ibi tartarum incipit coagula

re, ſed

re, sed est viscositas. Sed quando venit in orificium vesicæ, tunc facit lapidem in collo vesicæ. hic fit in posteriori parte apud renes sub infima spina dorsi. hinc incipit eius corpus in inferioribus contrahi, quòd nō possunt ire. Hîc non iuuant vnctiones, balnea, emplastra. pedes extenuantur, non sentiuntur, & trāseundum est ad illam curam, ad primam materiam: quia morbus est in orificio & collo vesicæ. hîc insedit gluten & calculum, vel lapidem generauit, nihil hîc balnea faciunt cum omnibus causticis & calidis, nihil sunt illi canones, sed spectandum est, vt materia in collo vesicæ resoluatur & trāseat in liquorem, & hoc fieri potest, si tartarus est ex bolo resoluto. Verùm si est ex lapide resoluto, non possunt curari, oportet eos claudos & contractos vitam finire.

Omnis vrina micta facit lapidem, quod apparet in matulis, & si coquitur: ita ergo generatur calculus in vesica vt hodie paruum eijciat granulum, & cras aliud, quia sæpe vesica istis granulis plena est: interdum adhærent venæ, & quo maior

maior vrina, eo acutior. Ex bolo resoluto magni lapides nascuntur. Ex lapillo resoluto parui, sed si magni ex lapillo resoluto, sunt incurabiles.

CAPVT TERTIVM.

Vnde alabastrina, lephanthæa genera, tartarorum differentia, proprietas, pondus. item cutæus quid, Forma quid, signum difficile & signum fixum.

QVæ tartara ex bolo resoluto generationem habent, in alabastrinum effectum transeũt & lephanthæum. Et quæ ex lapillis resolutis in lapilli duri finem: Sunt igitur operationes duæ in generationibus tartari, vna est vis congelandi absque spiritu vrinę. Alia est congelatio per spiritũ vrinæ, prima reddit molles tartaros, secunda autẽ duros & crassiores: & qui ex bolo, differentiam habent ab his, qui ex lapillis sunt. Est autẽ generatio aliquando ex vna portione, quando natura glutinis simul & semel ad casum peruenit, Aliquãdo quotidiana, cùm cutæus labor incidit, id est, vs-

nea super vsneam, vel quasi tartarus super tartarum. Est autem natura boli in forma & esse, & multiplices lapilli resoluti, vnde durior, mollior, dolorosior & lenior: quia diuersa sunt genera nutrimẽtorum & spirituum externorũ & internorum, veluti in dieta intelligẽdum est. Sunt & plura signa vrinæ, quæ ex permistionibus, sed illa ab ægris perscrutari per experientiam sufficit, pro genitura signum vnum, cætera consortia sunt de rebus conuenientibus non fixis, quę medico in libellis non ponenda, sed de fixis, scilicet de signo fixo non intermisso tradenda. De varietate formæ in vsnea, in grandinibus, in lapillulis, non est de medica professione, sed in physica habentur de forma & materia & figura.

Explicatio tertij capitis.

SI voles iudicare, an quis habeat lapidem, hæc signa erunt: Nausea, vomitus, cum quis dicit nescio, qui fiat, semper euomo, tunc certum est esse ex lapide, vel quod inebriatus fuit: Si inebriatus, tunc & caput dolet, hoc certum signum

gnum est, si hoc nō est, lapis adest. item coxendices dolent, dum gradus ascendunt, mouent & contrahunt membra. Tertium signum, tormina ventris punctiones pedum. Hæc sunt certa signa, reliqua fallunt & vana sunt, quia obeso corpore vir, alia habet, quàm macilentus. Et in vrina signum est, interdum aurea perspicua vrina est, vrina diuidatur in tres partes, in tres substantias, illud sedimē in fundo subtile, est sedimē, quòd ex tertia digestione est ex renibus: quia quæ in hepate digeruntur crassa sunt: quæ in stomacho crassiora: quæ in renibus subtiliora, quod ex tertia & vltima digestione: Ex tertia igitur digestione vrina, est in fundo perspicua & subtilis. Item signum est, quòd arena est in fundo, sed hoc fallibile: quia sæpe fit, vt arena egrediatur. Est etiam signum lapidis quòd vrina est lactea, vt serum lactis, signum est, quòd lapis sit in vesica.

THEOPHRASTI ABHOHENHEIM QVARTVS Tractatus de Tartaro.

CAPVT PRIMVM

De interno tartaro ex tribus, quid uiscus internus gluten, & putrefactum. Descriptio anatomiæ, generationis. Quæ signa, ægritudines, & de Tartaro lacertorum.

QVANDO ipsa natura corporis, quæ est dispositionis huius ex tribus internis fuerit, ex spares viribus, scilicet de visco, bitumine, aut glutine albo, vel putrefacto interno, considerandum nobis viscus naturæ quid sit. Viscus est sanguinis humor cum sua aquositate, quę cum sanguine apparet, à qua ista sanguinea si sal fuerit in resolutionem abit, ex hac sequitur viscositas, de qua scribimus: Hæc viscositas si in separationem abierit, sumitq; coagulationem salis cum viscositate aquæ suæ, sequitur ex illla generatio tartari, sæpius in forma vsneæ vel grandinis, aut gemmarum collectarum,

rum ſimplicium aut diuerſarum, ſicuti in anatomia iſta generatio ſępiſsimè fit, præcipuè caſtis, pueris & extenuatis corporibus, & ſigna eius ſuut iectigationes per membra, dolores vagantes, punctiones non fixæ per totum corpus aut per membra diſperſæ, hinc inde per venas ambulantes, exiccat corpus, gignit naturam æqualem phtiſi & hecticæ, ſentiuntur febres, interdum conſumptionem particularem faciunt, præcipuè in membro venæ iſtius, in qua eſt opilatio hęc creata: Nec aliud habemus iudicium horum membrorum diuerſæ valetudinis, niſi ſigna præmiſſa. Veteres grandia dixere verba de ſimilibus paſsionibus, ſed principium eorum error berbericus. Et poteſt fieri, talē morbum generari in carnibus, muſculis, lacertiſq; : cùm eius liquor tanquam ſanguis ex ſubſtantia cecidit in coagulationem, ſed ſigna eius ſunt leuiora & mitiora.

Capitis primi interpretatio.

Para eſt vis mineralis ex ilech, prima Sſubſtantia ex primo ente. eſt pars pri-

ma ex quatuor elementis, (Ilech, ileias, iliadus, idem, id est, primum principiũ.) elementa ista sunt mineralia maiora. genera mineralium sunt quatuor: essentiale, corporale, substantiale, & formale. vt dixi falluntur authores nostri qui dicũt ex phlegmate calculum nasci, quia lapis generari non potest, nisi vis mineralis adsit: Arena enim vel lapis, est minera, ideò fieri quoque debet ex mineralibus. Præterea corpus duplices partes habet. Est enim tartarus innatus & externus, hoc est duæ sunt generationes tartari, interna & externa, externa minera, id est, his quæ ingeruntur, & ex interna: Ideo ex primo ilech, id est, ex astris, quæ non cogunt, sed homines deberẽt concordantijs astrorum respondere. Ita mineræ quoq; sunt in hominibus, sicuti in elementatis. Sæpe enim quis fit calculosus, & tum id nõ habet ex vino, aut cibis, nec etiã hæreditario accepit, vt proximè dixi in spermate, quod non viderunt medici nostri, qui dietam ponũt in cura calculi, & causam morbi non intelligunt. Nam neque ex cibo vel potu

habent,

habent, & si nihil ederent, tamen generatur calculus. naturæ istius est tartarus iternus, quòd sic crescit semper, & signũ est, quia vrina crassa est, tanquam sperma in vrina, & quotidie sic mingitur, mucilaginosum & viscosum est generatio tartari interni: at semper illi, qui habent tartatum internum habent exulcerationes, nec punctiones sentiunt, & tamen pus it per vrinam, quòd est sicuti sperma; propterea quoties compressiones in stomacho exiccantur, est signum generati calculi. interni extenuantur. Nostri dicunt in omnibus morbis, qui contingunt: quia causam reijciũt in humores, esse corrumptionem humorum quod vanũ & sępius decantatum est, & tam stupidi sumus, vt quicquid authores stulti scribunt, id pro oraculo habemus. Ego autem dico generationẽ tartari esse generationem mineralẽ, & esse ex humoribus mineralibus, non esse ex humoribus naturalibus, & iste tartarus est in puris salibus, non ex spiritu vitrioli, aluminis &c. siue aliorum saliũ, sed tartarus internus generat̃ ex vno sale, ideo

quia tartarus generatur ex mineralibus liquoribus naturæ. Quapropter medico id in corpore obseruandum, scilicet quæ sint mineralia. Cura tartari interni, quia est opilatio, ideo est transeundum ad coagulationem tartari per viriditatē salis. Salis viriditas curat tartarum internum generatū: curatur autem tartarus internus, qui est ex bolo resoluto. Quæ ex lapillo resoluto, incurabilis est. Vrina & vinum ardens est signum tartari interni. quum substantia in vrina est ita perspicua, atque aqua destillata, non adest hypostasis, sed planè perspicua est & diaphona, ille tartarus curari potest per physicum, nisi veniret ad vesicam vt excindatur, alioquin solui nō potest quicquid agas: quia est ex lapillo resoluto, nec solui potest, nec curari: ideo differētia talis probè obseruanda. Sparę vires &c. vis mineralis & humor salis, humor aluminosus & humor calcis, & humor vitriolatus, hi humores sunt in corpore. Duplex est humor naturæ, humor naturalis, humor mineralis, si permiscentur simul currunt in corpore, Si per se

stat

ſtat humor mineralis, & facit morbum, per mineralem curari debet. Sãguis eſt humor naturalis. humor vitriolatus cõtrarius eſt. Hinc ſi ex ſanguine morbus eſt, ſine vitriolo curari debet per purgationem ſanguinis, vt gamandrea morea ſanguinem emendat, manna, capilli veneris; ſed ſi vitriolum coniungitur, iam etiamſi diu ſanguinem purgantia adhiberes, nihil efficeres, ſed ad arcana naturæ tranſeundũ. Aluminoſus humor iuuat choleram, vt cholica non eſt ex cholera, ſed liquore ſalis, iacet in inteſtinis & ardet, & quando reſoluitur, & eis expulſiua fortis eſt, bene eſt. Quando igitur generatio tartari eſt ex interno ſale, & ex bolo reſoluto, tunc facit vſneam. vbi igitur peccant humores minerales, vt ſi vitriolatus humor coagulat ſe, & humor naturalis, id eſt ſanguis, ſi reſoluit coagulatum ſal, tunc phlebotomia prodeſt &c. ſic de cæteris: ideo errant aſini, qui dicunt, phlegma eſt in ſanguine: quia multos piſces cõmedit, quod falſum eſt. vbi phlegma veniet ad venas? quis poros illos apperiret? Sed

ſal ibi eſt, & humor mineralis, ſic caro, li
gamenta &c. non ſunt niſi minerales hu
mores, & illis adeſt humor naturalis, li-
quor naturæ & balſamus naturæ, iecti-
gationes, &c. iectigationes fiūt vltro ci-
troq́; dolores vagantes, iam pūctiones
fiunt in brachijs, iam in pedibus. & ma-
xime fit in ſenibus, vbi humor ſe exicca
uit, & non ſunt illę compunctiones nec
vltro citroq́; huiuſmodi fluxus, aliunde
quàm quod tartarus oppilauit meatus,
ac ſæpe euenit, vt quis punctione vehe
menter afficiatur, & poſtea in anno non
redit. quando hoc fit, nō eſt niſi tartarus
qui ſe reſoluit, & vim expulſiua à loco
expulit. Vbi vis mineralis eſt, exiccat
corpus, & non contrahit, ſed permanet
dura. & eſt tartarus, vbi aliquis ſic exte-
nuatur, & maximè in ſenibus, eſt ex tar-
taro phtiſis, oppilatio, & cura eius eſt
per tartarum. iſti ædificant domum ſu-
per aquam, vt humectetur, ſic hectico-
rum: quia omnia genera febrium gene-
rātur ex tartaro, hoc eſt, ex oppilatione
tartari, quum membrum attenuatur, nō
eſt, niſi quod tartarus oppilauit. iſta ge-
neratio

neratio fit in musculis: in carne, adhuc non lædit morbus: quia natura resoluit, sed quando venit ad concauitates, ibi hæret & dolet.

CAPVT SECVNDVM

Glutinis loca, eius generatio, ex quibus error ueterum circa gluten, signa eius causæ doloris podagræ, comparatio morbi, finis, indicium doloris & loci.

GEneratio, quæ ex glutine albo & bitumine fit, huius tartarus durior est cæteris tribus: Nam gluten est tenacissimum in natura, & vbi locum habet, ibi dolorem creat, hoc est in articulo, ligamentis, arterijs & similibus. Generatio istius est, cum seipsum coagulat ex virtute repercussiua contra liquorẽ nutritiuum suum coniunctũ. ista generatio facit membrum contractum absq; consumptione, & apud veteres pro podagra, chiragra, genugra, schiatica vocitata, & in capitulis podagræ posita est, propter locum articulosum & similes passiões similiaq; signa. Signa sunt ista,

ante

ante coagulationem continuus dolor cum clamoribus: Nam gluten ſenſitiuũ maximum membrum, quo non eſt ſenſibilius in toto corpore infeſtans, efficit cruciatus in loco grauiſsimos. Dico autem podagram cum ſpeciebus ſuis, tales dolores non parere, niſi tactum ſit gluten, quod ſynonia apud chirurgos appellatur. Et errauerunt authores in capitulis podagræ, ponentes podagrã fluxum eſſe ex natura cum talibus doloribus, quod falſum, & manifeſtus error eſt: Nam abſque glutine non eſt dolor in membris exterioribus. Iſta quoq; cõiunctio extranea cauſa doloris, ſi permiſtionem arripit, excedit dolores rotæ ac crucis. Tartarus iſte, ſi in coxis, ſchijs, aut in ſpinis dorſi generatus fuerit, facit inferiorum contracturam ab vmbilico vſque ad pedes. & præter cætera ſigna, quæ de iſto ſunt tartaro, eſt continuus vomitus. notandumq́;, vbi gluten locum habet, iudica dolorem loci ex tartaro.

Authoris expositio secundi capitis quarti tractatus.

DVrities tartari recipit coagulationem suam ex salibus mineræ, sal in hac generatione accidens elementale est, & aqueum, liquor humoralis est & idestum. Idestum autem sine composito non est, compositum est de minerali bus per quatuor humores, hoc est elementa.

Tenacitas glutinis resina mineralis est, vt terebinthi resina arboris suæ differt à balsamo: quia salis non est dolor, est in glutine non salso, sed per sal suum, hoc sal est acetosum, non salsum, est dulce. Repercussiuum contra liquorē nutritiuum est, quòd sal repercussiuum, id est, acetosum gluten dulce coagulat, istius loci, quia glutē humor nutritiuus. Sicut dixi de tartaro interno & signis, sequitur nuc generatio alterius. Omnes dolores, qui sunt in membris exterioribus sunt ex glutine. gluten album, non dolet per se, nisi habeat accidens. per se est res lucida, lucens & pura Nam non sunt lucidiora & depuriora in corpore,

quam

quàm humor christallinus albumẽ oculorum, & gluten album, est sal lucidissimum & dulce rectificatum, & sperma, quòd crassissimum inter hæc duo. Sic ergo gluten, per se non dolet, sed quando sal resolutum humor mineralis, salsus liquor transit ad gluten, tũc talis dolor, vt dici nõ posit: inde podagra: duo enim contraria simul stare non possunt. ibi fit inflatio & dolor. Vbi ergo liquor salsus descendit ad membra, & non apprehendit gluten album, inheret iuncturis membrorum & coagulat se, & non est, nisi tartarus, inde sæpe fit, quòd in podagricis lapilli excindantur, & hoc ex tartaro est, non ex glutine: ideo vbi gluten tam potens est, quôd humorem salsum & salem mineralem non suscipit tunc non fit dolor, neque podagra: propterea podagtæ cura est, vt sal resolutum expellatur. Ergo vbi sal minerale venit ad gluten per se, res est tenacissima: ideo vbi coniunguntur simul, fit durissimus tartarus: sicut etiã ex spermate fit durissimus calculus, si coniungitur cum eo sal minerale. Quatuor sunt salia

terræ,

terræ, aeris, aquæ, ignis. Si in aqua vel aliás leuiter infrigidantur, ex sale aqueo est morbus. Si in nocte magis ægrotat quàm die, est terra Ex aere, non est magnus dolor, vel singularis, ideo errores sunt de doloribus schiaticis & alijs, &c. sed salia hîc consideranda.

Idestum oportet obserues: nam si gluten peccat corruptum per aliud, recte facis, quod humor naturalis purgatur: quia gluten est humor naturalis: vbi ergo gluten in resolutionem venit, & idestum est, id est duo composita cum alio cõiunctum, ideo hîc purgari potest humor naturalis. Gluten per se est humor naturalis, & in eo est sal, quòd adeo glutinosum efficit, & quanto glutinosius existat, tanto plus salis habet. Oportet habeamus mineralem illam resinam. sicut arbores cum sua resina nascũtur, ita homini cuiq; sua resina est, hoc est gluten illud. Balsamus est res temperata, non dulcis, non amara, non pontice, sed est liquor salis, non est sal minerale, sed sal liquoris, hinc potentissimè præseruat à putrefactione.

Gluten

Gluten non eſt ſalſum minerale, ſed eſt res liquida, ſed cum tranſit ad id, ſal minerale, tuuc inficit. Gluten per ſe, eſt ſal dulce, ſed accedit ad id ſal acetoſum, ita ergo gluten à natura ordinatum eſt, vt in iuncturis ſit, ſcilicet vt adminiſtret nutrimentum ligamentis, ſicut nos ſtomacho damus cibos, & poſt digeſtionē mittit ad hepar, & gluten ſuum in cibo attrahit: Nam in omni cibo gluten eſt, ideo eũ attrahit ad ligamētum. ita ergo in omni cibo, in omnibus commeſtis & bibitis gluten eſt naturale & minerale: Errant ij qui fortiores cibos, & genero ſa vina prohibent, cùm gluten ſit adiuuandum. Cum igitur ſal minerale venit ad gluten, gluten incipit ex humoribus ſalis & mineralib. coagulari, inde fit vt membra fiant immobilia. ſtaret vt in podagra, & non poteſt moueri: quia gluten coagulatum eſt, ideo vna cura eſt, gluten illud reſoluere, & humorem mineralem in podagra, niſi ſit quod abſtinentia aliquid liquoris conſumat. Et vt clarius ſit hoc ſecundum caput, dolores certè adſunt, quia duo contraria. gluten eſt ſal

est sal dulce, sed aliud est, sal salsum & minerale: ideo quoties concurrunt, fiunt dolores aliquando 5. 7 vel 14 dies, tres septimanas & aliquando diutius, donec recte misceantur & conueniant. postea dolor aliquandiu quiescit: interim dum materia congregatur ad locum, rursus fiunt dolores, & patiens conqueritur. Est nobilissimum membrum gluten album adeo subtile & purum, vt nullum membrum facilius afficiatur, quàm glutem album: Si enim aer ipsum attingit, dolet inde, quòd genu inflatur non est, quàm quod ad gluten fluxus alius venit & pugnant inter sese in genu, vel iūctura brachij inflatur: Vbi vna cura est, & liquor salsus qui descēdit, resoluatur & expellatur, & humori naturali, id est glutini succurrat. Podagra non dolet, sed quando fluxus cadit supra gluten, iam dolet. Errant qui putant podagram esse fluxum à capite descendentē phlegmaticum. Nihil tale est, quàm si podagra ex superfluo humore veniret. Glutē non est in ventre, non in membris interioribus, sed solum in exterioribus, in iū
 cturis,

cturis, vbi ſunt ligamenta, ſed quando gluten venit ex ſuo loco, & latius ſe dilatat, ibi rurſum contrarium eſt, & continuus dolor: Nam omnes dolores qui in iuncturis ſunt, & membris exterioribus ſunt ex glutine, ita ergo, vbi ſic gluten eſt infeſtum, ibi tartarus fit, aut podagra vt dixi. Quando naſcitur calculus in fine dorſi, in lumbis, contrahit corpora infra vmbilicum: quia ſpiritus tranſire non poteſt, conſtipatæ ſunt venulæ, vt ſpiritus vitalis tranſire non poſsit. Nam nullus ſpiritus, tam ſubtilis qui tranſire poſsit: nam & ſpiritus ſubſtantia eſt. Ibi ergo oppilatio eſt cõtractura ſupra vmbilicum, quoties in illis locis hęret appetitus edendi non tollitur, brachia bene valent. Vbi ergo calculus exiſtit in ſchia in coxendice, contrahit membrum obſtructione, & dolet: permanet quoq; donec morbus conſumat ſeipſum ſiue materiam. Ita etiam fit in glutine, quòd oppilatur iũctura intumeſcit ac dolet, &c. Sciendum eſt medico, vbi ſit gluten, in quibus locis habitet: Nam dolores iuncturarum ſcire opportet, & omnes dolores

lores

ores in iuncturis ex glutine sunt, vbi locus glutinis, hîc dolor, petit etiam gluten cum ligamentis: ideo vbi quis vulneratur & non iunctura est, & tamen ligamentum tactum, ibi ipsi ponūt resinam sutoriam, quæ attrahit gluten, & postea non possunt cōpellere, siue sistere, asini.

CAPVT TERTIVM.

Quæ ex putrefactionibus: loca illarum & materia. De spermate. huius tartari signa. ulcerationis causa. de corrosiua acutißima & media cura.

PORro de putrefactis liquorib. cum substantijs, vt intestinis, concauitatibus, centris, renibus, vesica & similib. talem generationem habet. Si sperma generatum fuerit & non emissum, abit in putrefactionem, ista putrefactio gignit salia sua in loco, in quo sperma est, hoc sal in tartarum conuertitur: Nam sperma cristallinum sal est à toto diaphano perspicuum creatum, & quasi candidam maculationem accipit à turbido,

ita & sperma facilem transmutationem recipit. Tartarus iste habet signa, vt in alijs, verum non in tantis doloribus, nisi motio venerea causam reddiderit. Vrina vero etiam in vijs suis putrescit aliquoties, & propterea quod spiritum salis habet, ideo in putrefactionem abit: Et si is tartarus corrosiui naturam habuerit, rumpit vesicam, vlcerationem facit, corrodit venas & circumferentias suas. Quamuis alia tartara in se corrosiuum gerunt, huius tamen pessima est corrosio & acutissima: In alijs verò tartari speciebus, acuitas vrinæ per spiritũ salis vlcerationem facit, sed alkakenge, & lota terpentina tollit eam, & thuris trociscus. Huius verò generationis medicinam acriorem cupit vesicatio, sicq; in alijs partibus idem est intellectus, vt in intestinis & cæteris.

Expositio.

ALia est generatio tartari ex putrefactionibus, ideo obseruandum, quid ex putrefactione fiat: Nam putrefactio facit proprium salem, ideo in intestinis est, in iuncturis, in centris.

Centrum

Centrum est duorum membrorũ copulatio. sic centrum dorsi, spinæ &c. est medium membrũ: Sic ille tartarus propriam curam habet. Fit & putrefactio in vesica: quia vrina non est satis acuta, vt expellat materiam illam putrefactã. Sperma est in toto corpore, nullũ membrum est, quod non habeat humorem spermaticum: ideo vbique est, & nõ est gluten, neque alius humor, sed sperma in membris iacet. Generatio spermatis est humor per totum corpus dispersus. Spermatis loca sunt ista, vbi gluten, vbi membra principalia, vbi mineralia, vbi humores & vbi liquores: Nam sperma est radix mineralis de radicibus humorum. Quod ipsi dicunt, sperma generari in testiculis, mentitum est: ex cibarijs & potu generari sperma, non est verum, neque inde generatur: sed quando in quiete corpus, illud quod potissimum in natura est, tunc mouetur, & illud ex luxuria, sed ad materiam, principaliter sperma nõ est nisi humor dispersus per totum corpus, vbi gluten, vbi membra & ibi sperma, sed est sperma, non separa

tum. Et microcoſmus eſt illud ſperma, quod eſt in toto corpore, eſt in venis, in articulis, in cerebro &c. & ſuum emunctorium nõn habet, niſi in teſticulis in oſeo, ideo diſperſum eſt totum corpus & primo vadit ad ſeparationem ſuam, & deinde ad oſeum, hoc eſt ad teſticulos: iſtic concoquitur, & fit criſtallinum ſperma. antequam autem ſeparatur, & digeritur in oſeo, ſed cum adhuc in mẽbris eſt, poteſt illa materia putreſcere, & fit tartarus, & illud ſperma eſt primum ſperma, id eſt nondum ſeparatum & digeſtum, & cum putreſcit, poſtea vadit ad ſecundam generationem, hoc eſt tartarum facit.

Sperma per ſe eſt materia diaphana: Quando loquor de ſpermate, tũc nihil loquor de ſemine, quia ſemen eſt centrum ſpermatis, in medio ſpermatis ponitur, inde generatur, id eſt ex ſemine: ſemen enim hoc dicitur, quod generat, & quia ſperma res lucida, ideo facile maculationem accipit. Contra tartarum ſpermatis deſeruiunt medicamina, quæ habentur contra diabeticam paſsionem,

illе

ille tartarus spermatis non facit peculiarem morbũ, sed quando motio fit spermatis in re venerea, tunc se subducit, & illi, qui post actum sentiunt grauitatem membrorum, & dorsi dolores, illis est ex tartaro spermatis, & qui sic male habent, cõmuniter sunt steriles: pueros si etiam gignant, raró tamen legitimum tempus viuunt, etiam si viuant sunt miseri, quia sperma non transit ad certam separationem & digestionem, & natura odit tales pueros: ideo vbi sunt, aut ex viri, aut ex mulieris tartaro spermatis, tales sunt. Corruptio vrinæ est primum signum lepræ: dupliciter tartarus spermatis nascitur ante putrefactionẽ, & post putrefactionem, & quando sal in eo est vitriolatum, fit corrosiuum. Lepra non est, nisi putrefactio & signum secundæ generationis, ex spermate scilicet putrefacto est, quòd non sinunt se laxare, etiã si vnam vnciam hellebori comederent non laxantur, & hoc potissimum signũ lepræ, quòd non mouentur laxatiuis: & quando vrina ita putrefactionem ostendit, signum lepræ est quia sordet,

cura tunc eſt, vt vtatur alkakenge & thure.

Si tartarus ille corroſiuus &c. omnis tartarus corroſiuum habet, ſed iſte peſſimus eſt, quo ex putrefactione, quando vrina ſapit, vt viola, vt ireos, eſt malum ſignum, venit à vitriolatis, eſt ſignum male digeſtionis, & declinat ad putrefactionem tartarum, ita quando vrina olet tanquam ius carnium, eſt ſignum putrefacti tartari, & quod digeſtio in hepate non eſt recta, & tranſmittit ad vrinam, ſicut accepit à ſtomacho, & eſt ſignum præcipuum putrefacti tartari: Nam omnia in corpore debent digeri recte, vt ſaporem perdant.

Theo-

THEOPHRASTI PARA-CELSI TRACTATVS quintus de Tartaro,

CAPVT PRIMVM

De materia non coagulata, hoc est, bituminosa, uel mucilaginosa quæ ægritudines de nõ mingentibus, De plurimis, de pure, sanguine, ulcus & apostema quid, pus emunctoriale, Anodinum, item pusta quid.

SVNT & quã plures ægritudines, de quibus hic in nostro tractatu mẽtionem facere necesse est: nam quæ de tartari sunt generibus, veruntamen non coagulati, sed tamen locum obtinent in nostra theorica proximum, vtpote de puribus, de coagulis, intellectum habere de his oportet: Sicut qui in vrina defectum habent, & in dorso & coxis, attamen nõ lapillus, nec gemma, nec eiusmodi bolus coagulatus fuerit in loco, vt in vrina: Quidam sunt, qui mingere nesciunt, quidam qui sanguinem mingunt, cæteri saniem, aliqui sperma, aliĳ difficulter, quidam non

voluntarie. De his in genere consideran-
dum, his qui mingere nequeũt, sperma
transfusum in vrina causa est; Qui autẽ
habent vrinam ex attractione pro sua
operatione & patiuntur, de pure & san
guine cum defecerit, signum est coagu
lationis, sed non lapilluli, sed destructæ
separationis, in qua spiritus coagulandi
non est, sed defecit in viribus suis: Qui
autem cum sanguine, sunt qui acutum
vitriolatum habẽt in vijs vrinę, de quo-
rum læsione vena destruitur & sanguio-
lum, signum futuræ vlcerationis & apo
stematum: Qui saniem habent, & illud
quod spermatis, aut quod nutrimenti,
aut superflui est, ex diuersitate in saniem
cõuertitur, erraticam: vbi difficultas, si-
gnum est magni caloris ex nitri specie-
bus retentiuæ virtutis emunctorij hu-
ius: Vbi autem inuolũtaria emisio, ibi
locus est anodinus, ex narcotico bolo
tinctus, aut gemmeo, & plura noua ve-
teraq; genera huius tartari quotidie ha-
bentur varijs cum signis nouisq; mor-
bis, eadem tamen ratio est, & causa &
origo: Nam eorum quorum natura in
vrina-

vrinalibus est pusta, ne admireris, si morbus chronicus sit, & sit incurabilis: nam pustam naturam medico commẽdauit deus in tantum, quantum experientia docuit & peritia ingenij.

Expositio authoris.

ILli qui mingere nesciunt, sunt quorũ vrina & sperma conuersum est in pus & saniẽ: in pure & sanie vis expulsiua nõ est. De mingentibus sanguinem, sunt qui indigestam vrinam à stomacho & hepate vsq; ad renes habent, à renibus vsq; ad vesicam cum coloribus suis primarum rerum: qui difficultatem habẽt, sunt hi, qui incursionem per salem & sulphur habent, vt sint de cõtrarijs elementatis: Qui inuoluntariam &c. ij sunt, quibus locus & virtus expulsiua stupefacta & narcotica est.

Pusta est digestio saniei innata. Hæc quatuor genera sunt quoque ex tartaro resoluto, nõ autem coagulato, sed quando materia est mineralis, sæpe putrescit antequam ad coagulationẽ veniat, inde fit pus, sanies &c. quòd non potest vri-

nare,

nare, quòd sistatur vrina, aut fit ex lapil-
lis, qui sunt in vijs vrinæ, sed quando do-
lor est in coxis, quòd clamãt: & tamen
non est arena hic, nec apparet in vrina
tunc quoque tartarus est, non coagulatu
super vesicã. & istic se colligit, & sic vri-
na prohibetur per istud, & tum natur
vult expellere vrinam, & non potest fi-
ri, inde fit, quòd sic ventus ascendat spi-
nam dorsi: & facit magnos dolores, pr
sertim quoties vrina sistitur, & non est
ex lapillo: tunc scias venulas, quæ sun
inter renes & vesicam, constipatas esse
& vis expulsiua nititur expellere, ind
ventus, qui hinc inde currit, illinc torm
na nascuntur: & sic renes liquefiunt &
accenduntur, quia corrumpitur eorum
vis digestiua, & postea hepar nõ potest
suum officium facere, postea & stoma-
chus deficit: quia ventus non facit suum
officium, inde aluus obstruitur, capu
dolet, vertigo fit &c. eo in hoc morbo
non bonum est purgare: quia intestin
purgantur, & nihil ad morbum, sed cu-
ra hæc est. bolus est resoluendus, scilice
quod herbæ diaphoreticę coctæ, post
riori &

iori & priori parti applicandæ ſint, vt olus reſoluatur, & per medicinam internam, & hoc ſucceſsione faciendum dies quatuordecim, ſi vno aut duobus non curatur, non medicina ſupra medicinam danda: ideo quia vrinare nõ poſſunt, niſi eſt, quòd hîc viſcus ſeu mucilago eſt in vijs vrinæ. qui ſanguinem mingunt eſt indigeſta vrina: nam omne quod editur & bibitur, digeri debet, color, ſubſtantia & arcanum: ideo conſiderandum medico, an vera ſit digeſtio, an illa omnia digeſta ſint. indigeſta digeri debent: Omnia habent ſuam tincturam vt ſanguis eſt rubeus, oſſa alba, caro ſubrufa, panis maximè ſiligineus facit colore tenuem rubeam, vt ſi ponas in fimum equinum, & ſinas putreſcere, poſtea vrgeas & rubeum exibit. Et vinum facit ſuum colorem, & ideo illa obſeruanda, quæ ſtomachus primo ſeparat, poſtea digerit ſubſtantiam, & colorem, poſtea & hepar digerit. Quando ergo commedimus, primò fit ſeparatio puri ab impuro, poſtea digeritur ſubſtantia & colores: nam ex coloribus ciborum, po-

ſtea

ſtea color membrorum fit ex nutrimento. Omne membrum ſui nutrimenti habet colorem, ſic oſſa album, ſanguis rubeum &c. Ideo ſi ſtomachus non recte digerit colorem, hinc vadit ad hepar, illud non ſuſcipit, quia non eſt ſui officij, ſed tranſmittit, ita nec renes, inde ſanguinis ſpecies mingitur. Nam ſtomachus debet digerere colores: cor accipit rufum, ſplen nigrum &c. ſic ergo quando ſtomachus non facit officium ſuum, & tranſmittit ad hepar, illud ad renes, quia non eſt de eorum officio, inde fit quod vrina ſit ſanguinei coloris. Nã ſi verus ſanguis mingitur, eſt ex vena fracta, illud aliud eſt. Qui cum difficultate mingunt, inde fit, quòd ſulphur & ſal permiſcetur & faciunt colorem tãtum, vt vrina ſic incendatur. Cura eſt, vt mitigetur ille calor, inijciatur oleum amigdalarũ &c. Inuoluntarij vrinantes inde ſunt, quòd vaſa ſpermatica ſtupefactiua ſunt non aliter atque manus ita ſtupefit vt non ſentiat. ita veſica ſtupefit ex ſale mortuo & reſoluto, ſicut hyoſciamus ſtupefacit: ita ſal reſolutũ infrigidat veſi

cam &

tam & stupefacit vesicā, quòd vrinam ingredientem non sentit, tunc venit vis expulsiua & titillat, postea fluit. Alioquin vim expulsiuam nos retinere possumus, sicut scimus, sed quando vis est stupefactiua in vesicam, tunc vis expulsiua titillat: Sed quia vesica stupefactiua & narcotica est, ideo nō sentimus vrinam euntem, ideo retinere nescimus, & etiam vim retentiuam, quam volumus exerceri, sicut solemus: sed quando ingreditur vesicam, vis retentiua inuenit stupefactionem, & nō potest vim exercere: ideo inuoluntaria vrinatio ex vesica stupefacta est, vnde fit vrina crocea, aurea, quia mutantur. Vrina autem sanguinis, est ex digestione mala, per tres digestiones. Qui sperma vrinant, vel etiam pus quandoq;, hęc causa est: quādo cōtinue mingit pus viscosum, signū est tartarum pręsentem vim coagulationis in se non habere, sed putrefieri, & non dolet: quia sal non adest, hocq; inde fit, quòd tertia digestio in renibus, quæ substantiam in colorem digerit, deficit, & putrefit illa in renibus: quia deficit vis di-

vis digestiua in renib. & illud est, quòd pusta est difficulter curabilis. nulla digestio est minus reparabilis, quàm renum digestio. Quando egreditur sperma, fit sæpe, quòd sperma abundans vadit ad vrinam, & miscetur sicut butirum cum melle, & illi habẽt crassam vrinam, sed adhæret vitro tanquam lutum disso lutum. & illi sunt steriles, quibus sic sperma transit ad vrinam: Sæpe quoque fit, quòd sperma statim transit & non incorporatur vrinæ, sed in substantia sua transit, ille autem morbus, non est ex castitate, aut retentione spermatis: Nam si etiam omni nocte coiret, tum pustam haberet, ex castitate non fit morbus illius. Aliqui emingunt sanguinem verũ, & hoc inde quod cum spiritus vrinę est ex sale vitriolato, tã acutus est. vt ipsius venas rodendo frangat. interdum quòd ita abundat sanguis, vt per se frangant venam, sicut in naribus in septimana sępe bis vel ter franguntur venæ. Sed quã do est ex acuitate salis, & spiritus quoq; venam frangit, habent dolorem in dorso & cura est, vt mitigetur spiritus vrinę per

per oleum amigdalarum, fractio venæ cura est, vulnerum potionibus. Saniekel agrimonien &c. Sanies erratica, id est, dum calculos mingunt sæpe, & tribus septimanis nullos postea iterum. hoc ex renibus fit, quòd hepar non recte separet: vrina vitrea est, quando posita fuerit in calore, ne corrumpatur per duos, aut tres dies, tunc vasi adhærent parui lapilli: & quando vrina ritè calefit tunc iterum dissoluuntur: illa est vrina vitrea.

Inuoluntaria emissio an sit ex mineralibus, ex sale minerali, vel ex phlegmate, hoc est ex humoribus naturalibus, sic obseruandũ, vt scilicet postea suam curam possis adhibere, sinas vrinam per duos aut tres dies sensim exiccando exiccari, in substantiam suam, vt deueniat, si quod remanet, est vt bitumen induratũ, & est ex humoribus, si aliter est ex sale. Inuolũtaria emissio maximè cõtingit ijs, qui multum de papauere commendunt: quia faciunt vesicam insensitiuam: Nam facit bolum narcoticum, & medicina est, quando quis vrinat cum

ardore & dolore, tum detur papauer, & faciet vesicam narcoticam.

CAPVT SECVNDVM

Dleta autē tartari est in hoc nostro tractatu potissimum & primariū: Nam spiritus ille, qui cum tartaro laborat â subiecto debet priuari, proinde hoc summū est in dieta tartari, quæ simplicia cibi potusq; obseruanda sint, quę autem simplicia de his aduertēdum, & sunt ista. In primis dieta potus, homo non bibat lacticinia: quia caseus est tartarus alabastrinus & incurabilis, viscus inexpulsiuus. Non bibat agresten: nam acetositas omnis, tartarus est resolutus ex frigido coagulato productus. nec bibat amnes alkarizatos: nā alkali, quòd fuerit in aqua, in tartarum conuertitur & propria substantia alkali est. Non bibat aquas lubricas: quia cum his bolus cum luto partem habet resolutam: non bibat aquam saturneam: quia aqua, quę ponderosa, ex lapillo resoluto est, ea grauior est substantia lapidis. Non bibat vinum

nium acetosum, aut feces ponticas cum acetositate habens: nam in eo subiecta est tartari natura per spiritum congelando. Bibat autem aquam probatam prædictorum expertem, diaphanam, temperatam in gustu, & vinum huiusmodi. Nec curet de terræ origine: quia fluminis, vel vini principium ex Ilech, & non de superficie est. Sic etiam de cibis, ea quæ libera sunt à resolutis vtriusq; generis assumenda. Verùm quod genera ista carnis, leguminũ, piscium, cancrorum herbarum, radicum, sunt ex his bolis cõfecta ex suo primo composito: non aduertendum in modũ decoctionis, cum extractione glutinis naturæ de absolutis etiam in potibus non puris: Nam absque permixtione existit, sed hęc tollit decoctio.

Declaratio capitis secundi.

CAseus cõponitur ex sulphure materiali, recipit suam coagulationem ex sale de bolo, id est, de minera & imbri. Nam imbres veniunt ex igne, & omnia quæ veniunt ex imbri intus

ſunt alkalizata, iſtas aquas ſtomachus quidem ſeparat, ſed non digerit, & generatio tartari eſt ex rebus indigeſtis. Aquæ lubricæ ſunt, quæ in ſe habent reſolutionē boli, qui ſe reſoluit, & eſt cum aqua, & exinde cognoſcũtur eſſe aquę, quando in ſtamno exiccantur, tunc in fine, antequam fit ſiccitas, faciunt vſneã, & ex iſta aqua generatur tartarus: qui non leuiter curatur: quia adeſt viſcoſitas. Aqua ſaturnea eſt, quæ non habet bolum, nec materiam boli, ſed eſt grauis & habet in ſe multum de ſubſtantia ſalis, & quæcunq; aquæ ſunt ponderoſę, faciunt tartarum, in partibus quibuſdã: vina multum dant aceti & tartari: in Anglia non ideo vina probanda, an libenter aceſcant. Omnia vina quæ feces faciunt, non bibenda, & formam de mercurialibus: procedit enim omne viſcoſum ex ſulphure albo. Agreſte eſt tartarus acutus lapillatus: quod procedat omnis acetoſitas ex ſalibus de minera, vitriolata permixta cum aluminibus. Amnis alkalizatus, ſiue aquæducta calces terrarum & per elementata aquæ, vt imbres.

imbres. Aqua lumbricata, & aqua muci laginosa, ſicut eſt muſcus. Serum ſeparatū, ſuccus eſt, & omne confectum, vt de claretis, de potionibus liquiritiæ, vel alijs permiſtionibus cum ſaccharo. aqua catinea, eſt aqua cœrulea, vt acida Goppingæ vina pontica, ſunt vina de fecibus. Origo fluminis, vel aquę llechi non eſt in loco fontis. Decoctio eſt iſta cibi ſeparatio ſiue digeſtio ſtomachi, vt dixi proximè, quòd generatio tartari veniat ex defectione ſeparationis ſtomachi, vel hepatis. Nūc ſequitur dieta. nec ego curo regimina veterum, quia cauſas tartari ignorarunt, ideo omnis dieta illorum eſt contra tartarum, quæ in ſe habet tartari materiam & virtutem coagulatiuam. Non bibat lacticinia, caſeus venit ex ſulphure albo, & cum venit ad interna tranſit ad reſolutionē in ſtomacho & c. illa reſolutio venit ad mēbrum per nutrimentum, rurſus tranſit ad coagulationem, ſic lacticinia. lac eſt ſulphur reſolutum cum viſcoſitate, & cùm ſtomachus ſeparat, nō poteſt ita ſeparare, quin coaguletur, & veteres prohibue-

runt lac in tartaro, sed ideo, quia oppi-
lat, & nesciuerunt, quòd ex tartaro esset
oppilatio. Agresten sunt potus ex po-
mis, vel ex berberis: habent tartarũ, quia
omnis acetositas venit ex lapillis resolu
tis, ex frigido resoluto, & postea se rur-
sus coagulat. amnes alkalizati, illæ aquę
sunt, quæ currunt per calces, & vbi est
terra alba, & calces, sicut in Anglia, vbi
multum cretæ est, & illæ terræ, quoties
pluit, fumum emittunt, sunt terræ alkali
zatæ omnes calces in se continent & o-
mnis imber amnis alkalizatos. Digestio
est in puro, non in impuro. Vina quæ
bibunt tartarosi debent esse vetusta, vt
separentur fęces. Sirupi qui coquuntur
& iuleb in tartaro falsa sunt: quia praua
materia nõ est bona, id est, aqua ex qua
coquuntur: scribi enim deberet, recipe
aquam temperatã, &c. aqua probari de
bet per ebullitionem vsq; ad fundum,
item per pondus: ideo ista recepta & ra
tiones sunt obseruandæ, hordei aut fœ-
niculi &c. Et omnes syrupi, ne pecces in
prima materia, hoc est in aqua, vt sit
aqua temperata, id est, primo separata
ne adsit

ne adsit tartarus. Mel est de substantia boli, & bolus resolutus & materia viscosa per se, & ipsi vtuntur in tartaro, sed debet præparari. Omnia quę edimus sunt de materia tartari, & maximè legumina tamen nostri dicunt, da ipsi iusculum leguminum. in summa, nulla legumina dāda in tartaro. sic etiā pisces, carnes, cancri sunt de materia sulphuris, & cum veniunt ad stomachum, liquefiunt, postea transeunt ad suam primam materiam, hoc est coagulantur, ideo prius sunt separanda per decoctionem. Potissima cura est in tartaro, vt vis separatiua in stomacho confortetur: quia separatio prior est, digestio posterior. Dieta morborum ex tartaro est, vt sint potus & aqua præparata, quæ nec in se habent bolum resolutum, nec lapillos: illa vitentur, quæ ex mineralibus veniunt: quia tartarum adiuuant, iccirco dieta non sit ex mineralibus. Decoctio &c. quoniā quælibet medicina debet separari à substantia sua, vt virtus ex buglossa, aniso, arthemisia, debet primum separari & præparari à corpore & substantia sua:

quæ ſaturni in Goppinga multum habet in ſe ſaturni, ideo maximè generatiua tartari, acidæ aquæ ſunt, aquæ ſaturneæ.

THEOPHRASTI PARACELSI INSIGNIS PHILOſophi & medici liber ſecundus de morbis ex Tartaro in ſtomacho.

PROLOGVS DE LOCO *primo, hoc eſt, De ſtomacho Tartareo.*

IA, quæ primi libri Theorica vniuerſalis dedit, in ſecundo hoc noſtro particulariter demonſtrabimus libello. Quos verò morbus dormientes in ſtomacho ex tartaris, in primum tractatum ordinauimus, nūc eorum ſpecies ponemus ad ordinem, & quæ harum ægritudinū paſsiones comprehenſæ fuerint in ſua diſtantia regionis, & ortæ & futuræ diſcretè: deinde declarabimus, capitaque ſua ſe-

ſua ſecũdum morborum differentia ad numerum præſtabimus, & de loco propoſito ſic incipiemus. Diſtantia huius regionis ſuum principium habet à prima gutturis clauſura vſque in ſtomachi emunctorium. Porrò vſque ad venas meſaraicas, & quæ in hac regione tartari genera deliteſcunt, ſunt ea, quæ in ſequentibus dicturi ſumus.

CAPVT PRIMVM
Libri ſecundi de Orexe.

ORexis oritur à tartaro ſua ſponte coagulato, comprehendens totũ primæ digeſtionis locũ: Eſt enim vſnea adhærens materia, coniuncta in panniculis, quaſi aduſta, cementata, gipſea, decocta, ex tartaris duobus generata, bolo & lapillo, de tribus primis & mineralibus calcedonibus ſumptis. Quare vapor reſolutus humiditaſq; adpoſita, & cum labefactus extranea madefactione fuerit, aut ſua vi diſſolutiua reſolutus, nunc in ardorem, nunc in intentionem, moxq; in calcis vim tranſit ab accidente, inſuper & ſua reſolutione.

Signa.

Correpti hoc malo quęrunt externū aerem, guttur incalescit, fundum stomachi ardet, quousque comsumptus fuerit liquor & exiccatus. Mouetur à cibo salso, à fumigatis, à reptilibus, ex vino confecto, à vino mixto altero genere vini, & vini potatu duorum generum.

Curandi ratio.

Resolue vsneam, inpinguesce locum & sanabitur.

Descriptio resolutionis hæc est.

Accipe laudani puri drachmam,
Sacchari candi drachmam i. & semis,
Ambræ grana tria,
Maceris grana sex,
fiant pilulę cum aqua mentæ, quarum dosis sit numero tria. Detur in paroxismo sæpius per triduum & plus.

Alia descriptio.

Cape pirethri vnciam vnam & semis,
Laudani scrupulos duos,
Cretæ marinæ scrupulum,
Seminis fænigręci scrupulum dimidiū,
postquā trita fuerint misce. Dosis à drachmis duabus ad quatuor vsque.

Post ista,

Post ista, impinguesce cum descriptione ista:

Recipe olei papaueris vncias duas,
Hyocisami vnciam dimidiam
Laudani liquefacti in oleo amigdalarū amararum drachmas duas, miscentur. fiat potio oleata, cuius dosis ab vncia vna vsque ad vnciam vnam & semis.

Capitis primi explicatio.

ORexis est, quum vinū ardore corpus ita incendit, vt homo dicat, bibere nō audeo, orexis me infestat. Secūdum genus est, quum salsas carnes vel pisces comedunt, & ardor fit in fundo stomachi. Tertium genus est, quū nonnulli ferinas edunt carnes. & maximè aues, vt turdos, tunc nascitur ardor in superiori gutturis parte. Quartum siue ederunt, siue biberūt, mane vexat ipsos orexis, ardor stomachi per duas horas infestat. Alijs autem in fundo stomachi ardet orexis vesperi siue comederint, siue biberint. Est autem locus tartari à faucibus vsque ad piloron, id est, partem infimam stomachi, & hi auide attrahunt

aerem,

aerem. Item in meseraicis, alioquin non est orexia, sed in his locis quia ibi est prima digestio: Illa orexis, quæ est in collo inter fauces & iugulum, facilius incenditur & pessimè ardet, si ibi vsnea adhæreat & tartarus, quoties quis infundit & humectat, ardor fit, quia quando nõ est humidus non etiam ardet: ideo quidam dederunt cretam, vt sic exiccarent, aut terram sigillatam, bolum armenum: & si illa non iuuant, tunc signum est, quòd est ex tartaro acuto & cum tempore resiccat & corrodit, & est incurabilis, nisi sint corrosiones & exulcerationes curãtur. Postea est etiam orexis inter gulam & os stomachi, & cum humectatur vrit: Si verò in his locis non est, sed in stomacho iacet in fundo oris stomachi & fumum sursum emittit tanquam calx esset vera: nam calcis naturã induit, & vehementer in gutture fumat ac ardet, cuius cura est panis sancti Iohannis. in medio stomachi non hæret, etiam si insideat, tum non sic vrit: Aliquando verò adhæret in fundo, vbi egressus portę sunt, ad intestina & meseraicas, & illã orexim tollit

tollit creta, sed præcipue terra sigillata: si non est adulterata, & cum copia edi debet, sic & bolus armenus. In anatomia videmus, quomodo in stomacho adhæret vsnea, non aliter ac si quis comentum agglutinaret parieti. Et in orificio etiam diuersos tartaros intrinsecè, & quo candidior existit, eo quoque acutior. Ex vino maxime fit calx, & illę pessimæ orexes, quæ veniunt ex cibo & salibus. hoc est, ex salsis carnibus & piscib. nam calcem acutissimam generant. Ex aqua pota nõ nascitur orexis, & si vsnea insedit, non tamen sic vrit. Mineræ calcedoniæ sunt mineræ, quæ non carent calce: sicut vinum ex terra secum trahit calcem, & pisces quandoque ex aqua secum trahunt calcem. & quodcumque vinum in mensa effusum maculas albas efficit, ab eo tibi cauendũ, quia nisi stomachus sit valde fortis, agglutinat calcem.

Vapor resolutus, quia quando quis comedit tunc orificiũ stomachi ita occludit, tanquam homo ollã cooperculo claudit: sed vbi in orificio tartarus est, & per illud porosum vapor penetrat, &

madefa-

madefacit, tũc incipit materia calcemonia vrere, & aliquibus incipit à prandio post horam, alijs in media nocte & excitat: interdum fit quando stomachus bene claudit, & vapor non ascendit, sed natura per se non vult pellere tartarum, & resoluit & facit quasi ictus, & cum sic solutum est & madefactum, tunc vrit, & illi vtuntur siue commederunt, siue non: & etiam si bonũ regimen haberent, nihilominus vrit ipsos. hoc signũ est, quòd seipsum calx & materia calcenonia resoluat & in hac orexi cura est. quæ sequitur in libello etiam cura est huius: quia non est ex resolutione propria, & cum per se sese resoluit, destillat in stomachũ & exulcerat, & facit perpetuum ardorẽ. Et huius cura est, vt incarnetur per thus & incarnatiua. aliqui cum vtuntur, sic in orexi bibũt lac, & hoc est bonum, quòd si quis malum vinum bibat, & timet orexen, bibat haustum lactis, tũc prohibet ascensum vaporis, & madefactionẽ calcioniæ materiæ.

A cibo salso &c. & maximè â carnib. conditis sale, non est tam malum, fumo

induratas

induratas comedere: quia per fumũ calcenon resoluitur maxima ex parte: ideo si ægroto vis exibere carnem salsam, poteris modo paululum sit fumo excepta facere: quia per calorem ignis resoluitur sal ipsum.

A fumigatis &c. hoc propter fuliginem, si non optime aqua ab ea fuerit ablata fuligo.

A reptilibus &c. & maximè à volucribus, quia sal terrestre in se habent.

A vino cõfecto: quia quædam vina fiunt vt conseruentur &c. & omnia vina confecta orexim mouent, & vinũ cum alio cõmixtum: quia duo contraria, hoc est duo genera vini, non simul stant, omnesq; illi, qui bibunt vina duorum generum, habent dolores in stomacho, singulæ vuarum species seorsim sunt colligendæ, sic vuas albas per se, & rubeas per se colliges ac exprimes. Sed cura est, nõ per laxatiua: quia abducũt quidẽ aliqua alia, sed calcenon per ea non abduci potest. Sed cura est, vt vsnea illa siue tartarus resoluatur in aquam, quòd non sit per laxatiua.

Laudanum eſt capitale & potiſsimũ in hoc recepto. Saccharũ & ambra non multum proſunt, ſed eius deſcriptionis tres pilulas recipe quãdocunq; orexis vrit & paroxiſmus eſt. ſi tum vſtio non aufertur, repete denuo pilulas toties, quouſq; ceſſet dolor: Sunt enim ſæpiuſculi morbi, qui reſpuunt ad tempus medicinam, noluntq; ſuſcipere, niſi in ipſo paroxiſmo, ſicuti multoties fit in febri, quæ in interpolato, ſiue bono die, non capit medicinã, ſed in malo. Vicerium hoc eſt, panis porcinus, hoc in ſucco mẽtæ decoquitur, & per ſe eſt efficiens medicamen.

Oleũ papaueris fit ex ſeminibus eius & cum id habes, impone panẽ toſtum quantum extrahet ſuperfluitates, vtpote aquam ipſam, & quod remanebit in fundo, erit oleum papaueris, in hũc modum oleũ hyoſciami fit & corrigitur. Si vlceratio eſt, vt ſi materia corroſit, cura eſt vt in carnatiuis vteris, decoque carnem in cantaro optime obſerato abſq; additione aquæ, ponito in balneum maris, & aquam ex carne collectã affunde

aristo-

aristolochiæ rotundæ consolidæ maioris alchimillæ, pirolæ regalis consolidę an̄. ad placitum, fiatque rursus decoctio in cantaro, vt dixi, tum huius iuris bibat ieiuno stomacho, hoc est nutriatur mane & sero eo iure, & accepto medicamine abstineat ab reliqua victus ratione per tres horas, tum fiat repetitio &c. optimū etiam erit remedium, si nil bibat, nisi decoctionem serpētinę, quæ cum melle & terpentina fit mixta potionis vice, consolidatur enim mirifice stomachus ex his, præcipuè, si caro humana loco alterius carnis, vt dixi acceptata sit.

CAPVT SECVNDVM.
De compresſionibus Thoracis.

FErmè omnia quæ habentur in stomacho mala declinant in tartarū genus: plures enim ęgritudines sunt varijs nominibus depictæ, quæ nihil nisi tartari natura aliud sunt: nos autem sub vno comprehendimus nomine, scilicet, de thoracis compresſionibus: Est namque

 thorax,

thorax vel eius compreſsio, morbus ſto machalis, procedens ex tartaro reſoluto, orexi cõtrario in forma, qui tollit appetitum comedendi, nauſeam cum vomitu facit: Calculi ſignificationes & grãdinum ardorem facit colicum, iliorum reddit dolorem: tremoris in corde principium mulieribus ſuffocationem facit, abortum parat, ſterilitatem patrat, rumpit digeſtionem, & tres ſeparationes deſtruit. Tartarus ille reſolutus deſcendit ex calce calcinata tranſuerſa in liquorem.

Signa.

Ex parte prædicta iam ſunt ſigna, & ex parte hæc erunt: inquietudinem in corpore imprimit, vt dormire non poſſint, morbum interpolatum facit, ſyncopim gignit, clamores efficit, & ſentiunt rem quaſi cãcrenam, pectinis eſt dolor igneus, & quaſi corroſiuus, abundans in ſpiritualibus, & varia non fixa ſigna, ſed & etiam adultera, noua & aliena manifeſta occurrunt, de quibus tantummodo vnum inſpiciendum, videlicet, thoracis cruciatus, vel vomitus amarus

quaſi

quaſi felleus, quamuis tartarus eſt amariſsimus, nilque de liquoribus fellis, reddit cõſumptum corpus, ſine paroxiſmo hecticã ſiccã. Mouetur autem per ſuum paroxiſmum iuxta Archeitatem tartari: quòd incluſa poris eſt & compacta: laborat autem natura iſta calceta, quaſi de piperibus ſit in herpeta & prunis perſicis, & cęteris alterius generis corroſiuis de quibus vide.

Cura eius morbi.

Cura eſt vt tartarus ille reſolutus à loco deſcendat, & hoc per nectaris rem ſuccoſam, abſtineat à laxatiuis, ſyrupis, & à remedijs mũdificantibus fel aut alia in corpore.

Nectaris deſcriptio eſt vt accipias liquoris victicellæ vncias tres,
rubedinis de colchotar vncias duas,
& potum formes.
Doſis ſit drachma ſemis in vino bono.

Formula alia.

Recipe ſucci de ſuſſo vncias ſex,
laudani præparati

olei nucis muscatæ an̄. vnciam semis
commisceantur.

Si vrina olebit, erit signum bonum, tumq; perge medicina.

Capitis secundi expositio.

COmpressiones thoracis, quòd alij debilitatem digestionis, frigiditatem stomachi, nauseam, appetitum caninum, ardorē stomachi, syncopen stomachi, vaporem fœdum vocant, vno nomine vocamus: quia ista omnia ex vitio tartari veniunt, & per tartari curam curantur: quocirca vno nomine voco compressionem thoracis, & vt dixi esse orexim ex coagulato tartaro, & esse à faucibus vsque ad meseraicas, sic compressio fit ex resoluto tartaro. scilicet quando vis digestiua adeo fortis est, quòd vult separare, & facit liquorem, & ille postea non expellitur: Nam duę sunt separationes, prima est puri ab impuro: Alia est, quæ separat in liquorem, qui liquor residet in fundo stomachi: Duplex est ille, aut tartarus dulcis est, & ibi nō magnus dolor: aut acutus, & ibi magnus dolor, & non cures vomitū felleum, viscosum,

tenacem

tenacem & amarũ, vel dolorem in dorsi spina, & quando talis vomitus citrinus viridis & amarus est, est ex felle, non quod fel abundet, aut sit vitium fellis: quia fel per se non edit, nec generat in alio membro morbum, sed ille tartarus, qui est in finibus stomachi attrahit fel, & duo illa aduersa simul esse nequeunt, inde sequitur vomitus. fel enim ex se nõ exundat, nec in aliud membrum vadit, nisi attractum, sicut & sanguis manet in suis venis occultatus, & medulla in ossibus. fel est membrum fixum, & nullum membrum est causa morbi per se alteri membro, ideo ille liquor sic separatus à vi digestiua cũ in fundo iacet, & quod vadit ad fellis sacculum: hinc contraria simul stare non possunt, sed de calcinatis, vt aqua fortis, est tartarus, id est amarum & acetosum: sic tartarus est acetosus, vt fel est ros amarissimus: eaque de causa exundat nec aliam expulsionẽ habet, nisi vt redeat per viam qua cucurrit tartarus & fel venit ad stomachum, istuc vrit, & extenuãtur homines, fiunt dolores in stomacho, est discoloratio, dolor
 in dor-

in dorſo, compreſsio in orificio ſtoma-
chi, ſic certum eſt inditium, fel incurre-
re in ſtomachum. hinc fit vomitus, quod
fel ingreditur ſtomachũ, & ſtomachus
alienum membrum non poteſt pati. ſic
ex felle dicunt multas ægritudines veni
re, & putant curam eſſe, vt claudatur fel
ah quomodo debet claudi? ſi claudere-
tur, vnde nutrimentum caperet? & cum
fel purgari non poteſt, quomodo mem
brum purgemus? Quatuor ſunt mem-
bra à quibus nihil debet adimi, cor, fel,
cerebrum & pulmo, neque his medici-
na adhiberi debet: quia per ſe, ſe purgãt
ſi quid ſuperfluum eſt, ideo medicina
optima eſt, vt tartarus in ſtomacho re-
ſoluatur, & per inteſtina mittatur, tunc
fel quieſcit ideo multi ſunt qui ſic vo-
munt, & in ſtomacho dolores habent, il
lorum cura eſt, vt tartarus habeat. alij
ſunt, qui fel non habent in ſtomacho, &
illi dolores non habent in ſpina dorſi,
nec vomitum, ſed pati frigus conque-
runtur, æſtiuo hyemaliq́ꝫ tempore pelle
ſe tegunt, inditium eſt tartari reſoluti in
ſtomacho, prꝫterea affectus cõmedẽdi,
quia

quia tartarus resolutus est. nō est quod dicas, fluxum ex loco & deorsum motum. Vera cura est, vt stomachus confortetur: ideo quando illi veniunt, qui dicunt, in thermis fui, purgaui, sed omnia hęc me non iuuant, tunc signū est quòd tartarus in stomacho resolutus sit, & si lassitudinem conqueritur tibiarum, facies[que] discoloratur, fit[que] pallida, calculus est in vesica. Sed si ita lassitudinem senfatiat, & dolores in lumbis ac dorso, faciem[que] rubicundam habet, signum erit tartarum siue calculum in renibus esse, quanquam alij medici ex palliditate indicent phlegmaticum hominem, nihil veritatis tamē est, sed calculus impedit, & vomitum facit. Cum autem vis digestiua separat, & vis expulsiua expellit ad intestina, tunc sunt colici dolores: quia intestina sunt sensitiua, & quando natura tartari resoluta descendit ex stomacho ad intestina, & statim per sedem expellitur, tunc nihil sequitur post sedem. Sed si accidat post sedem, aut in monoculum resideat, tunc adhæret, & ibi cura est, calidi orbes, & elixa fila, sed quādo

ex tartaro eſt iliaca, & quum tartarus ſupra vmbilicum eleuatur, ibi certe fila elixa minime prodeſſe poſſunt: quia calor non poteſt intrare vſque ad materiam peccantem, & in ſtomacho purgationes dantur, non vt tartarus purgetur, quia tartarus purgari nō poteſt, ſed ſtercus, an ſimul velit ire tartarus, ſi verò nō amouetur, aliam curam oportet tentare.

Tremor cordis &c. Cor non mouetur, ſed iacet in loco, & putatur moueri, & inde fit, quando fel ingreditur ſtomachum attractum per tartarum, & vis expulſiua non poteſt expellere per vomitum, ſed hæret materia, tũc facit febrim & quaſſat, ac premit ſtomachum, vritq; & paroxiſmus durat quinq; vel ſex horas, & non eſt niſi febris ſtomachi, tamē non omnia membra quaſſantur, ſed ſolus ſtomachus, & cor non tremit. Cura vna leuis eſt, quòd vt febris curetur. Ipſi autem curant, tanquam foret tremor cordis, dant os de corde ceruí, corallos, & volunt cor curare, cùm morbus ſit in ſtomacho, & ſtomachus affectus eſt.

cor non

cor nō tremit, & nō fit nisi ex felle quod expelli non potest.

Huius suffocationem.) Suffocatio fit ex malitia matricis per tartarum scilicet quòd tartarus acutus transit cum felle ad matricem, & facit morbum in stomacho, quando matrix patitur: Quia contraria pati non potest. Ideo premit contra stomachum, & libenter expelleret, matrix autem iterum premit ad stomachum: vbi verò in stomachum peruenit fit reuera suffocatio: nam fel nō per processum, sed solum per os exscreatur, ita mulieres in suffocatione cadunt vt epileptici, & debet iam diu paroxismari, donec in matrice fel consumatur: sterilitatem facit, quia omnibus, quæ ex tartaro laborant mulieribus, corrumpitur matrix & digestiones corrumpūtur: Quia materiam simul, vt tartari liquor vbiq; irrumpit ea interpellitur: quia materia paroxismat, alio modo non haberent certum paroxismum. syncopi corripiuntur & clamant, ex quibus clamoribus medicus semper debet iudicare tartarū adesse, quia vrit & pungit tanq; gladius.

Cancrena) Sunt qui cancrenam habent & dolent ac ieiunant, ita eſt in ſtomacho, & vruntur in ſtomacho, ſicut cãcrena vrit in membro, & quando ſic ſtomachus eſt, tunc morbus eſt incurabilis cura eſt nectar ſuccoſum, quòd non vllum tartarum reſolutũ permittit in ſtomacho, ſed pellit per ſort, ſed ſi non pellit, cancrena eſt in ſtomacho, & incurabilis, & ſi etiam nectar laxet, non curat, ſi nimium laxat, conſtipat ſicut in diſenteria.

Nectar ſuccoſum.

Recipe liquoris viticellę vncias tres, Rubedinis de colcothar vncias duas, fiat potio.

Rubedo colcothar eſt) Sciendum quod ex colcothar duo liquores egrediuntur albus & rubeus. Rubeus liquor huc pertinet. doſis eius eſt. drachmã ſemis in vino bono ad accipiendum non eſt gratum palato, ſed non curandum & in aurora dandum, & maxime facit vrinare. nam fortiter expellit ad hepar, & hepar digerit in vrinam & vrina male olet tanquam medicina, & ſi non fœtet, tunc

tet, tunc timenda cancrena, & eo moueas bene vrinam, & non desistendum, semper dandum, ne quid relinquatur.

Alia descriptio.

R. succi de suffo. i. panis porcini vncias sex.

Laudani præparati & olei nucis muscatæ ana vnciam mediam, fiat mixtura. In his rebus non consideratur gradus, vel complexio, sed arcanum considerandum: nam illa pellunt: non hîc valent diarhodon abbatis, diacatholicon. Abstineat à purgatiuis, potest quidem purgari, sed non cogitet, quòd per illud velit curare morbum.

CAPVT TERTIVM.

De febribus stomachi.

DE febribus tartari omnium imprimis sciendũ, nouisse nos alias esse quotidianas, tertianas, quartanas &c. alias itidem locum habere in varijs regionibus corporis: verùm de ijs, quæ in stomacho oriuntur, nunc nobis sermo erit ha-

erit habendus: Cæteras enim, vbi dige-
stionem secundam atq; tertiã tractabi-
mus: porro de febribus tartari, hæc no-
tanda, per oppilationem suam & defe-
ctum separationis, putredinem, occasio
nem quærere: Hæc generatio infectio
est aeris. aer siquidem perpetuo se purũ
conatur præstare, contraria &, impura
ferre non vult: iam si ab ipsa fece se non
potest liberare, corpus tremore angitur
nam aer vbi sentit se infici à putrefa-
ctione, motum corporis & concussio-
nem non aliter, atque inclusus in cauer-
nis & impuris terræ poris, terræmotum
faciens efficit, & egressum facere inten-
dit. Iam vbi exitũ petere incipit pro ex-
pulsione, tunc motum corporis per ar-
tus, vsque quo putredo ad locum per
egestionem destinetur, calor sequitur,
qui causam accipit post vires cõtrarias:
Totum enim corpus incalescit, & locus
putredinis dolet tamdiu, donec natura
ab aere se quietam experitur, huius aeris
elemẽti in hac generatione infecti, prin
cipium omnium febrium (si non in sto-
macho, tamen alibi) similes habent na-
turas.

turas. Quare tēpora paroxiſmi, in quotidiana & cæteris. conſidera diligenter.

Signa.

Harum febrium ſigna ſunt, compreſſio in ſtomacho, nauſea, vapor fœtidus, debilitas capitis, omniū membrorū diſcoloratio, ſomnus narcoticus, tremor fortis, & ex tartaris croceis mouetur mania, etiam per tartarum frigidum potatum.

Curandi ratio.

Duplex eſt huius cura, purgatio ſine digeſtione, deinde pillulæ de landano adminiſtrandæ ante paroxiſmum: De quibus purgationibus hoc notandum, quòd omne euacuatiuū debet eſſe non tantum deorſum, ſed etiam ſurſum: Hæ purgationes cum vomitu debent eſſe arcanum non humorales: Eſt enim tartarus iſte ſubiectum in arcanis ſpecificū ſicut centaurea, helleborus & præcipitatus, ſylet, pulpa, coloquintida, & ſic de cæteris.

Deſcriptio pillularum laudani in iſta.

Accipe laudani mediam drachmam,

Rutæ

Rutę, absinthij singulorum drachmam Theriacæ optimæ, quantum satis erit pro incorporatione. Dosis grana quinque nec vltra.

Nectar quoque in principijs harum febrium administrandum est cum vino correcto & claro contuso ad cyatum perfectum.

Explicationes capitis tertij.

FEbrium tria genera existunt in stomacho, hepate & renibus: nūc de febribus stomachi: putredo tartari sunt feces tartari. nam illa quę in tartarum non transeunt, in feces abeunt, in quibus prima generatio febrilis, & febrium primū principium: aer autem corporis est internum elementum & perfectum, hinc infectio eius est à vaporibus de fecibus ex tartaro, generalis ista generatio infectio est aeris, ista infectio est causa paroxismi. Omnis paroxismus febrium tremor est & motio aeris: motio ista est elementata, sicut traditur in capitulis de motionibus terræ: mundificatio aeris periodum habet, periodus illa ex febribus non est, sed de fecibus sumptis, non secun-

ſecundumnaturam elementi:nam feces digeſtionem periodicamhabent.i.dige ſtiuam: Hæc in capitulo de fecibus: febres ex fecibus tartari ſunt, fex & tartarus differentiam habent. Intus de reſolutis non coagulatis &c. Declaratio primi in reſolutionibus tartari, hîc non dicit, ſed quòd nõ trãſit ad coagulationẽ, de iſto hîc dicitur. Et omnes febres ex fecibus tartari veniunt.i. ex iſto tartaro, qui non ſinit ſe coagulari, fit febris, inde aut in ſtomacho, aut hepate, aut in renibus, & non curanda ſunt genera, ſicut quartana, quotidiana &c. Ideo feces, quæ non veniunt ad virtutem expulſiuam, paroxiſmus autem ex vapore iſto tenui, qui ſe inſerit aeri, qui in nobis eſt, & in nobis quatuor elementa. Ergo vbi aer noſter ſic infectus eſt, nõ poteſt eſſe mundus. ideo vbi ſe mundat, facit talem tremorem, & tamdiu vſque dum conſumitur vapor: & ſi aer non eſt tam fortis, vt poſsit pellere infectionem, iterũ deſcendit in ſtomachum materia putrida, & premit: ideo nonnulli dicunt, nõ me conquaſſat, ſed premit: Quando ergo ſe

vult

vult mundare aer, concutit corpus 3.5. 10. vel 12. horas, tremorem sequitur calor, quia aer per istam motionem accendit sulphur & spiritum salis &c. Quòd autem veniat tremor vno die, & altero non, & postridie redeat, veteres dixerũt quòd phlegma, cholera & melancholia conueniant eo tempore, & faciant tremorem. nihil est. Hoc certum est, quòd feces veniant ex putrefactione, sed humores non putrefiunt in vllo morbo, nisi in lepra: sed putrefactio est ex fecibus, feces sunt in digestione stomachi, epatis & renum: in stomacho minor est calor, in epate maior, in renibus maximus. quare autem concutit hodie corpus & cras non, & cur suam habet periodum: quæ causa est? Quia feces quoque digerunt, sicut stomachus, aut epar digerit. Ideo quoties hæ feces incipiunt feruescere, vapor ascendit, & inficit aerem, inde tremor: nam est in fecibus vis digestiua. Si sunt feces ex mercurio, est digestio fecum in die mercurij, si ex salibus, alternis diebus est digestio, si ex sulphure tertio die, & inde est paroxismus: & ideo

ideo nihil est, quòd illi causantur sanguinem, sentiunt phlebotomia curari, item quod dent frigida, vt melonem &c. & volunt calorem infrigidare, quòd nihil est: nam adest quidem calor, sed hoc ex fecibus, feces quæ veniunt ex mercurialibus habent suum paroxismum quotidianum: nam indies habent suam digestionem, quia nulla arbor vel aliæ res sunt, quæ singulis annis ad minimum semel sua non eijciant excrementa, sic & feces suas digestiones interdum paroxismus errat, & hoc est, quòd digestio errat, & sciat medicus, febres nõ esse ex humoribus, & debere purgari. humores non purgantur, & quilibet humor manet in corpore in suo loco, & nõ pellitur, sed feces peccãt. Tremor est quasi terręmotus, & nõ potest fieri sine aere, & quia aer non potest statim penetrare foras, inde tremor: nihil est quod dicãt, melancholia & phlegma certãt inter se. est pulchra physica, certe digna, vt in mania pingatur. Ita in peste aer externus non inficit, etiam si sis in loco, vbi quis infectus peste moritur. verũ est: ille

aer qui ex patiente mortuo ſcilicet inficit meum aerẽ in me. nam quando quis moritur, primo elementata diſcedunt ab eo, & iſte aer quærit exitum, inde vlcera &c. Boni vapores ex iuniperis, nõ valent in peſte, quia natura attrahit bonum aerem, qui ſibi placet, & ſimul etiã in natum &c. De febribus, ſi eſt in ſtomacho poſſum dicere, tertianam aut quotidianam epatis, quotidianam renum: febris erratica inde, quòd ſæpe feces mercurij, ſulphuris & ſalis commiſcentur: inde variæ digeſtiones, & varij paroxiſmi: putrefactio tartari non eſt febris, ſed quum tranſit ad digeſtionem, tũc eſt febris: nam ex digeſtione fit vapor, & inde aer inficitur: feces ex mercurio digeſtionem faciunt, in 24. horis, ex ſulphure ter vigintiquatuor horis.

Signa febrium) Primo ſcire debet medicus, an febris ſit in ſtomacho, hepate vel renibus, & iſta diſcuntur per ſigna. ex ſtomacho eſt, quãdo febres habent, non tamen ratione febris ſitiũt: ſi etiam incaleſcunt, attamen multum non bibunt, ſed in hepate eſt magnus calor, quia

quia ibi ſanguis. tunc multum bibunt &c. Compreſsio ſtomachi eſt, quum pigri & adeo difficulter & tedioſi progrediuntur, vt vix pedes attollere poſsint, aut os aperire, adeo pigri & deſides ſunt, quòd ſignum eſt in ſtomacho eſſe: nam in hepate & renib. ſunt agiles. item quando dicunt, olfacio meipſum, vel videor mihi dura comediſſe oua, ſignum eſt ſtomachi. Vomitus nauſea ſunt communia ſigna ſtomachi, hepatis & renũ: ſed eſt etiam ſciendum, an ſit ſalis mercurij, vel ſulphuris, vel proprij ſalis: quoties vinum non libet bibere, & antea libenter biberunt, illud ex mercurialibus eſt: Ex ſulphure quando vomunt, & nihil ferè præter ea, quæ commederunt: qui ex ſale proprio habet, non quidem vomunt, ſed orexim habent. curam ipſi ponunt, quòd debeamus digerere. obſecro quid volumus in febribus digerere? quum ſit putrefactio, putrefactio antea digeſta eſt, quòd natura prius digeſſerit eam: quia omnis putrefactio eſt digeſta, ſed ad purgationem accedẽdum. Quãdo autem volumus purgare

febres transeundum est ad arcana, & imperiti in illis melius sciunt purgare febres, quàm doctores. Cētaurea est, quæ purgat febres, quia solum putrefactiones purgat: sic cataputia, helleborus præcipitatus, illa purgant febres, stulta sunt illa, alephanginarum arabicarum &c. & si sanantur, natura per se putredinem expellit. Post purgationem confortatio danda. in febribus stomachi nullus perfecte curatur, nisi sensim per vomitum, quia per secessum illa natura ire nō vult: humores non purgantur: quando aer infectus est, & putrefactiones pulsæ sunt, aer purgari debet, vt habes descriptionem in libello. Nectar quoque quod fit ex correcto & claro vino: correctum est ex vino rubeo, vel nigerrimo, quòd coagulatur: clarum ex albo est. etiam in febribus adhibere scarificationes in spina dorsi, & minutionem saluatellæ, non reprobo: quia vbi sic sanguis per motionem accenditur, vt aperiatur, bene fit, sed quòd sic hæc curentur, non est verū. etiam signa febrium sunt rigores, quoties horrent non aliter, ac si pungerētur
acu

acu, ac horror corpus penetrat, quod ſignum eſt, febrem velle diu manere: item aliquibus ſignũ febris futuræ, maior corporis languor.

CAPVT QVARTVM.

De lapillo inteſtinorum.

TArtarina coagulata apud inteſtina, deſcendunt ab excremẽtis, ſed quę operationes in hiſce oſtendunt, ab ijs dolor originem ducit, de quibus contrarietatibus, torſiones & tormina in naturalia creſcentem flatum accipiunt, & talium eſt rei quoq; opilatio (quæ conſtipatio olim dicebatur) ſiue per vſneam huius inteſtini, ſiue per grandinem, ſiue lapillum, & hoc iuxta quantitatem collecti: morbus iſte tartareus inteſtinorũ, non tantùm ſuo membro, ſed tanquam egeſtu repercuſsionum & in ſtomacho nocumentum facit, orificioq; & confineis ſuis: nam conſtipatio è lapillis, aut generibus ſuis, quæ facta eſt ex egreſſu, prohibet ſalem: prohibitio autem egreſſus nauſeam facit ex repercuſsiuo, &

hoc in principio clausuræ, & instrumentorum suorum: quare in hac parte de stomachi proprijs doloribus, ne dolor stomachi accidentalis, iudicio falso proprius stomachi esse iudicetur, sed locus causæ præstetur, scilicet intestinis.

Signa.

Torsiones in ventre absque contractura, & tormina prætereuntia, non fixa, constipatio excrementorum, aqua fellea per os, vel lucida pura aliquoties, sentiunturq; durities apud intestina, nodi & quasi ficus, ventositates, & similitudines mouentium, quasi viuentium vermium, & sacci repleti, vel similia, tumor asclytis, ac tympanitis fit, & omnes dolores horum. mouetur à vino acuto, à leguminibus, à frigore externo, & per se indies cum quotidianis suis passionib.

Cura.

Cura alia est resolutionis, alia carminatiua: resolutiua cura hæc est perfecta: carminatiua in accidentalibus valet. carminatiua fit per diacyminum, resolutiua altera hyemalis, cuius formula sic se habet.

R. aquæ

Recipe aquæ de fecibus vini vncias ſeptem,

Tartari communis vncias ſex,

Mumiæ ſemivnciam

mellis deſpumati & colati, quantum ſuf ficit, fiat mixtura in forma electuarij. Doſis eſt à drachmis tribus vſque ad ſeptem.

Altera æſtiualis, quæ recipit.

Maſticis, been albi, bezuar, vniuſcuiuſque ſemiunciã, ſeminum anethi, carui, amomi, ſingulorum vnciam,

Succi limonum, quantum ſatis erit pro incorporatione. formentur boli. Doſis drachma dimidia.

Vſus quotidianus ſuccorum ex limonibus, aut arancijs impedit generationẽ huiuſmodi tartari in inteſtinis, & generatum reſoluit: debent tamen reduci ad quartum gradum ſpagyrorum.

Commentaria capitis quarti.

TArtaria ſunt iſta, quæ deſcendunt ex ſtomacho, & ſpiritu coagulato cum corpore ſicco: corpus ſiccum eſt corpus de humido coagulato, vel ſicco

resoluto. Flatus corporis, est flatus generatus ex frigore periodico. frigus periodicum est, quòd temporale siue æstiuale est, aut hyemale: & cura eius periodica, sicut in capitulo de tempore periodico. Regressus autem est morbi cõstrictio contra emunctorium ad primum principium faciens regressum: Corpus sic cum fert duos morbos. Humidum coagulatum est lapillus in intestinis, de quo præsens caput tractat. siccum resolutum colicam seu contracturam facit, & hoc caput pertinet ad tartarum in stomacho, sed si stomachus ex tartaro non corrumpitur, quòd stomacho nihil adhæreat, sed separat recte purum ab impuro, & fert ad intestina, in intestinis illis inter stomachum & longaon adhæret: ideo habent tartarum de tartaro ex sicco coagulato: itaque in intestinis, vt in stomacho, postquam primo stomachus separauit, mittit etiam ad intestina: ipsa intestina quoque intra stomachum & longaon separãt ad secessum, & vim habent separationis, non quod separẽt purum ab impuro, quia omnia in intestinis

ſtinis ſunt impura, ſed ſeparant materiã à ſtercoribus: ſtercora ad longaon mittunt: de alio nutrimentum ſuum habẽt: nam proprium nutrimentum habent inteſtina, reliqua enim mẽbra omnia per totum corpus ab epate ſumunt nutrimentum, ſola inteſtina inde non accipiunt nutrimentum. & quia à nullo mẽbro poſsint habere, neq; ab hepate, neque renibus, vt in anatomia eſt videre: ideo oportet vt ſtomachus cum impuro ſeparato quoque inteſtinis ſuum nutrimentum mittat, ſicut â puro reliqua membra nutriuntur, ab impuro inteſtina, ſcilicet ex ſtercoribus ſuccum ſibi accommodum attrahunt, vnde pinguedines, quæ ſolent ab inteſtinis abradi, etiã in pecudibus & homine attrahunt. item ſeparant inteſtina ſolum, non digerunt, Poſteaquã illud egreſſum fuerit, quòd inteſtinis bonum eſt, quòd nutrimentũ eſt eorum, tum reliquum eſt ſtercus, ſicut vinum euaporatum fit ſtatim acetũ, & materia non curat, ſed vadit per egreſſum: ideo vbi â ſtercore inteſtina nõ bene ſeparant ſuum nutrimentum, fiunt

ægritudines, & si nimiũ attrahunt, morbi quoque inde fiunt, & lapilli naſcuntur: vbi ex ſtomacho ſulphur, id eſt, ſtercus expellitur, ſi in eo eſt ſalis vis, tunc lapides generat, & fit inde conſtipatio, vt excrementa eijci nequeant, ſicut Duci â Landshut euenit, habebat in inteſtinis lapidem &c. vt materia neque ſurſum, neque deorſum ire potuit, ſed ſimilis erat lapidi ſciſsili. Dicebant ex auro commeſto eſſe, ſed nihil eſt: quia nullum metallum adhæret, non vadit in ſubſtantiam, aut digeritur pręter ferrum, quòd cum bibitur, limaturæ ſcilicet ferri, bibitæ coagulantur & faciunt dolores inteſtinorum &c. ideo quando in inteſtinis fit lapis, non generatur ex offis, aut carnibus, aut alijs cibis, ſed debet ſingulare quoddam eſſe ſcilicet, ſi quis multum vtatur medicina, vt eſt aurum potabile, luna ſoluta, limatura martis, dulcedo ſaturni, extractio cupri, iupiter calcionatus, ſic chimolea, aſphaltum, marcaſita, antimonium &c. Illa ſi dantur in medicinis, coagulantur in inteſtinis: nam non manent in ſtomacho, neque ad hepar

transire

transſire poſſunt, ideo ad inteſtina vadũt Nullum metallũ vſurpari debet, niſi fiat medicina. & præparetur. item perlæ reſolutæ, hiacinthus, ſaphirus &c. non ſatis eſt, quòd ſoluantur in aceto, quia ad primam naturam tranſire. i. regredi poſſunt; ideo vſurpanda non ſunt. De his ergo male ſcripſit Vlſtadius. Vbi ergo generatio lapidis incipit, primo flatus & ventus veniunt, & ille ventus habet ſuum proprium tempus, vt ſi naſcitur in æſtate habet ſuam curam, ſi in hyeme ſuam curam, vt ſi quis in autumno plus ſentiat flatus, & torſiones illæ certè habent generationem lapidis & curas, & curari debent per mediciuam autumnalem, vel hyemalem: & ſi in vere, per medicinam æſtiualem. Porrò & aliȩ ȩgritudines inde fiunt ex lapillo ſcilicet, quòd inteſtina conſtipet, & fit vt ſtercus rurſus aſcendat in ſtomachum, indè fœtor oris & ſtercus per os egreditur, quòd certiſsimum ſignũ eſt eum adeſſe, quia lapis cõſtipauit. Sȩpe fit, quòd per purgationem violentam materia expellatur, ſed aquoſa, quia tenuis, ideo etiam

pentrat

penetrat, & hoc signum tartari, sed materia stercus non transit, ideo signum sit lapillum generari. Quando purgatione solum aqua egreditur (transit) quia propter lapillum non potest materia stercoris transire: præterea, qui tormina ventris sentiunt, & balneis vtuntur, nec tamen per ea contrahuntur, signum est lapilli in intestinis. Tormina scilicet cum dolore dorsi, signum est lapidis, & si inungatur cum oleo oliuæ vel camomillino. si transeunt tormina, & tamen dolor dorsi manet, est signum lapidis. Similiter constipatio, vt in 8. diebus vnam habeant sedẽ, postea in tribus diebus non, & omnes qui ita constipati sunt, vt conquerantur se non posse sedes habere, signum est lapidis siue tartari, & non est, quòd dicas stomachum non posse digerere, & esse frigidum: nihil est, sed lapis est. Ad hæc, quãdo aqua fellea cum egestione, id est, quando in superiori parte flaua est aliquantum, signum est lapidis & quod proximè apud stomachum locum habeat, & est collectus, duricies & nodi in ventre, quasi quis tangendo sentiat apo-

tiat apostemata, vel pustulas & verrucas lapidis, id signũ est, & non est, quòd dicas splenem esse obturatum: item si in lateribus fiant rosiones, quasi vermes essent, signum est, non lapilli, sed grandinis, & quoties huiusmodi rosiones fiũt, solent porrigere seminis sancti, & est malum medicamentum, quia ille puluis sępe generat vermes, & eo mouentur. Ruminationes si fiunt in ventre, signum est tartati vel lapidis: vinum acutum si bibunt, lapillus mouetur. legumina faciũt ventositates, quia venti exire non possunt propter lapillum, inde fiunt tormina, eodem modo, quum languidi dicũt, se ventositates sentire in superiori ventris parte, ex lapide est illud. Cura torminatiua est, per diacyminum: per clysteres non debet fieri, sed torminatiua cura non tollit, nisi accidentalia. Si torsiones ventris, vel ventositates & ruminationes quodam sono existant, prosunt aquæ de fecibus vini. aqua de fecibus vini fit ita: feces postquam vinũ sublimatum est ab ijs extractum proijci debent in ignẽ & calcinari, vt fiant cinis albus

Deinde

carens posthac omni fumo. Deinde cinis hic, in humido loco positus resoluitur in aquam: non est cura melior in intestinis contra lapidem, & omnes eius generationes: ea succus quoque limonum in quartum spagyricum gradum reductus, multum prodest: similiter succus de arãcijs, nisi quod reduci ad quartum gradum spagyricum potest. omniaque remedia, quæ posuit Auicenna in cura morborum ex intestinis nihil sunt, nisi carminatiua, sed dixi duplicẽ curã esse.

CAPVT QVINTVM

De colica & Iliaca contracturisq́;

COlicæ & iliacæ morbus est intestinalis, sumens initium à tartaro resoluto, pontico & pontagio, habet locũ per vniuersam regionem intestinorum: ponticum autem pontagiumq́; centrũ morbi occupat, & non distantiam vniuersi intestini: Est enim centrum morbi paruum in pede, verùm natura sensitiua cunctũ circulum assumit cũ dolore. Igitur non materiæ resolutæ, sed loci sensi-

ſenſibilitati vitium attribuitur: materia verò ex tartaro acuto eſt diſſoluto apud inteſtina ex pontico ſale exorta, contrahit per ſtipticitatem innatam, torquet ex ponticis zinziberatis. Ex his autem duobus aſsignatis colica & iliaca ſecundum locum, diuiſim recipiunt cauſam ſuam, videlicet per ſtipticum & ponticum: Quòd ſi fuerit generatum hoc paruum, & reſoluatur, in colicam abit, aut iliacam grandiſsimis torſionibus & cõſtipationib. nam illud ea ratione, quòd ſint natura ſtiptica, quæ claudit monocolon & inteſtina, ſtercoraq; in aerem vertit, & inteſtina lædit vagando: & ſi iam morbi tartarus ille reſolutus, conſumptus non fuerit, nec expulſus, quòd in ponticis & contrarijs, non eſt vis expulſiua & in ſtipticis, imo potius eam corrumpit, deſtruit excrementi egreſſum: vnde poſt iſta, ſi morbus fuerit extenſus ad membra per regreſſum repercuſsionum, hinc inde in loco ſuo, tunc aer de ſtercore, tribus primis ſumit generationem, aer verò ille, nil niſi plane acetoſus obambulans vltra inteſtinorũ,
loca

loca videlicet in ſtomachū, à ſtomacho, in fel, in hepar, deinde per venas: à venis ad carnes externas, ab his ad ligamenta, in quibus contractionem facit, ſicut ſtipticum acetoſum & pontagioſum: nam contractura nil eſt aliud, niſi infectio membri ab aere inteſtino de tartaro reſoluto producta: nam ille penetrabilis eſt, & ſubtiliſſimus, facile relinquēs poſt ſe vitium acetoſum & ſtipticum, ex quo contractio, carniſque conſumptio exoritur. Omnis autem dolor huius morbi nihil eſt, niſi tartarus reſolutus, in aerem conuerſus, cum ſubſtantia & corpore tranſmutatus in ventum, vti de ſulphure exemplum habetur.

Signa.

Torſiones vētris, dolores ſpinæ cum conſtipatione, compreſſio thoracis, vomitus felleus, amarus, nauſea in comedendo, vox exigua, membra minima quaſi mortua, inſenſibilia motiuæ virtutis, punctiones per membra vagantes: mouētur à ſtipticis & particis, ſiue ex cibo potuq;, vel ex balneis, aut ex retētione fecum, & huiuſmodi alijs.

Cura.

Cura.

Arcana huius curę ſunt in pinguedinibus, & oleis & axungijs ſine additione aquarum: oleum datur ſtatim venenatis: ſi cõmederit, bibat illud: ſi vulnus, adhibeatur butirum, vel oleum: pinguedines vero debent reſpondere mummię. olea maiora proſunt, alia nõ. Quòd dixi de contractura, maximum eſſe in cura conſiderandum de medicina ſtiptica & põtica, & illud quod in ijs duabus ſpeciebus acetoſis exiſtit, nempe, quòd illa, quæ ſunt contra naturam ſtipticam, & pontagioſam, ſunt de pinguedinibus ex arcanis: nam pinguedines (& ſi non omnes) in contractura ſuo tẽperamento abſque dubio ſaluberrimo habentur. Et licet in medicina plura ſint aduertenda de generibus remediorum, attamen in vera medicina, vnum eſt conſiderandum, quòd eſt in hoc morbo potentiſsimum, taxus videlicet & vulpis. Sed quid nobis de particularibus, vnum & hoc potentiſsimum de Galbaneto, & aliud de ſerpentina, pro exterioribus: pro interioribus nihil exiſtit violentius

iuniperata & oliueta: ad huc verò vnum est omnium efficacissimum, quòd absque admiratione vix creditur, liquor scilicet auri, & mumiæ: nihil autem scribimus de clysterijs, quòd apud nos vilissimum absurdum, atque turpissimum existimetur: nec etiam de laxatiuis aliquid ponimus: quia laxatiua consumunt membra & deoppilant, quòd malum est. Augent enim corpus in contractura generatum: eligimus verò nil, nisi arcana prę stantissima, & apud spagiros laudatissima, nempe liquores de auro, mumiam atque serpentinam Bemontis: licet iassa magnarum sit virtutum, tamen graduum saltem primum attingit.

Sequitur unguentum penetrans ligamenta.

R. pinguedinis taxi,
Vulpis abiectis fibris, singulorum libram mediam.
Olei de mastice vncias quatuor,
De spica vnciam,
Aceti drachmas tres, fiat vnguentum cum dissolutione.

Galba-

Galbaneti deſcriptio.

Accipe olei oliuarum libram,
Laurini quadrantem,
Reſinæ de botin libras quatuor, fiat deſtillatio per alembicum: Deinde recipe huius Galbaneti libras duas, quas iterũ deſtilla per alembicũ in modũ balſami.

Aliud de ſerpentina.

Accipe, ſerpentinæ Bemontis libras tres,
Olei oliuæ libras ſeptem,
De papauere vncias quatuor,
De ſpica vnciæ ſemiſſem, reduc in balſamum.

Diaiaſſę egregie valens in contracturis prõcedentib. ex ira, ſerpentis inſtar.

Accipæ, Iaſſæ libram,
Olei de botin libras duas,
Maſticis vnciæ ſemiſſem,
Gummi hederæ vnciam,
Gummi heleniȷ drachmas tres: Reduc ad balſamum.

Capitis quinti interpretationes.

POntagium res eſt mixta ex pontico & amaro, vel ſtiptico & pontico, ſi-

cut in aceto, in acatijs & similibus: nunc de ex tartaro resoluto morbis. Vnus & idem morbus est iliaca & colica, & si ipsi diuiserunt, idem tamen morbus est, & consistit intra stomachum & monocolon, & in cura vnus idemque processus est. Quod ipsi dicāt, colicam esse ex cholera, ac vrere & pungere, nihil est: nam etiamsi cholera veniat ad intestina, tamen cum stercoribus exit, sed potius nō est colica aliud aliquid cum pendet in intestinis, nisi tartarus resolutus: ille facit tales dolores: si in superiori parte, iliacam, si in inferiori, colicam. idem est vtriusq; principium. Hic morbus colica est morbus contracturæ. Colica & iliaca non sunt propriȩ morbi, sed solum principia contracturæ: ideo capitulum est de contractura, non de colica, vel iliaca, vt ipsi distinxerūt. Hic morbus ideo contracturȩ dicitur, quòd finiatur in cō tracturam, sicut principia lepræ, etiam lepram dicimus, id est, non appellatam proprio nomine: & principia febrium, febres, quia, finitur & clauditur re quæ morbus debet ab ea appellari, etiam si hic con-

hic contradicant authores, non refert, quia eorum receptam colica & iliaca, eorum quoque errorem ostendunt. Nisi curam eorum contracturæ accipias, tum colicam etiam curabis. Laxatiuis non abiges colicam, nisi tartarus sit tam facilis resolutionis, vt per se habeat: ideo tartarus est acutus, qui colicã facit. Itaque cum contractura sit verus morbus, in contractura procedere debes. Punctiones quæ sentiuntur, non sunt morbus, sed signa & principia contractionis. Nam etiamsi foris membra non sunt contracta, tamen intestina cõtracta sunt, maxime quum conquerendo clamant. quia intestina contractionem patiuntur, ille morbus solum est in intestinis, & incipit in intestinis, etiam si nondum venit ad extrema: ideo prima contractura, id est colica est in intestinis & curatur, si vis põtica & stiptica & tartari stiptica tollitur. colica siue iliaca dici debet prima contractura, in cõtracturis, vel in colica in intestinis morbus exiguum spaciolum occupat, & hoc est certum, vbi guttula tartari adhæreat, nos i-

gnorare locum, nunc in superiori nunc in inferiori parte intestinorum est. quocumque guttula cadit, efficit dolores, ex minutissimo tamen loco. Quandocumque tartarus resolutus vnius pisę magnitudinis adhæret intestinis, tunc intestina sunt tam sensitiua, vt hoc sentiant, vt si in paruo exiguo loco sentiuntur, tunc tamen vbique totum ventrem quem totum commouent: ergo ad quid ego propter paruam guttulam clysteria infunderem? quid iuuaret? fortasse guttulam non attingerem, interdum clyster quidem dolorem sedat sua vnctuositate, sed tamen morbum non tollit: ergo paruula ista gutta debet á medico considerari, vt vis stiptica pōticaque eius tollatur: ideo medicus propter guttam illam, non debet stomachum, omnia mēbra totumque corpus purgare, sed potius morbum ipsum. Quid enim hæc gutta ad stomachū, aut hepar, quum talis fiat contractura? summa est ille tartarus, qui adhæret intestinis, in illo stipticitas est, acetositas, & vis pontica, vbi adhæret, ibi totum ventrem perdit. Et quemadmodum

modum tartarus mẽbra ad ſe trahit, ſic ſpaſmus à ſe extendit: Ita tartarus eſt illud ſtipticum, quòd eſt in illo tartaro, & contrahit non aliter atque pruna ſylueſtria os, & pontica vis, quæ eſt in illo tartaro dolorem facit. Dolor itaque venit propter ponticam vim, contractio verò propter ſtipticam vim: nam pontica vis dolorem, ſtiptica verò contractionem inteſtinorum facit: inde etiam ventus, dolor eſt & morbus, qui poteſt dici colica, propter locũ, quòd colon eum hoſpitio accipiat, alioqui non eſt, niſi contractura: poſtquã contractio venit, dolor pungit, & contrahit, & non ſinit ſtercora exire, ſed repelluntur ſæpe, & quũ illa ſtercora exire non poſſunt, deliteſcunt, hærent & conſumuntur & mutantur in aerem, id eſt ſtercus exire non valens transmutatur in aerem: aliud corpus, mutat aliud corpus in aerem, ſunt quibus alui obſtruuntur, multas habent ventoſitates, ſequitur conſtipatio: Ergo nunc quum corpus ſtercoris incitatum eſt in aerem, quomodo per laxatiua aerem purgabis? ideo laxatiua & colocyn

this non purgabunt hoc, quia non est amplius stercus: igitur iste aer, qui ex cõstipatione stercoris causatus, non transit per purgationes, sed alia considerare oportet: præterea stercus non exit, nisi per virtutem expulsiuam, sicut nec vrina per se exit, sed per virtutem expulsiuam. si stercus illã non habet, non egreditur, sed vbi stipticum est & pontagiosum, ibi non est vis expulsiua, ideo pontagiosum est tollendum, tum persæpe stercora exeũt, quia expulsiua vis redit, quòd vnum & potissimum est in colica vt per se stercora vadant: stercus ergo, quòd transire non potest propter stipticitatem, cum sic in intestinis est, & mutat se in aliud corpus aerem, tum tartarus ponticus contagiosus ascendit, & miscetur illis, & sæparat se ab intestinis & transit in aerem stercus, id est, secundum corpus stercoris, id est, quum sic intestina excitantur vt per balnea, tunc aperiuntur intestina & meatus: nam per balnea, pori & intestina deoppilantur, tum ille aer transit ad stomachũ, & inde ad hepar, & postea se extẽdit ad omnia

membra: ille aer siue ventus, vadit ad omnes poros corporis, & facit contracturam membrorũ. primo in stomachum vadit: ille aer mutatus, scilicet ex corpore stercorũ, vocem constipat, vt fiat exigua magis, post ad alia membra & carnem transit, & mutat eã in spongiosam, deinde apprehendit ligamenta: ad ligamenta quum venit acetosum & ponticum. quia prius in primo corpore, id est dum tartarus in intestinis adhærebat, fuit stipticitas, ponticitas, & pontagiosum: sic & in secundo corpore, id est, aere, tunc fit cõtractura. Quid postea proderit purgare & laxare? post ligamenta transit, & penetrat ossa in medullã, vnde oriuntur iectigationes. Ita ergo vbi tartarus adhæret, torsiones adsunt, & contractio intestinorum: postea vbi se resoluit, fit aer, & hoc maxime per balnea, quæ resoluunt omnes poros per totum corpus, & vbi colica est, id est, cõtractura interna, tunc aer ascendit ad alia mẽbra, vt ligamenta & externam facit contracturam. Sic & ita in colica prohibita est, quia itade oppilat sicut balneũ, neq;

adhuc probatum est, quòd ira veniat ex felle, sed dico iam, quòd ita deoppilãtur pori, vt ex balneo, & si quis ex ira contrahitur, oportet vt prius colica præcedat, & antea habitet: Nam nullum membrum ita mouetur ira, vt stomachus, & cogit stomachum, vt expellat aerem istum (de quo dixi) in reliqua membra, vnde contractio. Non in balneis consulendis obseruandum. sunt fluxui obnoxij, ne consules vt lauent, quia poros omnes aperiunt, sed si quid foris aperiendum, vt exhalet ex cute &c. tunc consule. Quidam solum manibus contrahuntur, & hoc ideo, quòd sæpe oppilationes in ligamentis existant ex tartaro, vel alia causa, & quod ita non potest aperire, vel soluere balneum, tum illud mẽbrum non contrahitur: nota sanguis accenditur per aerem, de quo supra ligamẽta caro &c. Dulcia sunt, quæ si aceto sitas inuadit, corrumpuntur: aliqua in ligamentis dulcis est: itaque per ponticũ & acetosum corrumpitur: ligamenta habent dulcedinem, & quàm diu seruãt, bene se res habent, sed quando perit, &

accedit

accedit acetoſitas, actum eſt, nec membra amplius moueri poſſunt, ſed contrahuntur. Cura ergo eſt vt acetoſitas pellatur, & dulcedo permutet in ligamentis, non eſt quod purges: nam ſapores mẽbrorum obſeruandi ſunt, ſic ſanguis falſus eſſe debet, fel amarum, caro ligamenta & ſplen dulcia. Quodlibet membrũ in ſuo eſſe ſeruari debet, & non vult ſuũ ſaporem corrumpi, ſi fit, deficiunt.

Signa.

Sæpe torſiones in ventre & pedibus ſunt, & quando ſedes habent torſionib. tunc etiam torſiones abeunt, hoc non eſt colica, ſed quando torſiones ſunt cũ conſtipatione, ſignum eſt principij colicæ: & dorſi dolores, quia compatiuntur, id eſt, illa membra confinia ſunt: Cõpreſsio thoracis, quòd ſignificat colicã eſſe fortem, & aſcendere in ſtomachum vomitus felleus, quoniam abundat felle ſtomachus (atque in ſtomachum incurrit aer) mittit ſtomachus ad fel: fel autem non poteſt pati, ſuum corrumpi ſaporem, ideo expellit & fit vomitus: Et

quando

quando valde frequenter vomunt, signum est perfectæ colicæ. Amaritudo oris, nausea commedendi, hoc non est, ex debilitate stomachi, vt nonnulli dicunt, & non est opus confortatione stomachi, sed materia peccans, scilicet ex isto tartaro tollatur. Vox pauca, & quādo organa vocis corrumpuntur, tunc signum est occupari membra, quia aer inclusus, qui adest, vi ascendit, & oppilat meatus, & implet vocis organa exulceratiõe: meatus maiores obstruit: quia organa vocis triplicia sunt, & ille aer maxime maiora oppilat, & comprimit, nõ tamen contrahit, quia ligamenta non adsunt: vel potes dicere, quòd contrahat tanquam intestina, & non refragatur: signum quoque est brachiorum inconstans motus. deoppilant ergo & resoluut balnea, & ita tertium est per purgationes, quibus scilicet faciunt materiā redire in stomachum.

Cura.

Heri dixi curam esse, vt tollatur stipticum & acetosum, & ponticum, tunc cõtractura iliaca & colica tollitur: clysteria

laxatiua

laxatiua nihil hic faciũt, ſed ſpecialia arcana curant colicam. frigidum, vel calidum, vel complexio non curat, ſed arcana colicæ, vel contracturæ latent in pinguedinibus & oleis: per ea curantur cõtracturæ & ſpecies eius: reliqua vt artemiſia, pulegium, abſynthium coquuntur, & applicantur, imponunt ventri & dolorem tollunt non morbum, ſed tollere morbũ medicinæ eſt: Tria enim ſunt, quæ faciunt morbum ſtipticum, pontagioſum & ponticum vel acetoſum, ideo illis oportet occurrere. Tartarus eſt cauſa morbi, prima ſcilicet, ſed nihil eſt, quòd compeſcere poſsit tartarum, præter pinguedines, & olea, ſicut venena bibita, & bibitum oleum poſt venenum hauſtum, venenum ſubmergit, & ſupprimit. Quemadmodum etiam in exterioribus partibus, quando corroſiuum applicatur venenum, vt arſenicum, & nimium agat, nihil melius eſt, quàm in vulnus infundere oleum, vel butirum, vel quicquid pingue eſt, tunc illud venenũ ſuffocatur, quòd chirurgi ignorãt: ideo ſæpe homines occidunt corroſiuis talibus: ſic

bus, sic quoque illa stiptica pontagiosa ex tartaro veniunt, & tartarus comprimi non potest, nisi per oleum: nam vbi oleum in intestina venit, tartarus se ipsi miscet, & abit oleum, & morbus compescitur, sed non omnia olea ad hoc prosunt, & de paruis seminibus, oleum papauer &c. non facit, sed de maioribus, vt de lauro. multum habent aquositatis olea in paruis seminibus: quemadmodum oleum non assumit aquam, id est, non miscetur illi, sed supernatat, ita ille tartarus resolutus non est, nisi quædam oleitas, & vbi aqua est, non cõmiscet se: sic etiam pinguedines, vbi veniũt ad intestina, attrahunt ad se tartarum resolutum, & cõmiscentur ei qui non est, nisi oleitas acida, ideo misceri debent: sed hoc fieri oportet sine aqua, quia oleum, vt videmus non se miscet aquæ, (ideo Hollandi raro laborant eo malo, semper vescentes butiro.) Quum igitur sic miscentur, faciunt sedem aut vomitũ tunc tartarus alte iacuit. Hoc dictum de primo morbo, id est, de colica, seu prima contractura, & prima generatione tartari.

tartari. In ſecunda contractura, ſiue generatione, quando aer diſperſus eſt, & quia aer eſt vnctuoſus: ideo pinguedines & olea vſurpanda ſunt, quo aer ſe ipſis miſceat, & reuertatur ac redigatur in oleitatem: inde fit etiã, quòd pingues non contrahantur, quia pinguedo illa non ſinit, vt contrahanrur, niſi vinum ſit tam plenum, vt in Tirolenſi comitatu & vicinia, quòd vocãt Traminder. Ideo que in ſecundo corpore, id eſt, redacto in aerem, vſurpandæ pinguedines & olea, vt aer acetoſus: iſtis ſuffocetur, quia omnis aer acetoſus illis ſe miſcet. Pinguedo taxi & vulpis bona ſunt medicamina, nam taxus in ſe habet pinguedinem, quę nonnihil reſpondet pinguedini humanę naturę, niſi quod ſit nimium detorta, & craſsior quàm noſtra pinguedo, ſed non nocet: ita hæc duo ſunt mumia quaſi tecta. Ideo in Italia pro contractura bibunt pinguedinem taxi, etiamſi valde ferinum habeat odorem, qui eſt ſanitatis ſignum: ſic & pinguedo vulpis ab extra applicata non ab intra, quia non bibitur: Et omnia quę inſtar vulpis

ruffæ

ruffæ naturæ sunt, vt etiam gallinaceæ, multum de mumia habent: ideo etiam præparatum quoque bonum est. sed nihil de istis particularibus, id est, multa sunt alia, quibus vtuntur, verùm ista prẹcipua sunt, taxus & vulpes.

Sequitur descriptio.

R. pinguedinis taxi,
Vulpis ana lib. semissem,
Olei de mastice vncias quatuor,
De spica vnciam vnam,
Aceti modici. fiat vnguentum cum dissolutione, acetositas tamen inuidet renibus: cur igitur acetum addis? ideo quod ducat cætera ad ligamenta. & pinguedo taxi quoque foris inungitur, & valet ad extenuationem membrorum: Bonum quoque est felina & canina pinguedo: quæ sunt coloris ruffi, & natura vulpinæ: Summa non est melior medicina in contractura omni, quàm Galbanetum (Galbanetum balsamus) qui penetrat venas & ligamenta, cuius hẹc est descriptio.

Galbanetum.

R. olei oliuæ libram vnam,

olei

Olei laurini vncias tres,
Resinæ de botin libras quatuor.
Destilla per alembicum, deinde recipe huius galbaneti libras duas, iterum destilla per alembicum in modũ balsami. Omitti autem potest oleum oliuæ: nam superfluũ est: Ille ergo balsamus de galbaneto sine destillatione nonpotest pręparari, quia in botin estvnctuositas, quę potentissime ad contracturam pertinet illa non potest alia ratione elici, quàm per destillationem: nam alioquin resina de botin per se non est, nisi quod consolidet: quando autem destillatur, & fit oleum, nihil præstantius est in contractura: oleum quoque laurinum bonum est, sed crassum & indigestum penetrare nõ potest, nisi subtilietur per destillationẽ, tum fit penetratiuum: ille balsamus in membris exterioribus contracturã certè curat, quia aer, qui est in membris, qui est res acetosa, stiptica, ponticaque, transit in illam pinguedinem, vel balsamum illũ: quia est tam subtilis ille balsamus, vt penetret aerem, non ligamenta, & postea incorporet se in istud oleum, vt illa

acetoſitas ſic tollatur. Aliud medicamẽ ex ſerpentina, quòd generale tamen apud quoſdam eſt, vt omne, quòd vulnera curet, ſerpentinam vocent, ſed ego voco ſerpentinã, quæ in Pedemonte in Italia arduo caule, variatis maculis, vt ſerpens naſcitur, & non vidi alibi creſcentẽ: in Heluetia naſcitur herba, habet vnum caulem, vnum folium, in quo eſt lingula, ſed non eſt ſerpentina, quæ contracturam curat: illæ ſerpentinæ pręparatę ad contracturam ſunt omnium pręſtantiſsimæ.

Præparatio ſerpentinæ. Deſcriptio ſerpentinæ eſt tanquam conſolida.

R. ſerpẽtinæ Pedemontanæ lib. tres,
Olei oliuæ libras ſeptem,
Olei de papauere vncias quatuor,
De ſpica vnciam mediam. Reduc in balſamum.

Hæc ſunt contra contracturam in exterioribus membris & perfectè curant. Similiter liquor auri, & liquor mumiæ efficaciſsimi ſunt in contractura. Sixtus Groningenſis ſic curauit Laudepergũ quinquen-

quinquennio ex contractura laborantem, in nouem diebus curabat cum liquore auri: sic & liquor mumiæ valet, quòd mumia transmutata in oleum sit efficacissimum medicamen in contractura: De clysterijs quod dicam, turpissimum medicamen est. cataputia cocta in sero lactis valent mulieribus, quum exulcerantur vbera. Iassæ sunt parui flores in pratis tanquam consolidæ minoris, flaui, virides, albi, rubei &c. sed nõ sunt aquilegia: illa iassa in principio contracturæ remedium singulare, & præcipuè mulieribus ex ira contractis.

Eius descriptio.

R. Iassæ libram vnam,
Olei de botin libras duas,
Masticis vnciæ semissem,
Gummi hederæ vnciam vnam,
Gummi heleni drachmas tres & semis.

reduc in balsamum, id est, destilla in oleum. Dieta in contractura est, vt moderate istis vtantur, quibus delectantur. nam tempestiuus rerum vsus est optimus.

AVREOLI THEOPHRA-STI PARACELSI DOCTO-ris medici, liber tertius de ægritudi-nibus hepatis, ex Tartaro pro-uenientibus tractans.

CAPVT PRIMVM.

De diſtantia regionis hepatis.

EGIONES autem hepa
tis à meſeraicis vſqꝫ in prin
cipium renum, deorſum lo
cum habent: ab vtraqꝫ quo
que parte, quæ inter inteſti
na & latus locum ſeruant, diſtantiam te
net. In his enim regionibus, horũ mem-
brorum origo quærenda eſt, omnes op
pilationes ſcilicet, cum poris carnium,
venarum, tum & in aeris chaos: nam
apud nos medicos, hæc ſunt diſcernen-
da de oppilationibus, quæ ſubſtantia
ſunt, & quæ de aere. Oppilatio quippe
duplex eſt, vt in capitulo ſuo de ſequen
tibus, & quę ægritudines, ſiue de narco
ticis, ſiue cicatriſantibus, vltra etiam re-
gionem

gionem suam, scilicet in gutture, huius de generibus sunt: porrò & quæ ægritudines discolorationem reddunt, & sanguinem calcetum, ponũtur in hunc tractatum, & quę exiccant, sitim prouocãt punctiones ostendunt, ad hepatis dolores referũtur: item & omnium febrium genus nullius periodi exceptarũ. Quòd si in suis interpolatis diebus, aufert nauseam, tollitque sitim, ex hepate hanc febrim esse generatam. atque genera hydropisis, quæ proueniunt cum siti inextinguibili, locum ibi & originem ducũt, ea præcipuè, quæ sunt stabilia citra regiones exteriores, scilicet hepatis: & omnis mors superueniens de causa scissuræ hepatis. Nam mors hepatis prouenit ex acutis: pręterea in sequentibus capitibus aduertendum est, ne quis se seducat ex sententijs sumptis, ex erroribus antiquorum canonum, quia aliter alij dicunt. Alium morbum posuerunt sophistæ, nos autem tartareum: nam tartara hæc faciunt. hoc ex passiuo membro iudicamus, perscrutati sumus exactius, & palam fecimus hoc his, quibus inest

tartari qualitas acuti: nam in hepate ſicut in ſtomacho & in renibus, ita iudicā dum. Quæ membra ſequeſtrationis ſunt, & communia digeſtiua principaliora non patiuntur, niſi ex tartaro: Quare in his cauſis morborum præfatis, nihil de quatuor humoribus, nihil de tribus primis ſentiendum eſt, ſed ea prorſus, quæ ſunt de tartaro.

Commentationes in primum caput de hepate.

TRes digeſtiones ſunt, ſcilicet in ſtomacho, hepate & renibus: abſoluimus morbos ſtomachi, nunc de regionibus hepatis, qui morbi ibi contineantur: nota, hepar non laborat, non fouet morbos, ſed de morbis dicturi ſumus, qui in regionibus hepatis dominantur: Ergo diſtantia illa, quæ eſt à ſtomacho ad hepar, ab hepate ad renes, id eſt, quæ intra ſtomachum & renes ſunt, & ab inteſtinis ad latus, regio hepatis eſt, & omnia ad ipſum pertinent, & omnes morbi ad hepar referēdi ſunt. Item quæ inter inteſtina & latus ſunt, ad hepar pertinēt vel in-

vel intestina & costas. Hic hepar suos morbos facit, non hepar quidem, sed ei tantùm attribuuntur: hepar per se non habet qualitatem, non infrigidat, nec calefacit, id est, non elargitur compressiones & morbos: ideo omnes isti morbi sunt nisi attributi hepati ex tartaro: sic per se stomachus, hepar & renes non faciunt ægritudines, sed tartarus in eis eos causatur. Omnes oppilationes hepatis, siue sint in venis, in sanguine, siue in meatib. qui transeunt hepar (nam venulę per hepar transeunt) vel in carne intra costas, vel intra spatium illud hepatis, ex tartaro sunt, & phlegma huc non descẽdit: nihil loci hic phlegmati est, sed omnis regio seruat suum morbum in se, ideo oppilationes hepatis oriuntur in regionibus hepatis, & illic manent, non transeunt in alium locum, siue regionẽ: sicut & paralysis & epilepsia manent etiam in sua regione, & non est verum, quòd vulgo dicunt, morbos siue humores cadere: ideo quæ alioquin hepati attribuuntur, male attribuuntur, cum scilicet morbus, vel oppilatio est in alio lo-

co. Oppilationes duæ sunt, vna in substantia, id est, per substantiam tartari, vt in prędictis dictum est, altera aeris: nam aer transire debet per totum corpus: elementaris aer (vt feruntur in corpore elementa esse) debet trãsire per vniuersum corpus: vbi ergo tartarus obstruit vias, iam aer retinetur, & transit in crassitudinem, id est in secundam generationem: ille aer quum ibi est, vbi fit resolutio ex tartaro, tam crassus est, vt transire non possit: Omnes oppilationes hepatis, quæ in lateribus sunt, ex oppilationib. hepatis sunt ex tartaro, & tam spissus aer ascendit & descendit: iam hîc est, iam rursus alio in loco, locum fixum non habet, & illud est oppilatio aeris in regionibus hepatis. Ex illo aere fit pestis, sicut pestilentia: nam ille aer, qui est per se elementalis, transiuit in secundam generationem, & fit spissus, & flatus, qui hinc inde vagatur, & transire non potest, & sic oppilatus facit pestem: sicut & aliás dixi, aerem in nobis non externum causari pestem. Bolum armenum ad cor confortandũ dant in peste, item terram sigillatam,

ſigillatam, & bene: talis aer quum inuadit hepar, nulla amplius cura eſt, ſed quã diu in regionibus hepatis alioquin circumfertur, non nocet: præterea omnis morbus narcoticus, id eſt, qui vrit adeo, vt videatur hominem redacturus ad inſaniam, ſicut brunella, inde fit quòd ille aer cum per ſe penetrat, & quòd ſibi ipſi faciat exitum, & quod aſcendat in altũ, & tunc efficit ardorem in collo, & lingua nigras puſtulas & ibi iſtud ſignum eſt, dico quod oppilatio eſt aeris in hepate, & ille incluſus aer in hepate ingreſſum ſibi fecit, vnde colli ardor, gutturis pelliculæ detractio, & eſt morbus mortalis; quia aer ille eſt peſtilentialis: ideo aqua prunellæ & illa medicamina non iuuant, niſi ad hoc, vt illa membra confirmentur & infrigidentur, alioquin cura ipſius aeris aſſumenda eſt, & ille aer internus quoque facit pleuritim, & eadẽ quæ peſtis cauſa eſt: ideo omnes morbos, qui palatum & collum incendunt, dicite ab hepate, non ex ſanguine, vel alia cauſa eſſe, hoc propterea, quòd aer ille incluſus exitum fecit, & illi mor-

bi narcotici ſint, qui iuflammant homines, vt tandem neſciant quid agant, id eſt, deſipiunt, & excicatriſantur, hoc eſt, cutis in collo diſcedit.

Diſcoloratio) Omnes qui pallidi ſunt, ex hepate palleſcunt: nam color ex hepate venit, & qui malum colorem habent, indicat morbum in regione hepatis eſſe, & debet ſtatim medicus quęrere à patiente, an punctiones in dextro latere ſentiat, & ſic vrinam iudicare, & non eſt, quòd volumus cor confortare, vel ſplenem incuſare: illa omnia non faciunt malum colorem, ſed ille malus color eſt ex hepate, per iſtum aerem: item ſitis innaturalis ſemper ex hepate venit, & quod diabetica paſsio ſitim quoque excitet, inde eſt quod à renibus etiam per hepar tranſit, & aſcendit ad collum: itaque ſitis, prunella & peſtis ex vna cauſa veniunt, id eſt, ex aere illo incluſo, niſi quod vnus morbus remiſsior altero ſit: nam ſitis in primo gradu, prunella in ſecundo, peſtis in tertio: ſic & febres, quæ ex hepate ſunt, ſi poſt paroxiſmum in diebus bonis, vrina bona eſt, & poteſt

patiens

patiens commedere & bibere: In summa, dies interpolatus si bonus est, & patientis, vt sani conuersatio, nō sitis adest non calor &c. illa febris est in hepate, non in stomacho. Febres quòd non sint molestę, nisi in accessione, id est, in paroxismo, ex hepate sunt, & obseruāda ista sunt: nam authores multa genera, vt sex genera febrium scripserunt, sed regiones non obseruarunt. Porrò si quotidiana & post paroxismum etiam rigores, semper ex hepate. si autem nausea, vomitus &c. est ex stomacho: sæpe fit, vt concidant multæ febres, tertia duplicata tertiana, quartana, sed hoc non curandum medico, sicut dixi, quæ causa sit, scilicet quòd aer ex putrefactione tartari se expellit, & corpus commouet: nam illum aerem natura nititur expellere.

De hydropisi) Hidrops quędam est in hepate, alia in renibus, in seplene, ex hemoroidibus, ex matrice &c. signum autem esse in hepate est ex apostemate, quòd scilicet si quādo pūctiones in dextro latere sunt, tunc apostema hepatis est, non quòd hepar habeat apostema,

sed aer

ſed aer & chaos, quæ circumiacent, faciunt apoſtema in concauitate ventris, in qua viſcera continentur, intelligitur. Hęc de morbis, nunc de morte. Omnes qui laborant ex hepate & moriuntur, habent hepar ſciſſum: hepar enim non putreſit in morte, ſed ſciſſuras facit, & quum incipit findi, mors adeſt: item ſciſſuris exiſtentibus, ipſi quoque pedes tumētes ſciſſuris afficiuntur, & lethale eſt. Inde ſi fiſſurę fuerint vbi hepar iacet, tūc hydropiſis, quæ eſt ex hepate, pedes quoque adipiſcuntur ſciſſuras, & tum mors adeſt, & tum vrina rubra, & mors in foribus. Pudenda ſi in hydropiſi nimium intumeſcant, ſignum mortis eſt: ita etiam in peſte, quando peſtis eſt in regionibus hepatis, & hepar incipit findi, labra & lingua fiſſuras habent, ſignū eſt mortis: ſed ſi dolor in regionibus hepatis permanet, & conpunctiones durauerint, ita hepar nō computreſcit, aut alioquin afficitur, ſed ſaltem rimas ducit: nam ſæpe etiam labia ſcinduntur, etiamſi non fiat ex peſte, ſed ex calore hepatis: ita in prunella, quando in fauci

bus ni-

bus nigræ puſtulæ apparent, ſignũ mortis eſt: ita etiam in diuturnis febribus ex hepate, quando poſt paroxiſmum adhuc conqueruntur compunctiones in lateribus, & labra ſcindũtur, ſignum eſt mortis. Ita etiam qui dicit, ego ſemper ſitiui, & ſiccitate afficior: ſtultitia eſt, quòd volo medicamen contra ſitim & ariditatem dare, quia reuertitur etiamſi ſemel depuleris. ſed ad principium morbi tranſeundum, quia ſolum, ſitis ariditas, & ſciſſura labiorũ, ſignum eſt, quòd magnus morbus ſequatur. Nota oportere medicum obſeruare præmiſſores, ſicut eſt ſitis, & alibi ſpaſmus &c. quæ non morbi ſunt, ſed morborum præcurſores. ſic ſæpe rubræ puſtulæ in facie oriuntur, ſic habentur & in pedibus &c. & cum tempore per ſe ſanantur, & poſt aliquod tempus redeunt &c. ſolummodo præambula ſunt futuri morbi, ita & ſitis & ſiccitas ſigna ſæpe hydropiſis: ideo talia ſigna & pręambula obſeruẽt, & ex eis iudicent, quis morbus ſit ſequuturus. Qui præcurſores non obſeruant, nõ poſſunt iudicare: nam ex his cognoſcere opor-

cere oportet, vt morbum, quē indicant, præueniamus: ſic quòd ſæpe dicunt crura intumeſcunt, & puſtulæ innaſcuntur, & iterum euaneſcunt, ac redeunt vnius anni vel dimidij ſpacio &c. hæc nō ſunt proprij morbi, ſed ſolummodo pręcurſores morborum futurorū. Quòd nunc velim hos morbos conſiderare ex complexione hepatis, vel ex tribus primis, nihil eſt, tartarus eſt qui hîc peccat, & omnes ægritudines inde veniunt: omnes ægritudines in regionibus hepatis, ex tartaro originem ducunt, non ab hepate, quaſi hepar refrigeret, aut calefaciat, ſed tartarus in cauſa eſt.

CAPVT SECVNDVM.

De oppilationibus hepatis.

OPpilatio eſt conſtrictio pori & ſubſtantiæ, eſtque ea, quæ fit ex conſtrictione corporea cum corpore: & eſt duplex, vna in circumferentia regionis, altera elementata ab aere ſecūdum corpus: De prima animaduertēdum, quòd quæuis oppilatio eſt compreſsio, ſuę regionis

gionis propter ſpiritum yleydum, qui cum egreſſum nō habet, in ſeipſo in putrefactionem abit, hócque ſiue cauſa exterioris regionis: ſecunda verò, eſt peſtifera, aerea, nūc peſtem, nunc pleureſim faciens, nunc criſim hepatis præparans. Hæc ſunt notanda, non punctiones & vagationes, ſed quæ peſtis, quæ pleureſis ſunt & criſis. Quia punctiones ſigna ſunt morbi, nos autem de morbo ipſo non illa exilia & parua tractamus. Sed quid peſtis? peſtis eſt aer ſuæ regionis ex primo corpore generatus, & oppilatus ſine egreſſu de materia arſenicali, & opprimothioli: de illo autem tartaro velocis mutationis dicendum eſt, qui fit per digeſtionem naturæ: nam aliqua ad biennium, alia ad triennium, alia vltra, alia citra, alia ad quoduis tempus: ideo quæ de peſte ſunt ſcienda, ea ſunt, quæ exiſtunt de digeſto ex tempore, ſcilicet hoc tempus vitriolatum, & hoc eſt, prunella: aliud ogerotum, hoc eſt pleureſis: aliud arſenicale, hoc eſt peſtis. Quia ibi fundamentum eſt huius regionis morborū, & quæ de pleureſis, ſale ogertino habentur.

habentur. Nam ſecundum quod tempus fuerit ogertini ſalis, pleureſis generatio, id eſt oppilatio pleuretica: & quæ oppilationes arſenicæ ſunt, ſunt de peſte, & quæ ogerti, pleureſis, quæ vitrioli prunellæ. Hoc ſit apud vos magnificum ingenium, oppilatio quid ſit, & in ipſius materia tres ſpecies eſſe, tempus quoq; alternum, & nouum aereum: ſed quæ ſit differentia in oppilationibus iuxta textum notandum eſt, ex parte ægritudinum differentias, & hoc in textu, tres ex oppilationib. morbi ſuas ducunt origines, peſtis hepatis, pleureſis hepatis, & prunella hepatis: vera eſt peſtis, vera pleureſis & prunella ex ſuis ſalibus exorte ſecundum digeſtionem. Rationes autem ex metallis habent ſecundum primum digeſtiuum & tēpus & mineram: ex his enim ſumma authoritas & medica maieſtas pro ratione inducitur, & bene: nam idem eſt peſtis & res ſua, idem pleureſis & ipſius materia, prunella & ipſius eſſe, tempus & digeſtiuum, maturatio & tranſmutatio vtriuſque ſexus ſui elementi.

Explica-

Explicationes capitis ſecundi.

OPpilatio ſic in hepate facit pleureſim, peſtẽ & prunellam, & ſic cordis oppilatio facit pleureſim, peſtem & prunellam, ſic etiam reliquorum præcipuorum membrorum oppilationes faciunt pleureſim, peſtem & prunellam. Medici dicũt, quod pleureſis ſit apoſtema in pręcordio, ſed nihil eſt. nõ eſt apoſtema, ſed oppilatio fieri poteſt, vt in maturatione & perfectione redeat in primam materiam, & computreſcat, & poſtea fiat.

Signa) Quæ præcedunt ſigna ſunt non morbi, criſis quoque inde eſt, vt ſi nunc morbo afficerer, vtpote apoſtemate mortali, poſt quatuor vel ſeptem dies ſi criſis vel bona, vel mala fuerit, poſſum inde iudicare, quid de ægroto futurum ſit: Circumferentia hepatis, regio eius eſt: nam incluſum eſt tamquam oui vitellus & albumen. vndique pellicula includuntur. Ileidus eſt aer elementalis, in nobis eſt ſpiritus, qui tranſire debet in omnia membra. quemadmodum in ouo

pellicula totum cingit, ita debet ileidus transire per omnes poros, qui si obstruũtur, hinc morbi sequuntur. Oppilatur autem aer, si in ista regione materia est, vt tartari, si illa consumitur & transit de corpore in aerem, aer solum fit: ille aer facit postea pestẽ, pleuresim & prunellã itẽ crisim: sed si de his tribus rectè scire volumus, de peste, pleuresi & prunella, tria sunt, vnde generantur illi morbi, est spiritus arsenicalis, auripigmenti, & vitriolati, vt in textu, sed hæc tria in tartaro abundant: si ergo arsenicum in peste alicui restet ex tartaro, per vrinã expellitur, non fit pestis. Item si auripigmentũ pellitur per vrinam propter emunctorium, & digeritur, non fit pleuresis. Tertio si sal vitriolatum transit per vrinam, non fit prunella: omnis res continet in se spiritus illos tres arsenicum, auripigmentũ, vitriolatum: qui si recte digeruntur, nõ sequuntur illa acuta apostemata: ita enim res est disposita, vt mineræ omnes in corpore contineantur, & bonũ & malum simul commixta sunt, & similiter est in omnibus herbis: quòd verò

ex astris

ex astris sciamus futura, vt pestem, id physicam rationẽ habet, quòd astronomi præuident pestem, quia nondum sumus separati ab elementis, & omnia elementa mineralia in nobis sunt, sicut in omnibus herbis: quia quicquid terram afficit, aut aquam, ignem, aerem, & hominem afficit, quia quod ipsa in se habent, etiã in corporibus nostris est. nam omnia in nobis sunt, sic & elementa in nobis: nunc autem quemadmodum, aurum vitiatur & moritur per arsenicum, ita & mineralia. omnia quę auripigmentum habent, aut alium spiritum, corrumpuntur, ita & balsamus naturę consumitur per spiritus illos & per mineralia. Oprimethiolim dicitur fumus mineræ: eosdem morbos habẽt mineralia, quos nos habemus: pestis nõ est aliud atq; aer arsenicalis, inclusus in regionibus hepatis, & inde generatus: quãdo species arsenicalis separauit se ab ileido, id est spiritu elementali, & ad tartarum cessit, tũc est natura arsenici vrere, incendere ac tumorẽ facere, sicut & in peste fit: primo ardor cõtinuus magis ac magis crescẽs:

ſic & tartarus nunc ab arſenico ſeparatus facit paroxiſmum febrilem, venit calor ac frigus & venenum arſenicale aſcẽdit, ac in ſuperioribus partibus erumpit quòd ſic fit: venulæ, quæ per corpus trãſeunt, inficiuntur: nam arſenicus accendit ſanguinem ac putreſcit, quum peſtis eſt, intus facit & apoſtemata ſub axilla: iſtud apoſtema non eſt peſtis, ſed ſimile communi apoſtemati, ideo quòd phlebotomiæ fiant, non faciunt ad peſtem, ſed ad apoſtema, & prodeſt: quia minuit ſanguinem & refrigerat. Præterea pleureſis eſt ſimilis peſti, niſi quòd ſit ex auripigmento, quòd ſe ſeparauit ab ileido & iacet in regionibus hepatis (iacet tanquam ouum in pellicula in teſta, ſed ad ſuperiora aſcendit) & putreſcit: inde punctiones in lateribus, & appetitus comedendi tollitur. Vnaq; cauſa eſt, & peſtis & pleureſis, ſed diuerſa materia, quia arſenicus fortior, qui peſtem facit, quàm auripigmentum, quòd pleureſim: & ſicut arſenicus extrinſecè corpori alligatus calorẽ excitat ac nauſeam mouet cõedendi, ſic & in interioribus eſt:

ribus: sic & auripigmentum cum in regionibus hepatis est, & hepar inuadit, fit mors, & omnes qui moriũtur in pleuresi, ex auripigmento moriuntur. Sic si quis punctiones habeat in sinistro latere, etiam pleuresis est, sed splenis: & ex auripigmento est, quòd se separauit ex ileido. Ita in septem membris principalioribus, vbi pestis, pleuresis & prunella ex eadẽ causa est: sic prunella ex vitriolo, vbi se ab ileido separat ascendit, ita ille spiritus vitriolatus ad collum ascẽdit, & accendit illud & tumorem conciliat.

Digestiuum tempus) Sicut marchio digestinum tẽpus habuit. Digestio est, quòd omnis res debeat digeri, id est malum à se emittere, & in suo esse manere sicut creata est, & vbi vitiatur purgat se, & laborat, vt redeat in se. Inde astronomi, hydromãtici, & geomantici possunt scire & prędicare pestẽ: quia terra, aqua & reliqua elemẽta cum aliquid perdunt ex eo statu, quo creata fuerunt, tunc patiuntur, & nos compatimur, quia purgari debent & digeri: Hoc ergo obseruabis in septem mẽbris, si spiritus ileidos à

se separat arsenicum, pestem facit: cura est quod debeat resolui, vt exitũ habeat ille aer, & diaphoretica debent dari, quę consumunt aerem: sed si testa foris ita oppilata est, vt quemadmodum spiritus arsenicalis egredi non potest, ita medicina penetrare nõ potest. Ideo fortissima diaphoretica in peste vsurpanda sunt, vt penetrent. Correctum vinum ardens est, quia nullum vinum ardens, ita subtiliter est sublimatum, vt non habeat in se aquositatem seu aquam: ideo postquam bene destillatum est, iterum per alembicum est destillandum, sed media pars duntaxat extrahenda, quòd altera medietas aquosa remaneat in vitro: aquositas enim crassitudinem facit, vt penetrare non possit: Destillatæ proba hæc est, infundatur parum in scutellã stanneã, ac incẽdatur, si flamma omnia absumat, vt nihil viscositatis aut pinguedinis remaneat, satis destillatum est illud vinum, sin verò pinguedo aliqua relinquatur, iterum distillandum, ac id toties faciendum, donec nihil viscositatis remanet: si enim sic non fuerit præparatũ,
non

non poteſt penetrare: vbi autem ſic cor rectum eſt, ſtatim penetrat ad membrũ principale, quòd laborat ſiue cor ſit, ſiue hepar, cerebrum &c. & vbiq; quia aperit poros, & ſudorẽ prouocat, & expellit materiam peſtis peccantem quoque ſimul, & eſt optimum cohob &c. Vnam & eandem medicinam bis vel ter adminiſtra quoties morbus non vincitur, & hoc cohob eſt, quod medicus obſeruet: nam non ſemel debet medicina adminiſtrari, ſed pro morbi vigore medicina adminiſtrari debet. & pręſeruatiua in peſte dari non poſſunt, niſi ea quæ deoppilant, & illa non ſinũt oppilationes fieri, id eſt vt originem poſsit habere pęſtis. Aqua prunellæ valet in peſte, & in pleureſi, ideo prunella detur

eſt præcipuum præſeruatiuum, quòd in ſe maximum arcanũ habet, aqua eius deſtillata: Præterea vbi fit, quòd ſpiritus arſenicalis accendit venas, & facit apoſtemata ſub axilla, non eſt peſtis: ideo ſi etiam apoſtema aperiatur, & pus effluat, ſæpe homines moriũtur, ibi non eſt peſtis, ſed apoſtema infe-

ctum ex materia mala, ergo apostema est, sicut aliud apostema, quòd hincinde in corpore nascitur. Quando phlebotomia fit, refrigerat sanguinē quidem, sed non mutat pestem.

CAPVT TERTIVM.

De peste.

PEstis est separatus morbus ab ileido arsenicali. Arsenicalium genera plura sunt, nempe tria cinericia, & ista tria sunt in membris principalioribus. Est enim pestis morbus simplex cōtagiosus per elementorum coniunctionem, elementi aeris & alterius ex aere, per poros cruoris, vel per orificia inferna, aut sublimia ad egressus, & est morbus digesti temporis. eadem ratione digestio separationem facit, separatio autē morbum. Separationis quidem tempus est, vnde tempus est hoc, & hoc quæ composita sunt, & discompositionem habent. Discompositio procedet à primo composito secundum tempus arlatum. Arlatum tēpus est sequestrandi contra

ordinem

ordinem ileidi: Nam iste ileidus habet periodum: periodus est triplex, prima videlicet, secunda & tertia ætas: Prima iuuenilis est, ad statum pertinet absque separatione: secunda est morbi, & ad secundam partem mundi declinat & ætatem, affert sanitati contrarium: tertia finis est, & mortem affert: iuxta hanc distinctionem, omnes mineræ spirituũq; sequestratio & sani & mali initium ducit. In his enim ætatib. Pyronomus, Hydronomus, Geonomus & Augurineus artem quærit suam: inde enim fluxit illud, quod dicunt futurum est. Ex hoc loquitur de his, de quibus prisci mentionem nullam fecerunt, parumque intelligebant. modus ætatis talis est. Dispositum est separatio per naturam ab ilech: inde fluit tẽpus resoluendi, scilicet moriendi, rei per rem, materiæ per materiã, naturæ per naturam, corporis per corpus, per species, per genera, per similes, vnum post aliud vsque in consumptionem materiæ primæ in vltimum ens: Cum mortis separatio incipit in ileida, sequitur morbus: quoniam morbus se-

parationem sequitur, hæc vsque quo totum minerale consumptum fuerit, tum & morbus cōsumptus apparebit, & nō amplius notus medicis: sic morbi peribunt, sic mortis genera declinant vsque in curā mortis, scilicet vltimam in ente constitutam: iam pestis, iam pleuresis, iam aliæ ægritudinum causæ & morbi euanescunt: sed quid de temporis periodo dicendum aduerte. ex his scire possumus, quæ sunt Delphi: Nam scimus arsenicum delphinum posse se separare in septennio in vno loco. scimus in alio loco naturam, materiam numerumque. Hæc omnia apud paramira nostra absconditalatent imperitos: nam sicut flos qui est species mineræ huius arboris ab alia arbore cadit, inde fructus, inde herbæ, inde locustæ, inde arida ætas & consumpta mortem sequuntur in fine regenerationis: ita & iliadus, flores scilicet spiritus mineralas peribunt, ita & morbi & morborum mortes: sed quid de regeneratione noui maij ignoramus.

Signa

Signa pestis ex terra.

Apostema cum pestilentia primum sign m terræ.

Ex aere.

Tibiarum hinc inde iactitatio cernitur.

Ex aqua.

Sitiunt & potare nolunt, & ipsorum pedes intumescunt.

Ex igne.

Indesinenter dormiunt.

Cura pestis ex terra.

Accipe radices vngulæ caballinæ vncias tres.
Armellis scrupuli semissem,
Anthos vel anthoston drachmas septẽ: reduc in liquores: Dosis à granis septem ad quatuordecim vsque.

Ex aqua.

Cape de liquoribus sambuci,
Anthoris cheirorum singulorum vnciã,
De liquoribus cachymiæ,
Corallorum alborum, singulorum dramas duas,
De liquoribus ametistæ drachmam & scrupulum medium: duc in formam potus:

tus: Dosis á drachma vsque ad tres & semissem.

Ex igne.

Accipe de specibus iringi
Corallorum rubeorum,
Spodij, singulorum vnciam: Reduc ad liquorem.

Cura in peste est diaphoretica & resolutiua, cuius est ista descriptio.

Accipe vini ardentis & correcti vncias decem,
specierum ducis,
Lithotripon,
Betzuar, singulorum semunciam.
Theriacæ alexandrinæ,
Mithridati selecti, ana vnciam cum semisse, misceantur: Dosis est vncia vsque ad vncias tres pro natura infirmi, & iudicio præsentis boni medici.

Commentationes in caput tertium.

DIxi proximè, pestem esse arsenicalem morbum, prunellam vitriolatum pleuresim ogertinum &c. Hoc est aliadus, quòd omne elementum in se habeat

beat ſpiritum mineralem, & ille facit omnes morbos, & niſi eſſet, quòd ſpiritus mineralis faceret morbos, cur herbis & mineralibus vteremur? & morbos curare poſſemus? quòd ſcilicet herbę ſint mineralia: ſi humores facerent morbos, nõ haberemus externos humores, quibus curaremus: ideo omnia quæ generantur ex elementis, habent in ſe ſpiritum mineralem, qui eſt venenum, ſicut authos, muſcus &c. Non eſt tam nobilis res, quæ non in ſe etiam habeat venenũ: nam bonum & malum coniuncta ſunt in omnibus rebus quæ producunt elementa: ideo quæ intus ſunt in corpore, ægritudines ſunt, quæ foris ſunt, medicinæ exiſtunt: ſolus iliadus facit criſim, ſcilicet quando ſpiritus mineralis ſeparat ſe ab iliado, tum criſis incipit: Quare medicum obſeruare oportet, quando incipiat & cuius mineralis ſit ſeparatio, vt ſciat, quàm diu ſit duratura, & non eſt, quòd criſim ex tempore iudicemus. In ephimera eſt ſal acutum, & criſis eſt in nono die, in iſtis nouem diebus criſis aut mortẽ facit, aut abit in putrefactionem:

nem: quòd pestis sit contagiosa, non est verum, nisi hoc sit, quòd spiritus arsenicalis inclusus in testa membri principalis incipiat, & egrediatur, tunc inficit aerem exeũtem in nobis, & sic in nos transit: aer externus non inficit, sed ita aer, qui est in patiente, quum rumpit testam sicut rumpit, quando mors vincit: & si membra inficit, vt per poros sudor egrediatur, ille sudor inficit aerem quoque ideo & aer in nobis inficitur: aerem verò illum, quem attrahimus & respiramus, non est aer in nobis, sed est elementum externum, illæ autem aer in nobis, qui est nostrum elementum, transit per vniuersa membra: Quando pyronomi dicunt futuram pestem, inde sciunt, quòd iliadus in aliquo elemento externo vult se separare, quia vident in igni separationem alicuius mineralis spiritus, & nos compatimur.

De ætatibus.

PRima ætas est iliadi, quamdiu est incorruptus, etiãsi homo sit 70. annorũ, si non sit morbo correptus est, in prima ętate: sed quã primũ iliadus est infectus,

ctus, tūc secūda ætas existit. Tertia ætas est, quando ad mortē est. In prima ætate non est medicamentū, quia non eget: in tertia quoque non iuuat, sicut in secunda: sic mineralia habent tres ætates, vt cachimia, Talcha et marcasita. Quū sunt integra, in prima ætate existunt, quādo patiuntur, tunc in secunda sunt: inde iudicium est hydronomo, & pyronomo ex elementis: sic quando illa patiuntur, tunc dicit hydronomus, si arsenicalis resolutio est, tunc pestis futura: si allumino sum tunc prunella abūdabit, sic de pleuresi &c. Ideo illi homines, qui abundant in elemento aquæ, illi eo tempore patiētur & pestem habebūt, cæteri homines non patientur, nisi per aerem ex alio homine inficiantur, sed non moriūtur: ideo in aqua sunt quoque medicamina administranda: sic & Geonomus ex terra, vt cæteri ex alijs elementis. Et medicus aduertere debet, quādo veniat pestis cum nausea & tremore cordis, tunc medicus dicet, elementum verè affici, vbi sic non venit, non morietur ex peste, per se curatur. Duplex mors est, ab iliado & ente,

cum

cum ex iliade veniente pugnamus, contra ex ente venientem nihil possumus verùm arsenicus in prima ætate nõ fuit separatus ab iliado: ideo à principio nõ fuit pestis, postea arsenicus separatus est, & cœpit pestis, & adhuc durat. Ideo adhuc est in secunda ætate, & tandem etiam se separabit, & arsenicus prius resoluetur in iliade, & putrefiet. & tũ erit vltima ætas. Nam per se arsenicus tandẽ cessabit, & pestis cessabit, & quãto plus fuerit pestis in aliquo loco, tanto citius cessabit: & multæ ægritudines fuerunt apud Hippocratem, quæ cessarunt hodie, sic & pleuresis tarde incepit. Nam quod illi olim vocarunt pleuresim, non est ea, quam nũc habemus, sed veterum pleuresis peripneumonia est, nõ nostra, sed inde ex sale pleuresis est, postquam illud sal se prorsus ab iliado separauit, & veniet etiam ad tertiam ætatem, id est, transibit ad corruptionem & cessabit: sic prunella non diu durauit: Incepit dũ suum sal se separauit à suo iliado. fuit antea in prima ætate, nunc est in secunda, diu durabit vsque ad tertiam ætatem:

quia

quia vix ſeptuaginta annos fuit prunella, nouus morbus eſt. ſic morbus Gallicus incepit, quum ſal carioſum ſe ſeparauerat ab iliado: non diu morbus ille fuit, eſt in ſecunda ætate, & non ceſſabit, donec reſoluetur, & ad tertiam ætatem veniat. ſic iliadus facit omnes ægritudines quum aliquid ſeparat ſe ab eo. & quando ſic rurſus reſoluerit ſe, putreſcit, tunc totaliter ceſſat &c. Paralyſis, apoplexia &c. non ſunt ex iliado, ſed veniũt ex elementato, veniunt ex reſolutione liquoris naturæ, id eſt balſami. Omnes cæteri morbi ex iliade veniunt, præter eos, qui ex gutta. Edelphus dicitur, qui prognoſticat iuxta naturam elementi, ſicut pyronomus, qui ex elemento ignis prognoſticat, id eſt, ex carbonibus cœli: non debent dici aſtronomi, qui nihil ex aſtris dicere poſſunt, ignorant enim ſuum nomen.

De tertia ætate) Arbor quæ creſcit, expellit à ſe omnia mineralia quotãnis, vt quum flores reijcit, eſt mercurius: poſtea locuſtas abijcit, & eſt ſulphur: poſtea fructus, & eſt ſal: Ita iliadum totum

quotannis abijcit, ſed reuertitur iliadus, hoc in alijs non fit: nam omnes morbi, qui in iliade tranſeũt ac euaneſcunt, nõ redeunt, ſed mors adeſt vltimo.

Cura in peſte.

Si eſt peſtis ex elemento aquæ, aeris ignis & terræ, id eſt, ſi horum vnum patitur, ex iſto elemento medicina accipi debet.

Medicamen in peſte ex elemento aquæ.

R. De liquoribus ſambuci,
Antheræ floris cheiri ana drachmã vnã.
De liquoribus cachimiæ, Corallorum alborum ſingulorum drachmas duas,
Liquoris ex ametiſto drachmam & ſcrupulum. Reduc ad potum: Doſis à drachma vſque ad tres & ſemiſſem.

Vbi aqua patitur, peſtis ex elemento aquæ eſt, tum non debet vſurpari vinum ardens.

In tertia ſpecie peſtis, id eſt, ex terra.

R. vngulæ caballinæ, id eſt, nenupharis vncias tres.

Armellis

Armellis ſcrupulum medium,
Anthos vel anthoſtum drachmas ſeptē:
Reduc in liquorē: Doſis à granis 7. vſq;
quatuordecim.

In quarta ſpecie, ſcilicet ignis.

R. de ſpeciebus iringij, eſt radix parua, & ſolum in hyeme naſcitur, longitudine vix excedit articulum digiti,
Corallorum rubeorum,
Spodij, ſingulorum vnam vnciam: Reduc ad liquorem: Doſis.

Signa peſtis terrę, id eſt, ex elemento terræ. Apoſtema cum peſtilentia, terræ primum ſignū, hoc eſt, ſi arſenicalis ſpiritus in elemento terrę ſe reſoluit, & in homine reſoluit ab iliado: ideo ex terra vrere medicaminibus: apoſtema eſt ex terra, quando apoſtema tanquam puſtulæ naſcuntur. Quando autem crura non poſſunt vno loco retineri, ſed vltro citroque mouentur, tum ſignū eſt ex elemento aeris: quando verò cōtinue dormiunt, ex igne eſt: ex aqua eſt, quando quis in peſtilentia edit, ſed non vult bibere, & pedes tument, tunc ex aqua eſt: Secundum illa ſigna pro ratione elemē-

 torum

torum debent medicamina administrari, cuique elemento suum.

CAPVT QVARTVM

De pleuresi.

PLeuresis est morbus inclusus in mēbris principalibus: locum habet in regionibus illorum ex oppilatione tartarea sine resolutione, vel per resolutionem, & est passio aerea de corpore reducta in corpus ex sale ogertino, ex speciebus pestis & prunellæ.

Signa.

Tremor corporis cum frigido & calido sine multitudine, faciei discoloratio, membrorum debilitas & inquietudo, calor finalis ascendens, punctura capitis & laterum, præcordiorum & sub thorace: & vbi passio, vel dolor, ibi regio morbi. Si nulla punctio sentitur nullibi, & tamen reliqua habet signa, erit pleuresis in capite. Dieta non est obseruanda, sed potius medicamina.

Cura.

Duplex est cura eius, ex tartaro & Syleto.

leto. Prima cura.

Diatartari descriptio.

Accipe tartari albi libram,
Aquarum vitæ (ex vino rubeo optimo & aqua melissæ, destillatum) libram mediam,
Baccarum iuniperi,
Florum gamandreæ,
Cichoreæ ana vncias tres: Reduc in aquam: Dosis est drachma vna ad vnciã mediam in vino maluatico, vel aqua prunellæ.
Si sudorem non prouocarit &c. repetatur diebus singulis.

Alia descriptio diamumiæ.

R. aquæ prædictæ libram,
Mumię clarę & selectę vncias quatuor.
Aquarum prassiæ & menthæ ana vnciã mediam. Fiat mixtura: Dosis ab vncia media vsq; ad integram: mane & serò secundum cohob morbi.

Descriptio syleti.

R. diamumia vncias sex,
Salium gemmæ,
Colcothar,

Aluminis ſciſsi, ſingulorum vnciam mediam,
Aquarum meliſſæ,
Abſinthij, vtriuſque tres drachmas cō-miſceantur.
Doſis ſunt grana ſeptem ad quatuordecim vſque.

Alia ſyleti deſcriptio.

Accipe trium ſalium vnciam,
Tartari vtriuſque ana vnciam mediam,
Mumiæ electæ drachmam,
Aquæ meliſſæ,
Conſeruæ bugloſſæ, vtriuſq; quantum ſatis erit pro incorporatione, deſtilla per alembicum: Doſis à ſcrupulo vſque ad quatuor.

In cura pleureſis in cerebro, hæc eſt deſcriptio.

Cape laudani puri, id eſt, liquori ſeparati, ſcrupulum.
Olei de muſco, grana tria,
Camphoræ, grana ſeptem: fiant pilulæ cum aqua de ſpicula: Doſis à granis ſex vſque ad ſeptem, vel nouem ſecundum cohob.
Cura ſpecialis in pleureſi, quæ extrinſe-

ce valet, fit per vnguentum de murmentis, cuius compositto talis est.

Accipe pinguedines murmentorum vncias quatuor,
Olei laterini drachmam,
Amigdalarum dulcium,
Laurini singulorum drachmas tres: fiat vnguentum molle secundum artem cū modico ceræ, quòd administretur loco dolenti, & non cessa vngere, donec punctiones desistant.

Commentarij in caput quartum.

EX iliado omnes ægritudines veniunt, & dies critici hoc probant: in iliado est spiritus mineralis, & in iliado omnes res, omnia simplicia consistunt, & alia sanitatem dant, alia ægritudines. Primus morbus, qui in mundum venit, fuit ex sale corrosiuo, & similis huic morbo, qui dicitur ephimera, secundus ex sale vitriolato, qui descendit in ligamenta & tamen paralysim non facit. Sic de ceteris morbis iudicandum: quomodo autem creuerint morbi, inde scitur, vt sciamus quàmdiu salia in iliado operationē

habeant, prima dies morbi, crisis vltima creticia, tempus quod interim est, status dicitur: vltima enim dies, aut ad sanitatẽ, aut ad morbum abit: sed sunt multi morbi, quorum vltimam crisim non possumus scire, quia morte finiuntur: sic apoplexia & hyposarcha sunt, suum diem creticum per mortem finiunt: quando enim hepar inficitur, tum mors adest, & vltima crisis in morte fit: vbi ergo morbus occurrit, vt est hydrops, tunc debemus scire, quæ salia peccent, & postea quamdiu moueãt, & sic iudicare, quàm diu morbus duraturus sit. postremò sic in ictericia debeo cogitare, ex quo sale fit: si ex sale ogertino acuto, huic crisis est nona septimana, si ex sale ogertino acuto, secũdo anno primo: sic ergo debet medicus scire, vnde sit & quãdo incipiat morbus, quò dicere queat, illo die morbus aut ad bonum, aut ad malum mutabitur, sed sunt morbi, in quibus non possumus dicere terminũ, vt podagra, epilepsia: Nam finitur vltima crisis cũ morte: cum mors adest, tum est vltima dies cretica: sic quoq; in generibus febrium consi-

cõſiderare debeo, an ex tartaro ſit. ſi ex ſtomacho vel hepate, vt poſsim dicere, tam diu morbus durabit, & poſtea vel per ſe ceſſat morbus, vel moritur: reliqua ſalia, vt arſenicalia ſtatim criticantur, vt peſtis, prunella &c. Ideo primo ſcire debemus, quis morbus ſit, & quam diu operationem ſuam exerceat, & quę ibi ſit minera. In febribus acutis, vt ſynocha ex ſale acuto eſt, & in ſeptem diebus ſuam malitiam abſoluit, pòſt in ſeptimo die, aut ſigna mortis apparent, aut morbus ceſſat, & vbi ſic dies critici vincuntur, poſtea non moritur, & morbus non recipit augmentum, ſed ſtatus eſt, inter initium morbi & vltimum diem criticũ, hoc eſt, morbus non creſcit, ſed permanet in eodẽ ſtatu, in quo generatus eſt. Quum verò ægrotus magis ac magis ægrotat, efficiuntur maculæ cutis fictæ ſignũ mortis: nam morbus ipſe ſic quoque non declinat, niſi poſt diem criticũ, & dum adhuc adeſt, tunc imbecillus adhuc eſt ægrotus. hoc non ad morbũ pertinet: quia ſemel trãſit cum criticus dies eſt, ſed relinquit imbecillitatẽ, morbus

autem non amplius adest &c. & vt dixi, omnes ægritudines ex sale veniunt, & quemadmodum est operatio salium & spirituum, ita morbi criticãt: Ergo morbus, si ex sale non sublimiter acuto fuerit, breuiter criticat, si sublimiori diutius &c. Vbi ergo talis morbus offertur, quęrere quando morbus inceperit debeo: si nunc scio, quam diu ad huc tẽpus est, vt criticet: si non habeo medicamen accommodum, & adhuc quinque hebdomadæ restant, ad criticum diem, tũc do aliquid pro forma, quousque criticus dies veniat, postea per se curatur, quia cretica dies liberat, sed hoc in morbis, qui non criticant ad mortem: Nam in talibus statim medicamina applicari debent: in exterioribus etiam critica dies obseruatur, vt in noli me tangere, criticat in tertio anno: si in die suo, tertio anno non criticat, nisi varia crisis, prima, secunda crisis, nouus morbus incipiat, id est, vt foramina fiant, tunc incurabile: sic ignis persicus, in primis ardor initium morbi, vbi tumor accedit, secunda crisis postea vlcera veniunt, & tertia crisis: postea ac-

ſtea accenditur, & quum verè vrit, & exſiccat, tunc quarta criſis eſt, & in quarta die criticat, ſi vere adeſt, & ſeſe liberat ipſe morbus, ſin minus, benedictio non prodeſt, ſed tamē poſt criſim emplaſtra applicāda ſunt, quæ corroſam & œchſpharam & putrefactam carnem auferāt: ſi perſtiterūt poſt ſuum criticum diem, non poſſunt curari, & fruſtra tentatur. Cancer inter omnes morbos in chirurgia criticat, ſed inconſtanter.

CAPVT QVINTVM.

De prunella.

PRunella eſt paſsio principalis cum paroxiſmo proprio exiſtens in caloribus, ducens originem ex ſalibus vitriolati contra regionem propriam, & contra teſtē ſpeciei, vna de ſpeciebus pleureſis & peſtis cum caloribus vitriolat is

Signa.

Accedit tamquam pleureſis (quamuis ſigna vera ſint in fine morbi) calor gutturis cum rubedine: Deinde calor perſi-

persicus cum cœruleo colore mixto nigredini, & calor prunus cum apostematibus vsque ad extremitatẽ linguæ cum humoribus adustis.

Cura.

Prunellæ curam auspicare sicut pestis.

Compositio diaprunellæ.

Accipe aquarum prunellæ libram.
Laudani puri drachmam mediam, misce, fiat haustus secundum cohob, & gargarismus cum mundificatione linguæ, & est vltimum medicamen in prunella.

Explicationes capitis quinti.

ET vt pestem facit sal arsenicale separatum ab iliado, sic ogertinum pleuresim facit in membris principalioribus & eadem cura est pleuresis hepatis, splenis, cordis, pulmonis, solum cura pleuresis in capite singularis est, & ab his differt: Veteres dixerũt pleuresim esse apostema pulmonis, sed nõ est verum, quia sine periculo maturari nõ posset: Quia quando in pus transit, si apostema est in hepate, ad mortẽ est, sic in corde, splene, quia

uia pus illud accendit, ac vehementer
uadit, sed pleuresis est, quòd ogertinũ
l separauit ab iliado, & tartari sal: & si
 regionibus hepatis est, est pleuresis
epatis, si in splene, pleuresis splenis, sed
leuresis in cerebro propriam curã ha-
et, & vehemens immediatè efficit fugi
, quòd & fugilatiuum dicitur.

Signa.

Si horror frigidus inuadit cum calo-
e ac concussione membrorum, scilicet
uum frigiditas primum est, & post pa-
oxismum calor, qui durat: signum pleu
esis: ideo quando dicunt ægroti, inua-
it me morbus rigore, iam verò aduror,
leuresis est, si tantũ semel corpus quas-
at: Nam si bis vel sæpius concutit, fe-
risest, non pleuresis: faciei decoloratio
quia si quispallet, facit rubeum: si rubet,
pallidum semper per contrarium: calor
inalis, qui perpetuò durat vsq; ad mor-
tem, vel neque curatur: & si calor ad ca-
put ascendit, & sentitur in capite, pleure
sis est, & puncturę sentiuntur in fronte
& reliquis partibus capitis, & tunc si-
gnum, quòd calor finalis ascendit latus,
& effi-

& efficit punctiones in latere, & in quo latere pungit, ibi morbus: si in præcordijs, tunc est in pulmone: si in coxendice, & pudendis, est in renibus: si in sinistro latere, tunc in splene: si circa vmbilicum, tunc in corde si in dextro latere, tunc in hepatis regione. Hæc preceden tia signa omnibus membris principalio ribus communia sunt: sed quando infra non sentiuntur punctiones, sed solum in capite, tunc est pleuresis capitis. De dieta non est, vt simus soliciti, edant vel bibant quicquid libet, abundantia verò nocet, tempestiuitas est obseruanda: sic de cibo nihil attinet quicquid edant, quia omnia in stomacho manent, nihil transit ad membra principaliora: nam in morbis peracutis, & acutissimis & acutis. cibus solummodo in stomacho manet, nihil transit ad membra principalio ra, quia iam stomachus caret vi expulsiua, & hepar ac reliqua membra vi attractiua.

Cura.

Aqua vitæ ex vino optimo rubeo, destilletur aut vinum ardens, postea

aqua melissę, accipit ad æquales partes, & simul rursus destillantur, & fit aqua vitæ, de qua hîc loquimur: ideo si pleuresis adest, tunc eadem cura, si solum non est in capite, & per cohob administranda est medicina, sed obseruandũ an morbus alteretur, & quomodo alteretur: sed hîc nihil clysteres aut purgationes prosunt: laudanũ purum non est, à quo cortices & putamina vel squamæ ablata sunt: sed quando purũ ab impuro separatum est, scilicet quòd in liquorem trãseat sic de thure, mastice & mumiæ intellige, scilicet purum ab impuro separandum. Prunella signa eius sunt: primo in faucibus & lingua euenit, postea niger color. Tertio apparent carbones inhærerae linguæ, & nascuntur pustulæ in lingua, & duo vel tres colores sunt: vera ista sunt prunellæ signa: Reliqua signa sunt, vt in pleuresi & peste: Cura est sicut in peste, sed si illa iuuare nõ possent, sequitur compositum, vt est in textu lingua abstergatur ac fricetur panno coccineo, vel aliquo lineo, & fiant frequentes gargarismi, & postea iterum lingua

purge

purgetur fricando: oportet bene purgare linguã fricando, alioquin lingua moritur: ideo fricare linguã donec ſanguis etiam exeat, nihil nocet.

CAPVT SEXTVM.

De hydropiſi.

HYdrops eſt paſsio in regionib. hepatis orta ex tartaro aluminoſo ſub primo corpore, per reſolutionẽ propriæ naturæ, deinceps per ſpiritum mineralem illius membri vnius, ex ſeptem totius corporis: is poſt reſolutionem primam, ſecundam ſequitur, hoc eſt extrinſece, vel extra regionem per totum corpus: ſic & in alijs membris principalioribus hydrops ducet originem per modum, vt dictum eſt. Propterea ſeptem ſunt genera hydropiſis, quòd ſeptem ſint membra, & ſeptem ſpecies minerales: eſt enim ſpiritus mineralis particeps cum membro ſuo: & hydrops extra mẽbrum de inflationibus capitulũ habet, quia ſpecies aut morbus hydropiſis vere non eſt.

Signa

Signa hydropisis ex hepate.

Dolor partis, scissurę labiorum & linguæ, & sitis, paroxismus longus, tumor in pedibus, præcipuè istius lateris, cum tanguntur signa tactus aliquantulum cernuntur.

Signa ex splene.

Dolor partis, tumor pedis huius, lateris, punctiones in loco, & prædicta signa præter scissuras.

Signa ex pulmone.

Nigredo sanguinis cum guttis citrinis, ashma & anhelitus difficilis, thussis cum dolore pectoris & chronico tempore, tumor in pedibus æqualis, fœtor oris.

Signa ex cerebro.

Grauedo capitis, catharrus, hemicrania cum punctionibus, tumores palpebrarum, & faciei pallor.

Signa ex felle.

Color citrinus, vt in icteritia est, nausea cum appetitu, vomitus amarus, compressio thoracis, anhelitus durus & a-

ſper cum tremoribus & conſumptionibus corporis, hoc eſt, pedes intumeſcũt & membra cætera corporis conſumuntur & arida fiunt.

Signa ex renibus.

Sitis excellens, libido cum auaritia, tremor oſſei, tumor oſſei & teſticulorũ, erectio frequens, punctiones ſpinę dorſi, membra quaſi ſtupefacta, inferiora & grauiora cum tumore in pedibus.

Signa ex corde.

Debilitas omnium membrorum, tumor partis, conſumptio membrorum, tumor vtriuſque pedis (& rarò vltra genua) & cętera ſigna pręter ſciſſuras, ſunt & alia genera plura in hydropiſi, quæ ſunt permixta, videlicet ex duobus mẽbris principalioribus, vt ex hepate & renibus, vel ex ſplene & corde, aut ex pulmone & felle &c. ſicut in cura.

Cura hydropiſis.

Hydropiſis cura ſeptuplex eſt, pręter ea remedia, quę dixi in ſuis lectionibus: & primo de cura cordis,

Formula

Formula recepti curans cordis hydropen.

Accipe corallorum rubeorum vnciā,
Mannæ electæ vnciam mediam,
Dialaccæ vncias duas,
Rasuræ eboris quinque drachmas: Reduc in liquorem. Dosis sit drachma media, aut integra, detur mane & sero, & desinet tumor, atque hydrops per vrinā expelletur. Purgatio nec non prodest, si singulis mensibus purgetur, sed postliminio redit, si arcanū non subsequatur: sunt enim recepta aliorum omnia vana.

Purgatio sic fit.

Cape serapini vnciam,
Throciscorum ex agarico,
Alandahal ana drachmas tres,
Diagridij pręparati drachmas duas: fiāt pilulæ, pro 3. postea statim sequantur arcana.

Cura hepatis.

Accipe croci martis drachmas tres,
Boli coagulati & adusti drachmas duas
Reubarbaræ vnciam mediam. Fiat puluis: Dosis est vncia: hac vtenda est cura ad septimanas tres.

Cura ſplenis.

R. lapidis lazuli calcinati vncias tres,
Spodij vnciam mediam,
Mumiæ aduſtæ ad pōdus omnium: fiat puluis: Doſis à drachmis quinque vſq; ad ſeptem: & hæc cura perſeueretur in tres ſeptimanas, ſi ſit opus.

Cura renum.

Accipe colcotharis vncias ſeptem,
Olei vitriolati vnciam mediam: fiat bolus: Doſis eſt ab vna drachma vſque ad tres.

Cura pulmonis.

Accipe meliſſæ,
Marrubij ana manipulum,
Vini correcti libram,
Theriacæ optimæ,
Conſeruæ roſarum ana vncias ſex: Reduc in aquam: Doſis eſt cochlear vnum & prouocentur ſudores. Et ſi primo die nullum ſentiat leuamen, iterū detur, poſtero die iterum, donec redeat liber halitus, poſtea ceſſa vſq; ad nonum ſemper, vel decimum diem, ſi tūc reuertatur difficilis vis ſpirandi, ilico repetas medici-
nam

nam hanc, nec multum cures tumores, ſed aſthma potius.

Cura fellis.

Accipe carabę deſtillatæ in oleo. Doſis grana decem, vel duodecim donec ſigna habeant: nec cures anxiè tumores: nam poſtea ex ſe diſcedent.

Cura cerebri.

Accipe ſibedatæ vnciam, reduc in alcoli: poſtea recipe vnicornu drachmã, & muſci ſcrupulum dimidium: fac pulverem: Doſis ſcrupulus ſit ad duos: detur ad tres, vel quatuor dies, & ſi tumor, in facie ceſſet, perge doſi; ſi non ceſſet, ſignum eſt, quòd medicina non peruenit ad caput: proinde in modo cataplaſmatis frontiſpicio applicabis aquam vitæ ter in die. quod ſi & tum tumor non diſceſſerit in quinque diebus, lethale eſt.

Generale ad omnes ſpecies hydropiſis.

Accipe tartari rubei libram,
Hyrundinariæ libram mediam,
Colcothar vncias octo cum ſemiſſe,
Vini ardentis quantum ſufficit pro incorporatione, deſtilla per alembicum. Doſis drachma ſemis in vino maluatico

adhibeatur mane & sero, atque sic pellitur hydrops per vrinam valde fœtidam, nec cessetur, donec signa cuncta recedant.

Alia cura.

Recipe melois vncias decem, Seminis raphani vnciam mediam: Reduc in liquorē: Dosis est drachma vna, & tres aliquando in consumptionē tumoris & signorum.

In caput sextum commentaria.

De hydropisi) Alij hydropisim ex hypostarcha fieri, alij ex siccitate hepatis, & aiunt ad pedes delabi potest, sed vbi nullum alumen aluminosum, ibi nulla hydrops nascetur, qualiscumque fuerit ratio victus: In cuiuslibet membrorum principalium regione fit hydrops, non autem ex virtute digestiua, quandoquidem hæc nullum potest generare morbum, sed fit illa, vel ex natura, vel accidētaliter ex tartaro resoluto. Phtisis quidē, vt hectica febris, ex sale siccooritur, hydropisis aluminoso, cui vis penetrandi inest acutissima: siquidem quod subtilius est, per hepatis regiones subinde colatur,

latur, crassa & impacta materia hæc efficere non potest. Olea) porro quæ foris applicantur aluminosa virtute acuti spiritus intrant facile corporis meatus. Sal illud cũctis vniuersi corporis membris, nõ solum hepati sitim inducit. Proinde radix corporis, cibus & potus omnibus respondent: sal aluminis glaucum efficit colorem. Primo resoluto sale apparet cineritius color, deinde croceus. omnia salia cum luna motum habent sui augmenti: vnde plenilunium hydropicis sępe mortem, sale ad regionem hepatis reuerso minatur, ac tandem inducit. eius euidens iudicium est vrina rubea, & modicum spissa & crocea: illud quanto est vetustius, tanto redditur acutius. Hinc suas vetustate occidendi vires colligit, id fieri videmus, cum sal illud in alumen spissum transmutatum est, cumq; deinde violenti morsu cutis fissa copiam croceæ vrinæ effundit, perpetuus est morbus, nec iuuat hausisse aquã, vel ad summum exiccatio: ille reuertitur, arroditq; tandem cordis capsulam, splenem suffocat: alia vi membra principalia non aggreditur:

greditur: Igitur ſale aut liquor corrupto de vita actum eſt.

CAPVT SEPTIMVM.

De febribus hepatis.

FEbris eſt calor ex oppilatione generatus ex generatione tartari in regionibus hepatis.

Signa.

Tremor durus, lateris punctiones, calor durus & vehementiſsimus, diſcoloratio faciei, tumor pedum (ſi tumor perdurauerit ad tres ſeptimanas, ſequetur alius morbus, aut hemicrania, aut hydrops, aut icteritia.) Si vrina ante paroxiſmum, magnam oppilationem, poſt verò deoppilationem, nota eſt febris breuis.

Paroxiſmus inconſtans, nota eſt variæ decoctionis.

In quotidiana, tertiana & quartana ſcilicet ex hepate, vna eſt cura.

Quicquid tremorem cauſat, ex oppilationibus eſt: vnde deoppilatio cura eſt omniũ. Oppilatio eſt duplex, vtpote particularis & vniuerſalis.

Omne

Omne putrefactum est frigidum, inde tremores.

In vrina ante paroxismum collecta, oppilationis signa videntur, post paroxismum vrina deoppilationis notas indicat. Omnis febris tandē curatur per se.

In febribus ante paroxismum exhibeatur medicina.

Signa quotidiana.

Pulsus velox. vrina alba.

Tertiana.

Pulsus velox cum vrina digesta, hoc est, cum habente hypostasim.

Quartana.

Pulsus tardus cum quarto tactu, hoc est, vbi sani hominis pulsus quater pulsat, febricitantis id temporis semel.

Febris cum tremore & calore citam requirit curam.

Membra languida indicant febrem adhuc immaturam curam.

Cura febrium hepatis triplex est.

Deoppilatio, mundificatio & restauratio.

Descriptio deoppilationis.

Accipe tartari liquefacti cum vino & aceto libram.

Oppopanaci vnciam mediam: Reduc in liquorem. Dosis á drachma vna vsq; ad tres secundum cohob naturæ. detur semper ante paroxismum, & sæpius ante secundum, tertium & quartū. postea, cum calores incipiunt, sequitur nundificatio.

Formula mundificationis.

R. Laudani puri, id est, præparati vnciam mediam,
Liquoris corallorū scrupulos duos: fiat mixtura, aut formula pilularum cōmunium. Dosis â scrupulo dimidio ad integrum, si diu duraret calor, in quarta hora iterum detur atq; iterum.

Formula restaurationis.

Accipe cinamomi,
Mirrhæ,
Mumiæ, singulorum drachmam,
Vini correcti vnciam mediam: fiat haustus: post calores dandus est semel in fine tertij paroxismi, & si non redierit suo tempore, detur tamen nihilominus.

In caput octauum commentaria.

DE febribus hepatis.) Febres consistunt in stomacho, hepate & in renibus:

nibus: Et quemadmodum in stomacho tertiana, aut quotidiana, aut quartana est, ita simili modo in hepate & renibus, acvenit ex putrefactione tartari, qui vbi vadit ad putrefactionem, facit paroxismum. Illa putrefactio enim tartari, id est illius putrefactiõis ebullitio deberet penetrare per poros in vias vrinæ, & cum vrina exire, quæ ibi oppilatæ sunt facit, & inde venit tremor, sicut illa, quæ habet operculum: quando autem feruet, vel operculum decidere debet, vel olla frangitur: sic in digestione materiæ putrefactæ, quando feruet, tunc facit vaporem, seu ventum, & cum non potest penetrare in vias vrinæ ille vapor, facit paroxismum, horrorem & tremorem, sed quando viæ rursus deoppilantur, id est, quando paroxismus desinit, & solum calor sentitur, nec redit paroxismus, signũ salutis est, & tunc non amplius est tremor, sed solum aliquis calor: Ideo cura est saltem ex febribus, vt viæ deoppilentur & reserentur. Propterea in regionibus hepatis, cum omnia sint obstructa & viæ, per quas materia in vrinam exire

deberet,

deberet, occlusæ tunc feruet materia, & & quum egredi non potest, facit tremorem, concutiturque totum corpus, & tremor durat tam diu, donec exitum inueniat, & donec seipsum deoppilet, & trãseat ad vrinam in aquam, & conspiciantur signa, quòd regiones hepatis laborarint. Nota in febribus, quando paroxismus cessare debet, solum fieri debet, vt per se faciat exitum & deoppilet: Sæpe fit, vt aliquot viæ, quæ tendunt ad vrinã sint oppilatæ, & tunc medius duntaxat paroxismus sentitur, & interdum interpolatus paroxismus est, qui octo septimanis semel redit, scilicet inde, quòd iterum prius reseratæ viæ, obstructæ sint. Ergo in summa, ex oppilatione venit febris, quòd ille ventus exire non posit, & calor venit ex paroxismo, & calor deoppilat vias. Ideo omnis febris sese curat tandem, nisi ad secundam crisim veniat. Frigus autem & algor ex putrefactione veniũt: quia omnis putrefactio, res frigidisima est. Ideo calor ex putrefactione, quando feruet, per se res frigidisima est. Quando alteratur paroxismus,

mus. inde fit, quòd duplex materia putrefacta adſit, vel triplex, vel quadruplex, & quælibet ſuam habet digeſtionem, vel quòd materia ſit cõſumpta, & & non tantum adſit, quantum in prima, vel quòd materia ſuccumbat: & inde fit, quòd ceſſat, & rurſum poſtea accipit nouum paroxiſmum: quòd ſæpe fit, vt etiam in vno tres, quatuor vel quinque paroxiſmi veniant ex oppilatione. cura eſt ex deoppilatione. Et præterea ſæpe fit tremor, qui frigore incipit, & primo quum videmus, neſcimus an ſit prunella, peſtis, vel pleureſis, quartana vel tertiana, & vt certò de his poſsit medicus iudicare, ſigna habet in textu. Sciẽdum etiam medico, quàm diu velit febris durare, & quando cura adhibenda ſit, quia ſæpe febres non volunt in principio de oppilari & deoppilare, niſi prius materia ſit tota putrefacta &c. nota, illæ febres, quæ concutiunt corpus ſimul calorẽ & frigus inducunt, volunt curari, ſed quando poſt paroxiſmum calor primũ venit, & membra grauia reddũtur, tunc ſignum eſt, materiam nondum digeſtã

eſſe, &

esse, & aliquando sex, vel nouē dies cessandum est, donec materia digeratur. Quando tremor & calor simul veniunt, tum cura adhibenda est. De dieta nihil disputandum est, sed agendum, vt deoppilatio fiat: quicquid ederit non refert.

INSIGNIS PHILOSOPHI THEOPHRASTI PARACELSI liber quartus tractans morborum existentium in regionibus renum causas signa & curationes.

CAPVT PRIMVM.

De regionibus renum.

EGIO renum descendit à prima generatione, hoc est ab hepate vrinæ vsq; ad finem emunctorij istius. Resolutum sal, id est vrina summum capitale est in his regionib. & centrum morbi in medio renum. Aegritudines renum sunt istæ, diabere, sciatica, schlio-

ſcliorosis, arena, calculus, oppilatio, vlceratio, pus & sanies vrinæ. Lac caseatũ (in quod si inieceris coagulum, fit caseolus) & fit separatio, si vinum infundas.

CAPVT SECVNDVM.

De diabete.

DIabetica paſsio eſt ſal ſiccum reſolutum & ſciſſum per ingreſſum acuti ſalis, poſitum in medio cẽtri huius membri principalis. Hoc ſal eſt chronicum permanens & fixum.

Signa.

Sitis cum chronico tempore, dolor ſpinæ, tumores in pedibus æquales, vrina multa crocea & rubicundiſsima, pulſus velox, dolores in ſchia.

Cura.

Cura debet fieri per anodina, quia ſal ſciſſum alias non recipit curas, & ea extrinſecè applicantur.

Deſcriptio Anodini.

Accipe de liquoribus papaueris,
Hioſciami ana vnciam mediam,
Lolij drachmam,

Cam-

Camphoræ drachmam cum dimidia,
Rosarum,
Plantaginis,
Solatri, singulorum scrupulũ medium:
Reduc in formam liquidam.

Alia formula.

R. sperniolí drachmas tres,
Olei camphorę drachmam & mediam: fac mixturam, inunctio fiat lumborum mane & sero, tũc sitis sedabitur: Deinde purgetur purgatione hydropisis, si pes intumuerit.

Alia.

Accipe electuarium cubebæ, quòd exhibe postea ad mensem mane & sero, cum iam curata est.

In caput primum & secundum libri quarti explicationes.

DIabetica passio &c. Quum ergo vrina sit de proprietatibus nitri. Nam sic considerari debet, alioquin nihil dictum est, quòd dicũt esse colamentum: sed sciendum est, quid sit vrina, & vnde. Vrina igitũ est sal scissum, hoc est, quòd acetosum est, & est tanquam sal petræ,

petræ, alumen ſciſſum ex vrina eſt ſalpetræ: Et ſicut ex vrina tormentarij ſalem petræ conficiunt, ita in corpore quoq; fit: Ideo quum ſal vrina venit ad renes, adhæret tanquam tartarus inuaſe illud alumen ſciſſum, ſpiritus eius penetrat ad renes, & excitat ſitim in ipſis. Nam ſitis ſemper venit ex ſale, ita hoc ſal renes efficit ſalſos. Illa autem membra, quæ debent humiditatem habere, per vim attractiuam attrahunt humiditatem, & illa attractio per ſal eſt. Et vbi habuerint humiditatem, contenta ſunt, ſed in renibus illud alumen ſciſſum perpetuò petit humiditatē: ideo homo eo malo laborans ſatis bibere nō poteſt, & quū homo ſemper bibit, nimium humectantur renes, qui non emittunt per vrinam, vt deberent: nam vis expulſiua expellere nō poteſt tantum, & ſic totum non tranſit in vrinam, ſed ad reliqua mēbra abit: inde humor venit & pedes tument: Alij vocant hydropiſim, ſed non eſt: ſed virtus expulſiua, non potuit per vrinā expellere, & deſtillatum eſt per poros carnis deorſum: quia omne graue deorſum, &

tument pedes, quia virtus expulsiua nō potuit expellere, quemadmodum & ijs euenit, qui se inebriant: & cum virtus expulsiua non posit expellere totum, ideo in alium locū abit: Remedium est, duos dies ieiunare, quo vis expulsiua reliquum posit expellere: propterea vt dixi, cum virtus expulsiua expellere nequeat, mittit ad pedes, tumorem facit: Vetulæ & circumferanei repercutiunt eum tumorem, & cum venit, ad renes redit, ac mors adest. Diabetica pasio inde est, quòd spiritus salis renib. insideat, ac nimium ipsos sale inficit. Signa in diabetica pasione sunt ista, sitis cum chronico tempore, id est, si habet diuturnam sitim, & postea pedes tument, est ex diabetica. Item dolor spinæ, & ille dolor in nucha incipit, in occipite punctiones, & vadunt vsque ad coxendices, principium diabeticæ: similiter in pedibus tumores æquales, vrina multa crocea, & rubicundisima, hoc est vrina per se ruffa, & cum imponis ipsi pannum & exiccas, pannus est croceus. Itaque crocea est, quòd croceo colore tingat. Pulsus est ve-

est velox, & dolores in schia, quasi contrahantur, & quum aliquamdiu sedent, ac postea surgunt, dolent, donec aliquãtulum ambularint, est signum diabeticę, si etiã sitis est. Cura diabeticæ passionis, per anodina fieri debet: nam sal & alumen scissum mortificari debent, sicut arsenicus, qui per se est venenum magnũ, sed iniectus in vlcus & additum oleum, rectificatur: oleitas enim vim eius restinguit, sic & sal hoc restingui debet, & nõ iuuabit refrigeratio hepatis, aut quicquam contra sitim bibere &c. sed sal in diabetica mortificari debet, & anodina foris applicari: nam vapor in anodinis penetrat & potens est, & fit non aliter ac si mercurium crudum accipias ac per duas horas retineas os supra mercuriũ, fumum non videbis, dentes tamen statim dolent ex fumo saltem, & spuere cogit sic diabetica substantia nõ potest ire ad renes, sed saltem vapores, quos senties cum applicas, sic etiam flores betonicæ hortensis virtutem cum odore emittunt, & quũ exiccati sunt, non olent, tum etiam virtute carent. Ita etiam va-

por ex anodinis transit ad renes & extinguit & dolorem salis scissi aufert.

Descriptio anodini.

R. de liquoribus papaueris,
Iusquiami ana vnciam semis,
Lolij drachmam &c. vt in textu habetur

Alia descriptio anodini.

R. sperníoli tres drachmas & reliqua vt in textu habẽtur &c. Isto liquore precedente debent lumbi inungi ad renes per quinque vel sex dies mane & vespe ri, tunc sitis cessat & si tumor adest in pe dibus post inunctionem & sitis sedatio nem, purga humorem peccantem cum descriptione, quam in hydropisi tradidi mus, sic secunda quoq; descriptio: pro tertio, postquam curatus est ex diabetica, vel matrice, tum per mensem vnum, duos vel tres vtatur descriptione diacubebæ, quia tantùm potu hepar & stoma chus infrigidata sunt, vt restaurentur, & valet descriptio diacubebæ.

Quando de receptis loquor, semper volo, vt in speciebus purum ab impuro separetur, ideo quod dico de papauere

díco de

dico de eo, in quo ſeparatum eſt purum ab impuro, id eſt, papauer præparari debet, & ſic præparatum dat liquorem. Iuſquiamum & papauer recipe, ſemen & herbam totum contunde, & pone in ollam vel cantarum bene perlutatum, & ſine bullire in balneo maris, duos, vel tres, vel quatuor vel quinq; dies, & poſtea cola per pannum, & tunc quoque ac vt euaporet, & accipiat mellis ſpiſsitudinem: iſte eſt liquor de papauere & iuſquiamo & alijs, ſic purum ab impuro debet ſeparari.

CAPVT TERTIVM.

De lapide exiſtente in renibus.

PRimus liquor eſſentialis ex virtute digeſtiua poſitus & ſeparatus in partem regionis, morbus lactis eſt, & lac natum. Hoc lac primum eſt in digeſtione renum: ſecundum eſt ſanguinis: tertium de ſubſtantia rei. Lac verè lapidis naturam, & lapidis ſeparationem recipit: inde ſequitur coagulū, luſcum, acetoſum, coagulatio particularis & ſerum.

Signa ægritudinum lactis.

Sanies vrinæ, pus vrinæ, oleosa consumptio, & vrina colore similis bletæ albæ.

Cura coaguli ad retentionem urinæ.

Accipe hematitis drachmas septem,
Boli armeni præparati vncias quatuor,
Dragacanthi drachmas duas,
Seminis plantaginis,
Lactucæ ana drachmas quinq;:fiat puluis : Dosis à drachmis duabus vsque ad quatuor,mane & sero, & vrina iudicanda indies,donec appareat sana.

Alia quæ confortat renes.

R. gummi arabici dissoluti in aqua rosarum drachmam.
Terpentinæ lotæ per aquam plantaginis drachmas tres,
Succi alkakengiæ drachmas sex.
Thuris albi ad pondus omnium : commisceantur: Dosis à tribus drachmis vsque ad quinque mane & sero.

Cura lusci.

Accipe terpentinæ lotæ in aqua rosarum vnciam,

Thro-

Throciſcorũ de thure ſcrupulos duos.
liquoris mumiæ vnciam & dimidiam,
Liquoris mirrhæ drachmas quinqꝫ: fiat in modum boli: Doſis eſt drachma vſqꝫ ad tres.

Cura alia.

Accipe ſeminis raphani vnciam mediam,
Maſticis drachmas tres,
Myrobalanorum ana drachmas ſeptẽ,
Gummi arabici diſſoluti in aqua ſaluiæ quantum ſufficit pro incorporatione: formẽtur trochiſci: doſis drachma vna & ſemis vſque ad quatuor mane & ſero. Phthiſis, hectica, diabetis vnam iſtam habent curam.

Accipe agarici puri & humidi drachmam vnam cum ſcrupulo vno.
Seminis papaueris drachmas tres,
Hematitis vnciam mediam,
Magnetis, calaminatis ana ſcrupulos duos: miſceantur cum ſucco de limonibus, vel arancijs in modum electuarij: Doſis eſt à ſcrupulis quatuor vſque ad drachmas duas, mane & ſero ad octo dies, & poſt annum iterum.

Contra hydropisim ex ista generatione.

R. serapini,
Laudani,
Galbani, ana drachmam & mediam,
Lapidis lazuli,
Hermodactilorum, singulorum drachmam mediam,
Conseruæ rosarum, quantum opus est, pro incorporatione: Dosis aureus medius: si redierit vtere denuo.

In caput tertium commentaria.

DE lacte) Liquores qui generantur in stomacho, id est quod editur & bibitur in stomacho separatur: impurũ sulphur vadit per excrementa, reliquũ in liquorem digeritur, & ille liquor seruat colorem cibi, vt & cibus: ille liquor transit ad hepar, & ibi colorem assumit rubeum: Nam hepar suum nutrimentũ inde sumit: postquam digessit, reliquũ ad renes mittit: In renibus primo album postea rubeum, & ibi est tertium nutrimentũ: sic liquor essentialis est ille, vnde membra nutriuntur: nam eorum, quæ edimus, vnius libræ vix est semuncia liquor

quor essentialis: sic in toto boue vix sunt octo libræ liquoris essentialis. Ergo stomachus facit liquorem, postea hepar attrahit, & separat purum ab impuro, & accipit suam partem, reliquum ad renes mittit: Renes digerunt, & prima digestio est alba, vt lac, quia sulphureitas in liquore: secunda digestio rubea est, protertio separat, & inde suum nutrimentū accipit, reliquum per vrinam quoque emittitur: ergo renes in prima digestione, quæ alba est, si secunda digestio non bona, tunc manet in renibus alba digestio. Nam renes habent suum tempus digerendi & operationes centum quinquaginta minuta. prima digestio alba habet. 50. minuta, secunda totidem, & tertia totidem: & tunc venit virtus expulsiua & expellit quod impurum est, si rectè sunt omnia peracta & digesta, tūc bene est, si non, id est, si secunda digestio mala, & non facit suum officiū, tunc expellit. Si prima digestio est, & secunda nondum incipit, tunc vrinant, & expellitur vrina, vt lac, & est lac, & si post vrinationem proijciatur in illam vrinam coa-

gulum, siue stomachus coagulationis, tunc coagulatur, & in fundo colligitur serum, vel si acetum infundis, fit separatio: vbi tale vides in vrina iudica secundum digestionem malam esse, id est, expulsum antequam recte digestum est, & virtutem expulsiuam superuenisse, & expulisse: Ideo non est pus, sed lac, vt dicunt: eiusmodi albam, crassam materiã Hanoniæ apud sarctorem vidi & tenacem. Vidi etiam medicum, qui in quintum annum lac minxit: & adeo debilitauit eum propter malam secundam digestionem, vt mortuus sit: & quando medicus ille vinum vel acetum in illud lac infunderet, coagulabatur: si etiam duos vel tres dies in vase reliquerit, colligebãtur pingues lactis flores, ita quidem lac est. Lactis ægritudines) Illud sanies proprie est, quum res sanatur & efficit pus: Sanies sponte fluit pus autem adhæret emplastris ac sub ipsis est: maxime considerandũ medico, quid sit vrina, & quę ægritudines vnde veniant: siç vrinatur lac ex secunda digestione, quòd imperfecta sit; sic etiam quando secunda dige-

stio bo-

stio bona est, & tamē sal, vel alumen scissum de membris cecidit in centrum, vel quod sal vrinæ ex hepate descendens præuenit secundum digestionem, & nimis citò se separat & vrinam secum educit, quę tunc existit, quasi lactis serum & fibræ commiscentur, scilicet ex coagulo, & si illud coagulum non totum per vrinationē expellitur, iacet in renibus, & putrefit, & inde pus mingitur: Hinc cura est, vrinæ succurrere ne maturius fiat separatio ab hepate, & ne spiritus eius anticipet secundā digestionem, vnde alba vrina, & phthisis sæpe: hæc cura est, vt in textu, Vbi pus &c. Quando vrinæ pinguedo innatat, aut muscus. Dicunt illud esse ex resolutione pinguedinis renum, ob calorem, quòd verum est in aliquib. morbis, vt in febribus, quòd renes ex calore liquescāt, sed an ex morbis sit, scilicet febribus, an ex musco, proba est. vt tollas ab vrina & imponas asseri, si tunc fœtet, vt pinguedo, est ex renum pinguedine, si non sordet, muscus est: Muscus inde fit, quòd cum secunda digestio est imbecillis & prima digestio per se est, vt omne lac habet pin-

guedinem innatantem, & si illam ad digerendam secunda digestio non assumit propter imbecillitatē, postea egreditur cum vrina, & in superficie vrina apparet, & est mustus, inde fit, quòd secunda digestio pinguedinem non accipiat: Tales vrinæ in fundo minutim habent albam calcem: & vbi illud albū existit, mustus est.

Cura lusci.

R. terpentinæ lotæ vnciam,
Trochiscorū de thure scrupulos duos.
Liquoris mumiæ vnciam vnam & semissem.
Liquoris mirrhæ drachmas quinq;. fiat in modum boli: Dosis à drachma vna vsque ad drachmas tres, mane & sero. Hæc medicina administranda est, tam diu, donec nulla pinguedo amplius insit vrinæ, & nulla calx alba amplius in fundo inueniatur: ipsi putant, quando calx alba, siue arenula alba in fundo est, calculum in vesica esse, sed nihil est: quia oleitas in superficie, & arenula alba in fundo, mustus est.

Bletæ) Sæpe vrina coloris est albæ

bletæ:

bletæ: & quando eleuatur versus lignũ, vel murum, vt communiter examinando teneri debet, non versus cœlũ: (quia sic fallit) sed lignum vel murum, & tamẽ in claro loco, ipsi dixerunt, istiusmodi colorem prouenire ex indigestione stomachi, alij ex indigestione hepatis: nam in tali vrina non est hypostasis, nec erimoides: ideo debet ex stomacho esse, quum nihil deficiat in stomacho, nihil est, sed edere potest patiens. Quomodo sciunt, quòd hypostasis in renibus & hepate alteretur. si vrina olet, vt vrina, tunc ex hepate est, si non sapit, ex renibus, & illa vrina betæ coloris accipit ad se mustum, id est, pinguedinem habet, & coagulat, id est oleitatem, siue pingue viscosum, sed serum lactis non accipit, ideo habet suum colorem, albæ betæ.
Certum signum est, quãdo vrina in manu splendet tanquam aurum tundendo diductum & propriatum esse ex sanguine: si verò flauus est color, & non splendet, tunc est ex hepate.

Cura quando urina est coloris bletæ.

R. seminis raphani vnciam semis,

Masti-

Mastícis drachmas tres,
Foliorum indi.
Mirobalanorum, omniũ ana drachmas septem.
Gummi arabici dissoluti in aqua saluiæ quantum sufficiat pro incorporatione: fiant trochisci. Dosis à drachma vna & media vsque ad quatuor mane & sero: vbi ergo huiusmodi vrinæ erunt, vt nũc recensui, & permanẽt, id est, per annum durant, quatuor ægritudines generantur, phthisis hectica, diabetica & hydropisis, non quidem veræ, sed verisimiles, vt hæ verarum quasi filiæ sint: pthisis oritur, quum in renibus est coagulatio, & digestio non adest, tunc renes nutrimẽtum nõ habent, sed consumuntur, & appetitus comedendi deficit: fiũt dolores in coxẽdice, inde totius corporis cõsumptio sequitur: quia membra principalia, quando suum nutrimentũ non habent, nec accipiunt, tunc totius corporis consumptio sequitur. Sic hectica ex regionibus hepatis, quòd scilicet in renibus per ista oppilatio fit, & facit tremorem, sed non magnum calorem verò diuturnum &c.

num &c. Diabetæ quia cum nutrimentum suum ire non potest ad renes, tunc exiccantur & fit sitis. Hydropisis, quia coagulum, vbi sic in renibus iacet, & vis expulsiua pellere nõ potest, tunc descẽdit per carnis poros, & facit tumorem: sed non est vera hydrops, ideo vbi præcedentia remedia non iuuant, vt hectica, phthisis & diabetica, tunc illo vtere medicamine, vt præuenias.

R. agarici puri scrupulos quatuor,
Seminis papaueris drachmas tres,
Hematitis mediam vnciam,
Magnetis, calaminatis singulorum scrupulos duos misceantur cum succo de limonibus aut arancijs in modũ electuarij. Dosis à scrupulis quatuor vsque ad drachmas duas mane & sero. Illa medicina administranda est per octo dies, & post annum rursus, sicque semper pergendum. Sic preueniri etiam debet isto medicamine hydropisis quod recipit.

Serapini,
Galbani,
Laudani ana drachmam vnam & semissem.

Lapidis

Lapidis lazuli
Hermodactili añ. drachmam mediam.
Conseruæ rosarum quantum sufficiat ad incorporationem: Dosis aureus medius aureus. est drachma vna & dimidia. Illa medicina detur, quum quis timet pedum tumores, postquam tumor desijt, à medicina quoque cessandum: & post annum si reuertitur, rursus dandũ: nam alioquin non est cura morbi, sed præseruatio.

CAPVT QVARTVM
De febribus renum.

FEbres ex renibus de febribus tartari tertiæ separationis initium habẽt, & secundum tempus digestum horam paroxismalem faciunt, & tremorem corporis iuxta naturam oppilationis: renum febris est periculosissima propter sal, in stomacho est separatio crassa: in hepate est subtilior:, in renibus autem subtilissima: nulla digestio cessat: nisi vi narcotica.

Signa.

Signa.

Compunctiones in ſchia oriuntur ex oppilationibus inde quoque tormina in ventre, dolores capitis & ſpinę, pedes quoque nonnunquam tumeſcunt, ſpen laborat, vrina eſt omnino rubea, & contingit plerunqne, vt quartana ex renibus eueniat.

Cura.

Purgatio non fiat niſi ex arcanis: fiāt autem omnia magna cura.

In febribus his omnibus.

Recipe alkali de teſtudinibus drach. criſtalli bene triti & calcinati ſemidramam mummiæ ſcrupulum: fiat puluis. Doſis, totum.

Aliud.

Recipe de liquoribus laudani ſcrup. Croci.
Aloe patici añ. drachmas tres. fac pilulas communes aqua abſintij. Doſis grana ſeptem.

Aliud.

Recipe alkali ſoluti ex cineribus abſinthij ſemidrachmam, olei de colcothar ſcrupulum: miſce. dentur hæc ante paroxiſmum.

Explicatones capitis quarti de renibus.

Hæ febres, quæ oriuntur in renibus veniunt quoq; ex putrefacto tartaro, vt alij in stomacho & hepate, sed febres in renibus sunt omnium vehementissimæ. Quia nullum est membrum, quod adeò affligitur atque renes quando afficiũtur. Ideò vbi ęgritudines in renibus sunt morbi existũt omniũ difficillimi & pessimi. Quoniam febres in renibus sunt, ex putrefactione venire debẽt, & illa putrefactio acutissima est, mitior in hepate, magis mitis in stomacho, sed in renibus quicquid est, ad eos descẽdit ex secunda digestione in tertiã per vrinam, & quod descendit subtilius est, ideo vbi afficiuntur, acutius est. Nã in stomacho crassissima digestio, in hepate subtilis, in renibus subtilissima, scilicet vrina est & inde nutrimẽtum suũ sumũ trenes, reliquũ expellunt. Igit̃ si illud putrescit, acutissimus spiritus est, scilicet, quando in renibus non est digestio perfecta, & hoc fit ex vi narcotica; si vel parua vis talis succedit renibus, tũc dormiunt, & tum digestio in ijs cessat & tum dolores in tergo: frigiditas est, sunt horril-

horripilationes &c. & signum est, quòd digestio in renibus dormiat, & tūc q̄d ab hepate transmittiť nō potest digeri, & nō habent renes nutrimentum suum, quū verò nō digerunt, venit virtus expulsiua & expellit: si nō expellit, tūc materia putrefit, & fit fuligo, quæ in regionib. renū insidet, & tū salia, quæ sunt in regionibus renū resoluūť quia ex putrefactione fit vapor & cum egredi nō possunt, scilicet, quod ille vapor se in poris coagulet, & sic oppilet, sic fiunt punctiones in schia, dolores in lumbis, & punctiones in pudendis, dolores capitis. Punctiones in schia oriunť ex oppilatione: qa spiritus vitalis vbiq; trāsire debet cū vi erūpere vult, efficit pūctiones etiā quoties venit inter mēbrorum artus vel iuncturas, etiā non est peior febris q̄ in renibus, & propè intestina sunt. Ideò tormina cōtractiones & punctiones doloresq; capitis nascunť. Quia cum in renibus nō sit digestio, & virtus attractiua nō habet q̄d attrahat, renes tū ad hepar cōfugiūt, quia oppilatū (vt in anatomia cōstat) & tamē oportet eos habere humiditatē q̄ bibāt ideo per spinā dorsi attrahunt à capite

nutrimentum, & primo in occipitio, postea hemicranea fit, interdum totum caput occupat. Quia cũ virtus attractiua renũ trahit nutrimẽtũ capitis, quò caput nutriri deberet, & ipsos fluxus attrahit. Et sic materia in renibus per fluxus, & simul febris augetur. Ideo in hemicrania, & omni dolore capitis, sola cura est, vt renes prius curẽtur: sentitur dolor hic in coxẽdicibus, quia renes nõ quiescũt in attrahendo: magna enim vis attractiua in eis est. Inde colli & dorsi dolor. Ipsi iubẽt scarificari per spinam dorsi, & purgare stomachũ, quod nihil prodest, sed in cephalica omni (excipio quod ex sanguine est) semper querere debes, vtrũ adsint dolores in schia, tũc ex renib. dolor capitis etiam semper. ita etiam quãdo capitis oppilata est regio, & tũ in splene si deoppilatio à splene attrahit & in splene dolor existit. Prẹterea non semper dicat medicus, cum patiẽs dicit, schiẹ mihi dolẽt, quod sit arena, aut calculus: sed signa cõsideret, videat vrinã, quẹ si fuerit subrubea, tenuis & perspicua, ac in euis superficiẹ paruẹ bullẹ tũc arena est. Itẽ quãdo separãt, & inferior

pars rubet, ſuperior alterius coloris exiſtit, tũc etiã arena eſt. Igit̃ qui recte vult cõſiderare, prius nõ corruptã videat vrinã, poſtea ſinat eã corrũpi, vt poſsit iudicare: ſimiliter quãdo premit in mictu etiã arena eſt, ſed quũ hęc ſigna nõ ſint, verùm vrinę color vergit ad flauũ, vel ſubflauũ, qui aliqantũ pallet, vt corpus humanũ, vel colorẽ mixtũ ex cæruleo & flauo, vt ſit turpida, tũc dicas renes laborare. nõ eſt conſiderãda hypoſtaſis quia ille color nõ habet hypoſtaſim, ſed quãdo vrina ſic eſt, tunc principiũ putrefactionis, id eſt, febriũ, quia digeſtio nõ valet, & virtus expulſiua tamẽ expellit. Interdũ etiã contingit, vt vrina hodie bona ſit, cras nõ. Quia interdũ expellitur, interdũ non, ſed quãdo ſe cũ tẽpore tollit, & vapores nimis ſint multi, tunc digeſtio cõmouet̃, & vapor fit imò acetoſitas: In putrefactione facit dolores ligamentorum punctiones, conqueruntur patientes ſibi dorſum dolere: & iſti vapores nimis, quũ multi ſint, tunc regionem hepatis corrũpunt & oppilãt totã tũ fit vt putreſcat & ſic cõmouet totum

corpus, hocq́ꝫ tam diu, donec digestio, in putrefactione cesset. Omnis quartana cōmuniter ex renibus est, nō splene, & durat paroxismus, donec digestio cessat, & expellitur vapor. Ille vapor cū exit per corpus, tum sequit̃ calor, quia in saguinem it. Ideò si quis post paroxismū det plantaginis aquã, vel nenupharis bonū haustū, tū nō sentit̃ calor quia oppilat statim, sed immēsus dolor dorsi sequit̃. Ideo paroxismus cessat quãdo vapor exiuit è corpore, sed putrefactio adhuc in renibus adest. Propterea vbi postea digestio fit, rursus venit paroxismus &c. Sunt quoq́ꝫ febres, quæ nec ex stomacho, hepate vel renibus veniunt, sed sic generantur. Quum oppilatio fit in vena aliqua, tunc etiam putrefactio est, & faciunt quoque tremorem. & in summa veniunt ex oppilatione, & tremor est, vt in febribus ex renib. Illę febres curãt̃ ex phlebotomia, quę est facienda illic, vbi in venis febris seu oppilatio est, & hoc in anathomia obseruandum, quî fieri posśit vt in venis febris esse queat, & totum corpus nequeat cō-utere. Ideo de febrib. in venis, vt si in sal

uatella febris est, nõ queras in principio manus, sed in radice eius, scilcet, quid virtus attractiua attraxerit de tartaro, quid oppilauit. Illa sunt signa febriũ in venis, quod venę extẽsione indurantur scilicet quòd patiens dicat post paroxismũ venas spasmate affici, quod certisimũ est, febrim esse in venis. Sæpe febris in hepate & venis simul est, & duplex paroxismus: sic febres nõ in vno loco sunt, sed alia in venis, s. quũ illic punctiones & putrefactiones adsint, nec cesses ante paroxismũ venã, in qua pũctiones erãt tũdere, tũc senties melius. nota, omne, quod tremorẽ efficit, siue in peste siue aliĳs morbis, ex digesto tẽporis. Sæpe per se cessat febris, quia per se quoties putrescendo consumit, tũc cessat. Sæpe etiam febres sunt in spina dorsi, quã scarificatio per spinam tollit, maximè quartanã dũ est in fine. Nam sæpe fit, quòd cũ in renibus febris sit, & dolor capitis, & de capite traxit nutrimentũ, & quũ cessat putrefactio in renibus, vt in viĳs illis putrefactio sit, tunc scarificatio in spina dorsi curat in fine quartanę: tũc scarificatio per spinam dorsi valet.

Cura febriũ in renib. & hepate nõ valet

per purgationem centaureę helleborũ, quia eò non deueniunt, ſed quando in ſtomacho eſt, tunc valet purgatio. nec etiam dieta curanda in renibus, ſicut Itali. Admitto carnes porcinas nõ eſſe bonas, quę multos humores habent quibus morbus augetur. Si autẽ omittãtur non ideo patientes curantur. eadem eſt ratio acetoſi oleri ſiue cõditi, ꝙd ſi medicus bonus eſt, integrã ſuẽ etiamſi cõmederit, nihil nocet, quia medicina potẽtior, nec etiam cõplexiones medicinarũ obſeruandę, ſed arcana, quę carent cõplexione.

Caput V. De uſnea, grãdine & lapide in ueſica.

SVperius ſatis abundè tractatũ eſt, quid ſit vſnea, quid grãdo, quidue lapis. Ex prima ſcilicet ſeparatione tertari vſneã fieri. Ex ſecunda grandinẽ Ex tertia lapidem, conſtat. Proinde curam horum morborum nunc conuenit enarrare, vbi ſigna aliqua pręmiſſa fuerint: prius tamen notandum, quẽuis hominem habere vſneam & grandinem, lapidem autem non. Signa.

Lapides mouentur ſuo tempore digeſtio, & ſubtus vmbilico eneruant.

Grã-

Grandines dolores inferunt instar cultelli scindentis.

Vsneę afficiũt spinam dorsi & schiã.

Cura.

Resoluatur tartarus in liquorẽ, aut puluerẽ. Quamuis lapis in vesica ęgrè aut nunquam resolui potest, attamẽ vbi ex vino aut rebus acerbis est, interdũ resolutonẽ suscipit. Nos igitur vsneę & grã dinis curã in tartaro acuto hãc ponim.

Recipe colcotar rubicũdissimi lib. x.

Alcool vini vncias septem. Fac mixturam in viola secundum processum re torti cum destillatione à primo vsque ad quartũ diem, & exibit oleũ rubicũdissimum ex igne ardentissimo. Cuius dosis est vna gutta in vino optimo manè & serò.

Alia cura liquefaciens lapidem tollensq; morbum.

Recipe de scorpionibus drachmam.

Lapillorum cancrorum.

Radicũ aquilegij añ. drachmas duas.

Berilli perspicui vnciam vnam. Fac mixturam cum alcool vini & pinguedine, fiet vt oleum, in hoc madefac lineum pannum, & applica lumbis.

Medicamen in resolutione usneæ & grandinis, quòd tollit dolorē non morbum

Recipe medonis libram.
De radicibus raphani.
Aquilegij añ. semunciam.
Specierum lithontripon drachmam: cōmisceantur & decoquantnr ad consumptionē partis tertiæ, detur in potu calidum.

Alia descriptio in grandine & usnea.

Recipe seminis raphani drachmam.
Foliorum de rapis semidrachmam.
Croci oricutalis vncias tres: fac sacculum, vtere iuxta morem consuetum.

Aliud.

Recipe tartari destillati.
Seminis fœnigręci.
Psillij, añ. drachmas duas.
Berilli præparati drachmas septem. Fiat puluis, aut compositum. Dosis à drachmis duabus ad tres vsq;.

Notabis saxifragium lapidem frangere facile, sed fractum pellere, Sampsonis esse opus.

DE VESICA CAPVT VI

Laxatiuum calculi in uesica.

R. locustarū sambuci primarū vnciā.
Sileris montani drachmas duas.

Saccari taberzę vncias duas.

Cinamomi, maceris, muſcatæ añ. drachmã vnam & mediam. Fiat puluis. Doſis à drachmis duabus vſq; ad tres: Si ſiſtetur ex calculo, vrina prouocetur.

Recipe liquorem croci, qui ſic paratur. Crocum in vino poſitum, pone in fimum ad putrefiendum, poſtea coque in vino. Item cantharides, quę tanquam liquor croci parantur. vt aqua ignem, ſic liquor croci calcẽ calculi extinguit. Quæcũq; menſtrua prouocant, eadem & vrinam. Vrina vrens retinetur à calculo. Putrefactio quoq; in veſica plurimum officit, quia veſicam exulcerat, & putrefacit, curamque non recipit niſi mundificetur. mundficetur illis.

R. trochiſcos alkakengiæ, aut thuris.

Additio trochiſcorum alkakengiæ.

R. ſeminis lactucæ ℥. terpẽtinę deſtillatæ ℥. mediam.

Additio trochiſcorum thuris.

R. mumiæ drachmas duas de lacca rubea ſcrupulos duos. De ſpermate ceti ſcrupulos duos & medium: detur opera ne acutæ medicicinę exhibeãtur calculoſis, quum alias ſint valetudinarij.

Saxi-

Saxifragium in calculo ex bolo.

Recipe corallorum alborum vnciã.
Magnetis drachmam mediam.
Hematitis ad pondus omnium. Fiat puluis. Dosis est scrupulus in vino bono albo. Vrina omnis ipsius obseruetur & si puluis albus in fundo manet notat calculum teri: postea ponderetur, an plus habeat ponderis, quàm ille prius acceperat.

Aliud in cura lapilli ex gemma resoluta.

Recipe citrini vnciam.
Carabę vtriusq; añ. drachmas. 3.
Reubarbari scrnpulũ mediũ. Fiat liquor in modum alcoli. Dosis scrupulus medius in vino bono.

Saxifragium lapilli ex uisco mucilaginoso.

Recipe visci quercini vncias tres.
Seminis citoniorum. De persicis amaris, añ. ℥. 2. Florũ aquilegij scrupulos. 3.
Sanguinis draconis, drachmas duas.
Mellis rosarum quantum sufficit pro incorporatione. Dosis est ℥. mediam.

Aliud saxifragium in calculo durissimo.

Recipe liquores de cantharibus d^r ach.
De radicibus aquilegij drachmas 2.
Agalliæ drachmas sex: fiat mixtura cum terpentina lota. In ca-

IN CAPVT QVINTVM.
Et ſextum commentarium.

De Lamentarij.

DE lapide in veſica, vel de veſica. In veſica, quæ ſunt ægretudines obſeruari debent. Prima eſt lapis. Secũda exulceratio, quæ foramina efficit. Tertia putrefactio ſeu limus. Primo de calculo in quo eſt difficilis cura, quia difficulter in liquorem reducitur, ſed in alcoli. Verùm cauendũ, quando calculus eſt, ne veſsica purgetur aut laxetur. Cõmuniter ſunt conſtipationes ipſis, qui calculum habent. Laxationem mediocrem non moleſtam indicabo.

Laxatiuum in lapillo ueſicæ.

Recipe locuſtarum ſambuci primarũ (locuſtæ iuniperi quoque id faciũt) vnciam vnam.
Sileris montani drachmas duas.
Saccari taberze vncias duas.
Cinnamomi, macis, nucis muſcatę añ. ℥. vnã s. fiat puluis. Doſis à drachmis duab. vſq; ad tres. Locuſtę ſambuci ſunt

primæ extremitates dum recentes ac teneres exeſtunt: exiccentur in vmbra & ſeruent. Illud laxatiuũ nõ purgat, nec laxat, ſed mouet naturam, vt ordinarias habeat ſedes. Ideo vſurpandum & vitã dũ turbith, ſenæ ſuppoſitoria &c. tamẽ vitanda etiam ſunt ijs, qui conquerunt ſe ex ſtomacho laborare, quia proprietas eſt, vbi calculi, quod continnue doleant in tergo & ſchia, ſed illud laxatiuum ſeruat naturam in ſuis ſedibus. & hoc etiam faciunt locuſtæ iuniperi &c.

Alterũ accidens eſt quòd non poſsint vrinare, vrina prouocari debet ſic, vt renes etiam confortentur, & expellant, & deoppilent. Deoppilatio fiat per crocũ ſeu liquorem croci, qui poſitus in fimũ equinũ in vitro bene obſtructo, ſiue vt putreſcat per menſem vnũ, poſt cũ putris factus eſt adde vinum candidũ in olla & ſine bullire, vt exiccet ad conſiſtentiã, remanet in fundo: de illo da guttas 2. in vino 3. tũc pellit vrinã: ſi verò lapis putreſcit, tunc nõ poteſt facere, ſed inſtrumẽtis res agi debet. Interdum propter exulcerationem exire non poteſt.

Inter-

Interdum,| quod lapis excalcescit & siccus attrahit à renibus humores tanq̃ spongia, ac in vrina parũ discedit, quod vehementer vrit: & quũ tãtus sit ardor tũ cogita gipseũ lapidem esse, siue grossum gipsum, & adeò calceũ, vt omnẽ humiditatẽ ad se trahat. Tales lapides quũ excindunt, & ponunt in vrinã, tunc omnia attrahũt, tanq̃ spongia: & ipsi tũ utũtur| raphani semine &c. quæ vrinã cient, quod nõ fit bene, quia veram vrinã non curant, solus crocus facit. Nota, crocus oriẽtalis extinguit calcẽ lapidis. Alterũ q̃d prouocat vrinã, sunt cantharides, sed nõ est laudabile medicamẽ, & valet, vbi oppilatio est, penetrat mordẽdo, & sufficit vna gutta: semper adde crocũq́a extinguunt calorem lapidis, & vbi ille exvalent etiã balnea ex rapis. quia extinguunt calorem lapilli, sicut aqua ignem tinctus est, vrina se habet rectè, & cura est &c. Quũ verò putrescit, pertinet ad chirurgũ: et vbi lapis est, ibi perpetui dolores, per balnea quidẽ (sic curãtur credo) exulcerationes: Quia sępe fit, vt vrina rodendo penetret quinq; vel sex locis: ac mors tunc inuadit. Quia quum vulneratur, vrinã tunc non recipit, mi-

nus quàm pulmo. Quoties autem ſcinditur, tunc caro, quæ adheret in ſuperiori parte concreſcit, ſed veſica non. Putrefactio eſt, quando illa materia venit ex coagulo, & tum lapidem generare non poteſt, illam tollunt trochiſci alkakengiæ, & trochiſci ex thure.

Additio ad deſcriptionem trochiſcorũ alkakẽgiæ.

Recipe ſeminis lactucæ ℥.1.
Terpentinæ deſtillatæ.℥.s.

Additio ad trochiſcos de thure.

Recipe mummiæ.℥.ij.
De lacca rubea.℥.ij.
De ſpermate ceti.ſcrup.ij.s.

Tollunt hæc putrefactionem, aliquãdo etiam exulcerationes curant, ſed diſſiculter. nam in exulceratione ſolum hoc agendum eſt, vt mundificetur, non vt conſolidetur. Si poſsibile eſſet lapidem perfringi, per has deſcriptiones ſequentes fieri deberet: ſi adhibes, & in tribus vel quatuor diebus nihil profeceris, ceſſa & tenta aliud: propterea terna ſæpe medicamina adhibenda illis, quia ſępe & communiter etiam aliꝭ morbi adſunt & concurrunt cum lapide.

Saxi-

Saxifragium lapilli ex bolo.

R. Corallorum alborũ vnciam vnã.
Magnetis drachmam mediam.
Emathitis ad pondus omnium. Fiat puluis. Dosis scrupuli duo in vino bono albo. Obseruandum in hac medicina, si quis calculo laborat, tunc puluerem pone in mediam vini mensuram ad sex dies, & da ad bibendum. Etiam hoc obseruandum, quando das ad bibendum, tunc vrinam, quam vrinant, debes aliquandiu quietam relinquere: si tunc in fundo est puluis, medicina functa est suo officio, & bene res se habet, sin nihil pulueris inuenis, medicina non inuasit calculum. Color quoq; obseruandus: si albus est puluis, tũc ex vesica est, quę & bene se habet. vidi etiã vbi hæc medicina ministrata est quæ postea per vrinã circiter nouẽ semuncias expulit dolor cessabat, sed patiẽti in collo vesicæ calculus adhærebat. Ideò coactus sum excindere: propterea, vbi sic per medicinã attenuaẽ lapis, parũ fit vt moueaẽ in collum vesicæ, & instrumentis sit pellendus.

Aliud ſaxifragiũ in cura lapilli ex gēma reſoluta.

Recipe citrini vnciam.
Carabæ vtriuſq; añ. drachmas tres.
Reubarbaræ ſcrupulum medium.

Non hîc eſt, quod laxet, ſed vt ducat ad veſicam, quia arcanum habet in arena & veſica, & ſi eius vis laxatiua auferri poſſet, optimum arcanum eſſet in lapillo. Citrinus lapis, eſt medius inter cryſtallum & Berillum flauum. Fiat ex his liquor in modum alcoli. Doſis ſcrupulum ſemis in vino bono.

Saxifragium in cura lapilli ex viſco mucilaginoſo.

R. Viſci quercini drachmas tres,
Seminis citoniorum,
De perſicis amaris añ. drachmas ij,
Florum aquilegij ſcrupulos tres,
Sanguinis draconis drachmas duas,
Mellis roſati quantum ſufficit pro incorporatione. Doſis drachmam ſemis.

Itaque ille medicinæ curant, ſi fieri poteſt vt lapis attenuet: & eſt ruſticus, qui perſicis cum agallia pellit omnes lapides, qui ſunt ex viſco & bolo reſoluto, mucilaginoſo &c. ſed ex gemma, ſi ſit, nō pellit, verùm ex bolo mucilaginoſo

Succus

Succus agalliæ pellit, & exit cũ vrina, rursus redit ad primam materiam, & fit lapis.

Aliud saxifragium in cura calculi durissimi.

Recipe liquores de cantharidibus drachmam vnam.

De radicibus aquilegij drachmas ij.

Agalliæ drachmas sex. Fiat mixtura cum terpentina lota. Agalliam sumunt pro aquilegia, sed non est. Agallia verò sunt caules vnius palmi maioris, multis spinis, in superiori parte flores habet punicei coloris.

Docet Theophrastus rationem resoluendi Crystallum in oleum limpidissimum, ex quo arena calculus & lapis liquescit, aut in tenuissimum alcool redigitur, & tandem expellitur. Verùm cum eam artem & praeterea complures praestantissimas Sanctissimo PIO Medici Pontifici maximo aliquando offerre, noluimus hac tempestate his de Tartaro libris adiūgere. Benedictus Altissimus qui nobis Theophrastum praeceptorem statuit, ex eo enim oritur illa ipsa uera medicina in usum hominum.

AVREOLI THEOPHRASTI LBERQVINTVS DE ICTERITIA.

CAP' I.

Icteritia (vt vulgò vocãt) nequaquam à natura originẽ ducit, sed ex re composita, nec putes naturæ ac corpori humano inesse essentialẽ colorẽ citrinũ, sed multò ãplius mutuat̃ illũ ex commistione triplicis salis, non aliter quàm atramentum, quod est compositum. Nigredinem suam à tribus accipit, videlicet à vitriolo puro, sale myseo, & sulphure liquido ita sal entalicum, sal vitriolatum, & liquor sulphuris resoluti, cum ista in vnũ simul coeunt, faciunt icteritiæ principium & colorem nouum. Vnde expedit medico, scire huiusmodi summę cutis defœdationes & discolorationes, non deriuare ex natura secudum localem sensum. Neque enim sperma ipsum, seu prima hominis constitutio, tale quid produxit essentialiter. Neque etiam in partem humani corporis colores asciuit, non quòd negem, quin omnis ge-

neris colores in humano corpore contineantur, ſed non admittimus ita diffuſos, vt viſibiliter in ſua ſubſtantia appareant, ſed potius hinc inde per vniuerſum corpus diſpergi dicimus, illa vt in diſperſione nullus deſideret non ſecus quàm cum glaucus & viridis color ambit apoſtemata. Nã & ijs ſuus color ex commiſtione ſpecierum ſeu accidentium cõſtat. Iccirco audacter hìc reclamamus eorum opinioni, qui felli hũc morbum ecceptum ferunt, & qui æditis libris, felli tantùm ineſſe virtus, vt hominem decoloratum reddat aſſerere non dubitant, ſatis enim ex ſuperioribus liquet, ex felle, neque colores, neque ægritudines conſiſtere, ſed multò magis cauſam eſſe ex compoſitione trium ſpecierum, quæ colorem corpori ſuffundunt, & hoc iuxta ſubtilitatem coloris ſingulorum. Fit & morbus Diaphonus vel ſubtilis aer, flauus vel candidus, & ſic de reliquis coloribus iudicandum. In ſumma igitur obſeruabis colores à tranſmutatione pẽdere, & in hoc tranſmutatio illa ſpagyrorum artificium imitatur

tatur

tatur: idem enim vtrobiq; processus, & artificialis tinctura, secundum naturæ dispositionem. Nunc sciendum ex quibus coloribus sit icteritia. Citrina constat ex vitriolo entalico & sulphure liquido. Nigra ex mysio, vitriolo & sulphure dissoluto. Viridis, ex sex prædictis. Pallida verò, ex scisso, mercurialibus liquoribus, & vitriolo albo. Postremò credimus & de potentia naturæ est etiam ex vna specie per vires transmutationis posse fieri colores: scimus enim mirabilia naturæ in sua industria & artificio innata.

Notabile.

Icteritia non purgetur: quia mineralia purgationibus non tolluntur.

Cura icteritiæ, in principio cum est localis.

Accipe centaureæ vncias tres.
Croci orientalis drachmam. (hæc colorem ad se trahunt.)
Myrrhæ drachmas tres.
Alcool vini vncias quindecim.
Reduc in essentiam. Dosis à drachma ad tres vsque.

Præcipitatus ex metallo primas tenet in icteritia, sed purgationibus aliȷs nihil aut plane parum præstatur.

Aliud.

Accipe succi chelidoniæ libram.
Succi viticellæ libras tres.
Succi hypericonis libram mediam.
Aquæ puræ quantū sufficit. Fiat balneum, hoc extrahit citreitatem sed morbum non tollit.

Balneum in Geppingen aufert quoque colores, sed cura non est.

Aliud.

Recipe chelidoniæ.
Verbenæ.
Abrotani añ. libram.
Succi attriplicis libram mediam.
Succi de Iassa vncias sex.
Aquæ quantum sufficit, fiat lauamentū particulare, & curabit vnum membrū in colore, hoc est valet ad vnum membrum ceu ad pedem vel brachium.

Aliud ad colorem extrahendum sed non morbum.

Accipe florum chelidoniæ.
Meliloti.
Croci orientalis añ. vnciam.

Olei

Olei myrtillorũ vncias quindecim. Fiat mixtura per destillationẽ solis, eo liquore inũge mẽbrũ tinctũ, aut morbosum, & decident squamæ citrini coloris

CAPVT II.

De loco & centro.

Proinde quod restat de salibus icteritiæ dicẽdũ obseruabis, quod quælibet corporis pars queat icteritiam concinnare in hanc sententiam. Sæpe vsuuenit sanguinis icteritia, videlicet cum, vt dictum est, huiusmodi generatio, tã tum in sanguine contingeret, atque hęc commodissimé corrigitur, phlebotomia, sanguisugis, & id genus alijs remedijs. Sic si carnis pars infestetur ita, scias ictericiam carnis conflatam, & ad id requiri medicamenta, carni adpropriata. Similiter sentiendum de reliquis membris principalioribus. Nam quodcunq; horum icteritiam, vel signis, vel accidẽtibus præ se tulerit, eidem membro inest. In his omnibus hoc opus, hic labor est, cùm locum, tùm centrum morbi exactè cognoscere: siquidem si sanguinis icteritia fuerit, primum erit, quòd locã

tum centrum morbi exactè cognosce-re: siquidem si sanguinis icteritia fuerit, primum erit quòd locum & centrum eius statim inquiras, nimirum cum sanguis per vniuersum corpus abundet, aduertendum erit, an simul omnes venæ, aut aliquæ solummodo morbum contraxerint, vtpote per hæc signa, si secata vena, sanguis cum impetu erũpit, ad flauum tendens colorem, spumosus totus spongiosus & ampullas in superficie præ se ferens, cum aqua crocea. Item quód languens in loco originis vexatur punctionibus, grauitate, & reliquis hoc genus molestijs. In saguine quidem carnes haud difficulter ex colore cognoscitur affectio, sed cum hæc membrum aliquod infestat, puta cor, alia signa sunt, nempe thoracis & stomachi compresio.

Additio.

Multifaria est icteritia carnis, scilicet sanguinis, osium, medullarum, ligamẽtorum &c. & omnium membrorum principalium.

Præcipitatio & suffocatio matricis nihil aliud

bil alud eſt quàm icteritia matricis.
Si eſt vſtio ſtomachi erit icteritia fellis.

Icteritia hepatis non tingit corpus, ſunt punctiones in lateribus, & faciei pallor eſt, & ſitis.

Icteritia renum, efficit coxendicum dolores & ſpinæ dorſi.

Mulieres ſi colica non laborauere & contrahuntur, ex icteritia erit, item ſi habeãt dolores dorſi & menſtrua ceſſent.

Icteritia cordis quoque in ſtomacho vrit, tumet & tremit cor.

Icteritia cerebri ſi ex naribus effluit aqua citrina. item ſi lauant caput & aqua tingatur.

Icteritia pulmonis ſi difficilis eſt, anhelitus, fœtor oris, tuſsis, ſputum ſpongioſum, acre, citrinum.

Icteritia ſplenis latus leuum dolet & fiunt punctiones.

Icteritia ſanguinis facit venam particularem ſudare, eijcit ſudorem citrinũ, & ſanguis habet maculas flauas.

Icteritia carnis tingit corpus.

Icteritia oſsium, fiunt punctiones oſſium, & patiens conqueritur eſſe in oſsi

bus dolores quasi glacies congelata in ipsis hinc inde moueatur: hæc nonnunquam penetrat carnem.

Si sit icteritia ligamentorum tunc recte iuxta longitudinem eorum adplica Basiliconem, quæ efficiet vt in superficiem sese ostendat &c.

Descriptio ad icteritiam cerebri.

Accipe antheræ hermodactilorum.
Antherę liliorum alborum.
Antheræ, pedis canis añ. drachmã.
Aquæ betonicæ libram mediam.
Reduc in essentiam, tonde prius caput, & madefac ex eo pannum, quem superpone capiti, panno exiccato, durescit, deinde reiterandum.

Ad icteritiam cordis, quò tumor non abit, sed dolor.

R. Antheræ croci orientalis.
Antheratum rosmarini.añ.ℨ.duas.
Olei angelicę vncias quatuor. Reduc in formã essatã ex ea inũgas locũ lęsum.

Ad icteritiam splenis & hepatis.

R. Olei de thamarisco vncias iiij.
Olei de spica drachmam, fiat mixtura.

adi-

Ad icteritiam renum.

℞. Antherarum de flammula iuniperi.
Calietæ añ. vnciam semis.
Fiat mixtura secundum solem, imponatur dolori, panno ex ea liquefacto.

Ad pulmonis icterum.

Recipe reuphonticæ.
Iringi.
Enulæ, singulorum quantum sufficit reduc in liquorem. Dosis, scrupulus, & aliquando adde medium, detur mane in potu, donec sputum emendetur.

Contra fellis icteritiam

Cape antherarum centaureæ.
Chelidoniæ añ. vnciam semis.
Ligni guaiaci præparati ad pondus omnium. Dosis, drachmam semis. da quandiu dolores durant.

Notabilia.

Oleum angelicæ: si angelica per balneum maris destillatur bene tusa.
Flamula iuniperis est spõgia citrina adhærens iuniperi fruticæ.

CAPVT TERTIVM.

De icteritia rubea, nigra, citrina, glauca. doloribus spinæ, doloribus membrorum principalium.

Signa

Signa icteritiæ rubeæ.

Irruit in hominẽ velut pestis, infestat horroribus, frigoribus & calorib. Est enim paroxismus valdè similis febri pestilẽtiali quem nõnunquam concomitatur tumor & rubedo: hinc euenit, vt eadem medicina quæ probatur contra pestem, illum ipsum paroxismum icteritiæ rubeæ auferat.

Cautela.

Fugias in paroxismo tusionem venarum, vndas frigidas, candida vnguenta, corrodentia, lac virginis, & omnia quæ calorem tollunt & non morbum, suffumigationes & olea, nisi arcana sint in ijs.

Cura.

Extractio coloris in icteritia rubea,
Accipe liquoris thuris & myrrhæ añ. vnciam.
Acceti rosarum libram.
Vini libras tres. Fiat decoctio vsque ad consumptionem quartæ partis, madefac in illa pannum lintheũ, & actum calidè superpóne toties, donec tumor & rubedo abeant.

cura

Cura icteritiæ nigræ.

(Hæc principiũ habet icteritiæ rubeę)
Accipe alcool vini correcti vnciam,
De liquoribus myrrhæ,
Thuris añ. drachmam,
Succi saluiæ,
Thymi,
Epithimi añ. drachmam vnam & mediam. commisceãtur. Dosis à drachmis tribus vsq; ad quinque.

Alia descriptio

Accipe succi Titimalli,
Esulæ añ. grana quatuor.
Thuris.
Myrrhæ ana vnciam semis.
Theriacæ bonæ quãtum sufficit pro bolis.
Dosis à drachma vna vsq; ad sesquidrachmas ante paroxismum, aut sub paroxismo.

Extractio coloris ab extra.

Cape genesten,
Antheram flammulæ ana vnciam mediam,
Seij,
Succi centaureæ singulorũ drachmas 3.

Vini & aceti quantum satis est pro decoctione.

Procede quemadmodum in icteritia rubea,

Præseruatiuum in icteritia rubea.

Accipe laudani puri scrupulum vnũ & semissem,

Aquarum corallorum rubeorum,

Spodij ana drachmam mediam,

Liquoris myrrhæ,

Thuris ana drachmas tres,

Macis quantum satis est, fiat massa pillurarum. Dosis, grana quatuor, aut quinque.

Aliud præseruatiuum.

Accipe aloepatici succotrini,

Thuris,

Masticis ana drachmas tres,

Alcool vini,

Acceti rosati,

Liquoris de floribus tapsi, singulorum vncias duas,

Reduc ad formam. Scrupulus vnus, & vnus cum semisse est dosis.

Quinque aut sex dies vtere sic, post curatam semel icteritiam sæpius, sed vltra annũ

annum præseruari non potest.

Notanda.

Paralisis libenter sequitur, item spasmus & tetanus si fit phlebotomia in icteritia: nam morbus ille sanguinem amat. Eresipela ex icteritia rubea fieri potest & æstiomenum vlcus.

Præseruatiuum icteritiæ nigræ.

Cape lapidis lazuli,
Succi sileris montani ana drachmã. 2.
Laudani scrupulos quatuor,
Olei de nuce muscata, quantum sufficit pro incorporatione. Dosis, à drachmis duabus, vsq; ad tres.

Aliud.

Accipe sanguinis draconis,
Terræ sigillatæ ana drachmas duas,
Thuris Myrrhæ ana drachmam vnam & mediam,
Acceti destillati drachmas sex.
Fiat haustus post paroxismum, vtemur post curam.

Medicina generalis ad icteritiam rubeam & nigram.

R. Thassorũ, Thassus hoc est lumbricus terrestris, scrupulos quatuor.
Antheræ croci scrupulum,

Antheræ centaureæ ſcrupulum vnũ medium,
Olei de nuce muſcata drachmas tres
Fiat hauſtus.

Præſeruatiuum generale.

Accipe liquoris myrrhæ,
Thuris ſingulorum drachmas tres,
Laudani extracti,
Olei nucis muſcatæ quãtum ſufficit.
Fiat bolus. Doſis, à ſcrupulo vno vſq; ad vnum & medium.

Deſcriptio in icteritia citrina.

Recipe locuſtarum populi,
Piri,
Botin ana libram.
Reduc in viſcum aceto & vino.
Eius recipe vncias decem,
Antheræ de croco,
Centaurea ana drachmas duas,
Miſceantur. Doſis, drachmæ tres aut quatuor cum aqua chelidoniæ indies ter quoad & dolor & color abeat.

Deſcriptio de chelidonia contra icteritiam citrinam.

Accipe chelidoniæ cum radicibus, & anthera,
Croci orientalis,

florum

Florum praſsij ana.
Reduc in liquorem per deſtillationem incluſam.
Recipe huius liquoris vncias iiij.
Aſſalionum (Aſſaliæ ſunt vermes ij qui inter aſſeres plerunque naſcuntur) numero quindecim. Commiſceantur. Doſis, ad tertiam partem. Detur ter partem mane, partem altero die mane, tertiam tertio mane.
Accipe thaſſorum vnciam,
Reubarbaræ electæ drachmam vnam & mediam,
Vitellorũ ouorũ nũero ſeptẽ, Fiat mixtura & emplaſtrũ ſuper locũ pectoris.
Reubarbarũ habet arcanum in icteritia, ſed ſit correctum. Corrigitur ſic, ſi tum datur & cum oleo amigdalarum amararũ inbibatur, & bolus fiat, is ponatr in vino ad ſolem, tunc fit oleum citrinũ poſtea ſubnigrum, deinde exprimitur. Doſis, reubarbari eſt ſcrupulus, id ſingulis diebus ad tres, aut quatuor dies.

In icteritiam glaucam.

Accipe antimonij libram,
Tartari de vino albo libram mediã,

Aceti destillati libras sex,

Distilla in balneo maris per horas sex aut septem. Dosis, vncia vna: vnciæ tres ad dies quatuordecim uacuo stomacho, & si non curat in diebus quatuordecim erit incurabilis: quòd præsta est lepra.

Medicina in icteritia membrorum principalium.

Cape tassorum,

Assaliorum ana drachmas tres,

Liquoris rhabarbaræ drachmam mediam,

Liquoris de anthera centaureæ drachmas duas & mediam,

Aquæ chelidoniæ drachmæ quatuor aut quinque. Fiat haustus, cooperiat se in lecto ad prouocandum sudorem, si verò sudor nullus sentitur, addenda erit vncia media theriacæ optimæ.

In omnibus icteritijs & febribus araneam inclusam testa nucis, suspensam collo supra locum, qui vulgariter orificium stomachi adpellatur, teneas, quãdiu morbus hæret aut aranea viuat, quo per areneæ attractum, venenum eijcias moritur autem aranea quinto, sexto,

septimo

ſeptimo aut nono die. Aut lacertam citrini coloris viuam & inuolutam linteo panno, obducto cera araneæ vice in prædictum locum poſitam, vtile eſt.

De icteritia partium externarum.

Signa.

Dolor cordis, nulla inuitat orexis, aduſtio ſentitur ſtomachi, ſunt iectigationes in membris, & contracturæ, ibi vtendum recepto icteritiæ citrinæ.

Deſcriptio ungu enti in contractura icteritiæ.

Accipe olei myrtillorum libram,
Galbani libram mediam,
Gummi hederæ vnciam,
Reſinę de botin ad pondus omniũ.

Deſtilla per alembicum in balſamum artificiale, vngantur mane & ſero.

Alia pro confortatione membrorum.

Cape maſticis,
Pingnedinis humanæ,
Vitellorum ouorum ana vncias vij.
Olei de lauro vncias decem,

Deſtilla per alembicum ſecundum artẽ vngantur hoc mane & ſero.

Ietm recipe, quod in contractura colicæ deſcribitur: hic quoque vtile eſt.

Alia.

R. Pinguedinis taxi libram mediam,
Vulpis libras duas,
Masticis vnciam,
Euphorbij vnciam mediam,
Vtriusq; piperis vncias ij. & mediã,
Vini boni mensuras quatuor,
Fiat decoctio iuxta artem, vngatur & illo, prodest & in contractura colicę.

Icteritia dorsi.

Spina dorsi dolet, si non sit ex tartaro.
R. assaliorum libram vnam,
Destilla per alembicum, postea recipe
Olei de myrtillis,
Anethini ana vncias tres,
Misceantur in modum vnguenti sine cera, vngantur pe rspinam dorsi,

CAPVT QVARTVM.

De septima & octaua specie icteritiæ
De suffocatione matricis.

Signa.

Singultus creber, presſio oris stomachi schiæ & lumborum dolor, mouetur flatus circiter vmbilicũ ac si essent prægnatę, profluuium adest, torquent illis os & oculos; postea paroxismus epileu ticus

ticus cum ſpuma & aqua crocea.

Nota, liquores omnium membrorũ principalium & aliorum in matrice cõfluunt.

Arcana icteritiæ quoque adhibeantur ſuffocationibus matricis.

Deſcriptio in ſuffocatione matricis.

Accipe granorum actis hoc eſt ſambuci libram vnam, farinę ſiliginis libras tres, norę vncias quatuor, fiat decoctio peumonia: ſicuti piſtio panis, Doſis ab vncia vſque ad vnam & mediam.

Alia.

Accipe radicum noræ numero vij,
Aſſæ fetidæ grana quatuor,
Florum cheiri,
Terdinæ id eſt valerianæ ana ſcrupulum. Fiat ſuffumigatio per orificium matricis.

De precipitatione.
Signa.

Dolor dorſi, retentio matricis, menſtruum album, ſterilitas, torſio ventris, & cordis compreſsio, cholicæ dolor, contractura membrorum.

Cura.

Recipe liquoris de carabe,
Lacca,
Manna ana vnciam,
Tetrapharmacum vnciam mediam,
Fac mixturam in bolum. Dosis, â drachma vsque ad sex aut septem. Detur mane & sero.

Alia descriptio.

Accipe liquoris de xiloaloe drachmam mediam,
Cinnamomi,
Granorum actis ana drachmas duas
Seminis peoniæ,
Rutæ ana drachmam vnam.
Fiat compositum. Dosis â scrupulo vno vsque ad vnum & medium.

Descriptio in contractura.

Accipe olei de granis iuniperi,
Quaiaci ana vncias sex,
Medullæ bouis,
Pinguedinis de mumia ana libram mediam,
Vnguenti de vulpibus libram.
Fac vnguentum.

descri-

Descriptio generalis in suffocatione matricis & præcipitatione.

Accipe alcool vini vncias sex,
Margaritarum nõ perforatarum vnciam mediam,
Corallorum rubeorum drachmam,
Liquoris de colchotar scrupulos ij.
Fiat mixtura. Dosis, fit scrupulus cũ semisse.

Notatu dignum.

Liquor cinaglossæ in præcipitatione matricis arcanum habet. Item aqua melissæ, & melissa vmbilico supraposita.

FINIS.

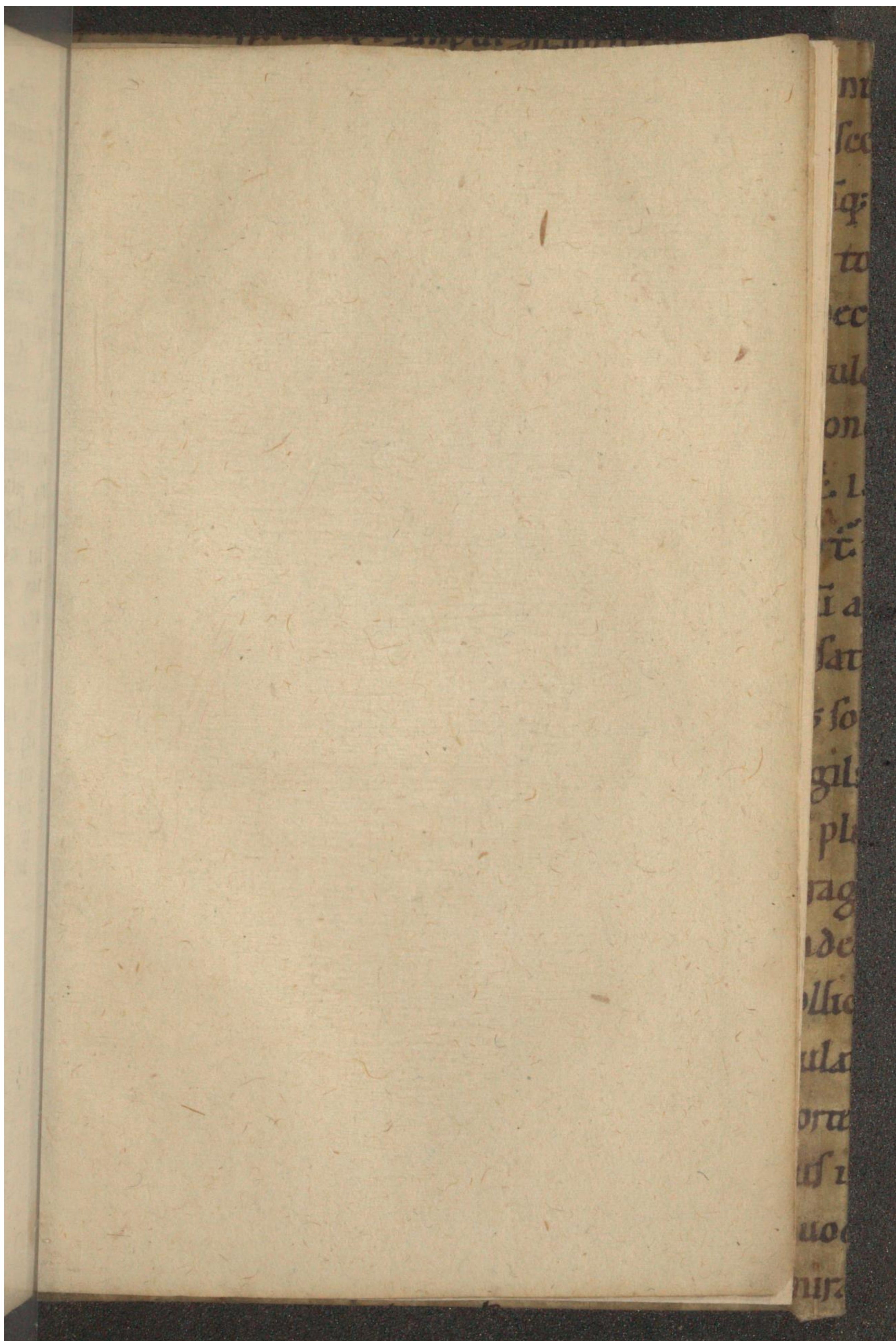
ERRATA LIBRORVM

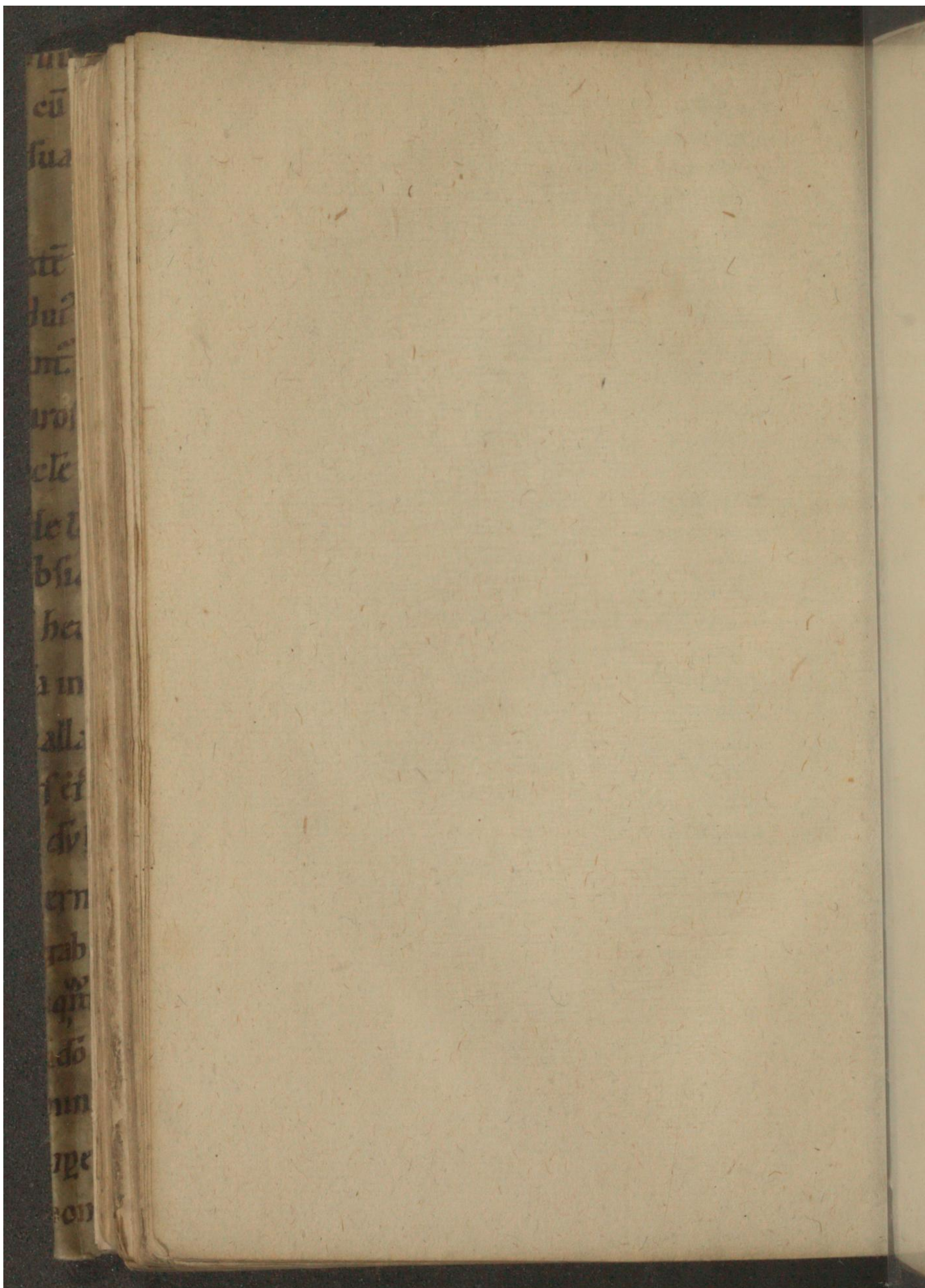
De Tartaro.

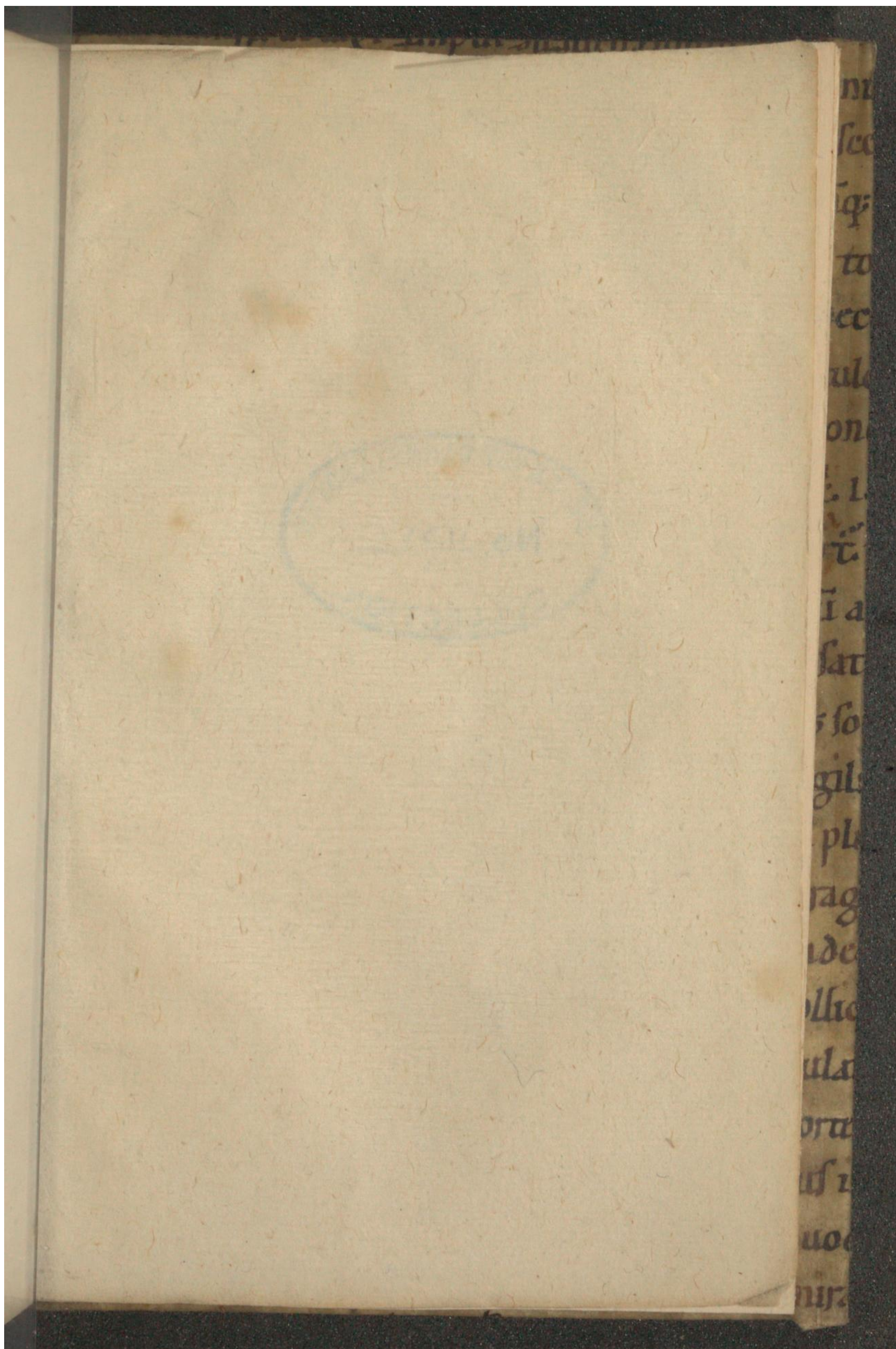
Pagina. lege. Linea.

1 adamita 20. Hippocrates 13
3 ex aqua, melle. 7. 6 non pungunt. 4
10 descẽdere. 18. 10 coxerit. 12
10 separat. 12. 11 adærere. 6
13 videre. 7. 41 cum 8
15 materia. 17. 21 vt. 13 & 14
21 nutrimenti. 12. 1 nunc. 12
22 lutum. 6. 42 doloris. 20
42 hiosciami, recepto adde lolij drachmam mediam. 21
25 putrefactionis. 16. 25 natura. 18
27 veri. 16. 28 signa. 3
28 constipatio. 12. 28 annotata. 15
28 non. 8. 28 impartitur. 23
28 intestina. 23. 30 materiam. 7
31 supra. 2. 32 efficit. 15
42 expelli. 8. 42 induratã scindere. 15
42 ipsam. 17. 45 transit. 4
46 substantiam 8. 47 sed nullus. 1
47 pecudes. 7. 47 transfluit. 25
52 illa. 24. 55 generaretur. 2
55 internus. 3. 55 tartarum 8
55 corruptionem 16. 56 Qui. 9
57 vis. 15. 58 expulsiuam. 15
64 dele starret. 19. 65 vt. 17
72 putrefactum. 9. 73 quidam saniem. 25
76 ideo. 22. 81 commedunt. 24
86 calcem 12. 86 alkalizatus. 13
88 aqua acetosa 1. 88 morbos. 20

90	ſemiſſem.	21.	92	& portæ.	25
93	cementum.	5.	94	vtuntur.	9
96	ſępiuſcule.	8.	96	qui impoſitus.	18
96	incarnatiuis.	23.	102	abeat.	20
105	tam.	15.	106	plerunque.	5
109	laudano.	14.	109	ſiler.	23
114	eſſe ſtomachi & quotidianam, ſic hepatis ſi in hepate, &.				10
115	habent.	18.	119	tartarina.	23
125	carminatiua.	17.	125	carminatiua	19
126	ea (dele) ſuccus.	5.	128	ponticis	42
133	recepta in.	2.	134	abeat.	7
134	per totum.	9.	138	Nota.	9
138	: Ligamenta.	20.	138	: Liquor.	7
142	vt de.	7.	142	: Si vomitū, tunc.	23
147	quid	6.	55	tertiana.	14
159	ſine.	3.	160	prunum ſilueſtræ vergens ad colorem citrinum præcipuum.	18
173	anthos.	10.	121	correptus, eſt in	25
181	deſtillatarum.	5.	184	liquoris.	19
184	dele acuto	16.	200	liquore	1
203	olla.	10.	206	diabete.	26
210	tum, dele & cum venit.	11	213	coque	9
213	dele ac.	10.	212	calaminaris.	21
216	eſt cibus.				18

+HW.

8 ubl. + 265 88 + 288 + 2 w

coll. cplt T.

Ludhoff 54

erster Druck!

